

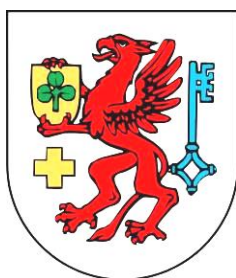
Załącznik do Uchwały Nr LXXIII/552/24

Rady Miejskiej w Trzebiatowie

z dnia 1 lutego 2024 r.

G M I N A T R Z E B I A T Ó W

WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

na lata 2024 - 2027

Opracowanie:
VERBUM - W.G.W

Szczecin 2023

SPIS TREŚCI

Wstęp	s. 3
1. Podstawa prawna i cele opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	s. 6
2. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce	s. 7
3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Trzebiatów	s. 19
4. Charakterystyka krajobrazu i dziedzictwa kulturowego Gminy Trzebiatów	s. 44
5. Ochrona krajobrazu i dziedzictwa kulturowego Gminy Trzebiatów ustanowienia prawne	s. 60
6. Polityka w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami w świetle działań Gminy Trzebiatów	s. 64
7. Ocena stanu zachowania i funkcjonowania dziedzictwa kulturowego Gminy Trzebiatów	s. 72
8. Cele i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Trzebiatów	s. 77
9. Instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami	s. 87
10. Kryteria oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 88
11. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 89
12. Załączniki (wykazy)	s. 96

WSTĘP

Podstawowym zadaniem gminnych programów opieki nad zabytkami jest określenie kierunków działań i zadań służących poprawie kondycji dziedzictwa kulturowego - zarówno stanu zachowania zabytków, jak i udziału zabytków w kształtowaniu rozwoju i wizerunku gminy.

Programy opieki nad zabytkami służyć mogą rozwojowi gminy poprzez określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystanie zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych.

Głównym celem sformułowania dokumentu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego Gminy Trzebiatów poprzez określenie podstawowych uwarunkowań oraz rozwiązań, które temu służą.

Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Czwartą edycję Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Trzebiatów na lata 2024 – 2027 („GPONZ 2024-2027”), opracowano w oparciu o odpowiednie przepisy, akty prawa miejscowego przyjęte przez Radę Miejską w Trzebiatowie, w tym sprawozdania z realizacji GPONZ na lata 2019-2023 krajowe, wojewódzkie i powiatowe dokumenty typu strategicznego, materiały i dokumentacje z zasobu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie, Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie i Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz wiedzę i doświadczenie autorów.

Na wstępie opracowania przedstawiono informację nt. aktów prawa polskiego oraz europejskiego ustanawiających i regulujących zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Odrębną część poświęcono charakterystyce krajobrazu i dziedzictwa kulturowego miasta i gminy, które są przedmiotem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Gminna polityka w zakresie opieki nad zabytkami powinna być spójna ze strategiami rozwoju województwa i powiatu. Z tego względu omówiono (w zarysie) strategiczne dokumenty wojewódzkie, powiatowe i gminne, zwracając uwagę na założenia programowe dotyczące ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz jego rewitalizacji i rewaloryzacji, służące procesom rozwojowym. Szczególnie istotnym dokumentem w tym zakresie jest Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024 dla Województwa Zachodniopomorskiego¹.

W przygotowaniu niniejszego programu (podobnie jak przy wcześniejszych edycjach)) korzystano z „Poradnika metodycznego – gminny program opieki nad zabytkami” opracowanego przez Zespół powołany przez Dyrektora Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków (ob. Narodowy Instytut Dziedzictwa) w Warszawie w 2008 roku.

---

¹ Uchwała Nr XXIX/338/21 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 28 października 2021 r. (Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2021 r., poz. 5593).

Główne materiały wykorzystane przy tworzeniu „**GPONZ 2024-2027**”:

1. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021–2024 dla Województwa Zachodniopomorskiego, opr. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie 2021 r.
2. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (zwany dalej „PZPWZ 2020”), oprac. Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2020 r.².
3. Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030 (zwana dalej „SRWZ 2030”)³.
4. Aktualizacja „Studium zasobów i stanu zachowania oraz kształtowania krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego” do zmiany planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego. Dziedzictwo i krajobraz kulturowy. Projekt ochrony. oprac. BDZ, 2009 r.
5. Wytyczne i zasady zagospodarowania w obszarach kulturowo-krajobrazowych (wyodrębnionych w „Studium zasobów i stanu zachowania wartości kulturowych...”), oprac. BDZ 2010.
6. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Trzebiatów z 2002 r.⁴, ze zmianami w 2012 r.⁵, 2014 r.⁶ i 2018 r. (Uchwała Nr XLII/403/2018 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 29 marca 2018 r.).
7. Wniosek o uznanie zespołu staromiejskiego w Trzebiatowie za Pomnik Historii, oprac. Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji w Szczecinie (ob. Narodowy Instytut Dziedzictwa, Oddział Terenowy w Szczecinie), 2009.
8. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Trzebiatów na lata 2019-2023 oprac. VERBUM, Szczecin 2019 oraz sprawozdania z jego realizacji.
9. Zasób archiwalny Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie, Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Szczecinie – dokumentacje konserwatorskie, karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa (kościół, zespoły folwarczne, rezydencje, cmentarze, i inne).
10. Opracowania studialne – strona www. UM w Trzebiatowie.
11. Bieżąca konsultacja z UG Trzebiatów.

² Uchwała Nr XVII/214/20 z dnia 24 czerwca 2020 r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

³ Uchwała Nr VIII/100/19, z dnia 28 czerwca 2019 r. Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego.

⁴ Uchwała Nr L/504/02, z dnia 26 września 2002 r. Rady Miejskiej w Trzebiatowie.

⁵ Uchwała Nr XXIV/191/12, z dnia 28 czerwca 2012 r. Rady Miejskiej w Trzebiatowie.

⁶ Uchwała Nr XLVI/395/14, z dnia 24 kwietnia 2014 r. Rady Miejskiej w Trzebiatowie.

Zastosowane skróty:

BDZ	- Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie
GEZ	- Gminna ewidencja zabytków
JST	- jednostki samorządu terytorialnego
GPR	- Gminny Program Rewitalizacji
OKK	- Obszary Kulturowo-Krajobrazowe
MPZP	- miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego
NID	- Narodowy Instytut Dziedzictwa
GPONZ	- Gminny Program Opieki nad Zabytkami
PZPWZ 2020	- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodnio-pomorskiego
SRWZ	- Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego
SUiKZP	- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
t.j.	- tekst jednolity
UMWZ	- Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego
„ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003”	- Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003
WEZ	- Wojewódzka ewidencja zabytków
WUOZ	- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie
ZWKZ	- Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

1. PODSTAWA PRAWNA I CELE OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Przygotowanie i realizacja programu opieki nad zabytkami, będącego istotnym instrumentem opieki nad zabytkami i ochrony zabytków, należy do ustawowych obowiązków samorządu gminnego, nałożonych ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 84 - 87, Dz.U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm., t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 2067 z późn. zm.), w której określono tryb sporządzenia oraz cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

- Gminny program sporządza wójt (**burmistrz**, prezydent miasta).
- Gminny program opieki nad zabytkami sporządza się na okres 4 lat.
- Programy gminne przyjmowane są uchwałą Rady Gminy.
- Przed uchwaleniem Program przedstawia się Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków do zaopiniowania.
- Wójt (**burmistrz**, prezydent miasta) obowiązany jest do sporządzania, co 2 lata sprawozdania z realizacji Programu.
- Uchwalony program podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

• **Cele gminnego programu opieki nad zabytkami** zdefiniowano w art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w której stwierdza się, że programy opieki mają na celu w szczególności:

- **włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych (wojewódzkich, powiatowych, gminnych) wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;**
- **uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;**
- **zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;**
- **wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;**
- **podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;**
- **wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;**
- **określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;**
- **podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.**

Reasumując - podstawowym celem sporządzania i realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami jest utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie władania samorządu, poprzez różnorodne działania służące utrzymaniu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków, ich zagospodarowaniu w sposób odpowiadający wartościom zabytkowym oraz działania zmierzające do podniesienia wiedzy o zabytkach i świadomości potrzeby utrzymania dziedzictwa kulturowego.

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek Państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP).

Podstawowym aktem prawa regulującym ochronę i opiekę nad zabytkami jest ww. ustawa z 23 lipca 2003 r. – o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 951, zwana dalej „ustawa o zabytkach 2003”), w której określono m.in. przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Wśród aktów wykonawczych istotnych dla programów opieki nad zabytkami jest Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021 poz. 56).

Wybrane akty wykonawcze i rozporządzenia związane z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. 2021 poz. 81).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz.U. 2014, poz. 110).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz.U. 2021, poz. 56).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 nr 30, poz. 259).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. 2004 nr 71, poz. 650).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie nagród za znalezienie zabytków lub materiałów archiwalnych (Dz.U. 2015, poz. 979).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku,

wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2019, poz. 1470).

- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. 2011 nr 89, poz. 510).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz.U. 2004 nr 124, poz. 1304, z późn. zm.).
- ❖ Rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 nr 212, poz. 2153).

Przedmiotem ochrony i opieki jest zabytek, którego definicje i określenia według art. 3 „ustawy o ochronie zabytków i opiatek historycznych z 2003 r.” brzmią:

- **zabytek** - *nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;*
- **zabytek nieruchomy** - *nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, posiadających cechy j.w.;*
- **zabytek ruchomy** - *rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, posiadających cechy j.w.;*
- **zabytek archeologiczny** - *zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;*
- **historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny** - *przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;*
- **historyczny zespół budowlany** - *powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;*
- **krajobraz kulturowy** - *przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;*
- **ołoczenie zabytku** - *teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.*

Przedmiot ochrony doprecyzowany został w art. 6, ust. 1 „ustawy o ochronie zabytków z 2003”, który wskazuje, że opiece i ochronie podlegają bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchome będące, w szczególności:
  - krajobrazami kulturowymi;
  - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi;
  - dziełami architektury i budownictwa;
  - dziełami budownictwa obronnego;
  - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi;
  - cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni;
  - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki ruchome będące, w szczególności:
  - dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej;
  - kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje;
  - numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami;
  - wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego;
  - materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1479);
  - instrumentami muzycznymi;
  - wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi;
  - przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
  - pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa;
  - cmentarzyskami;
  - kurhanami;
  - reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać także zabytki niematerialne – nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6, ust. 2).

Formami ochrony zabytków są (art. 7 „ustawy o ochronie 2003”):

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 3) uznanie za pomnik historii;
- 4) utworzenie parku kulturowego;
- 5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków należy do kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków (decyzje o wpisie zabytków nieruchomych podejmowane są z urzędu lub na wniosek posiadacza zabytku położonego na terenie województwa).

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego, na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik historii ustanawia Prezydent RP, na wniosek ministra właściwego ds. kultury, w drodze rozporządzenia. Pomnikiem historii można uznać zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnej wartości dla kultury – określa to art. 15 ustawy ust.1, ust.2 precyzuje, iż wniosek może zostać złożony po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. Zgodnie z ust. 4 istnieje możliwość przedstawienia Komitetowi Dziedzictwa Światowego wniosku o wpis pomnika historii na „Listę dziedzictwa światowego” w celu objęcia tego pomnika ochroną na podstawie Konwencji w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturowego i naturalnego, przyjętej w Paryżu w dniu 16 listopada 1972 r.

Utworzenie **parku kulturowego** oraz sporządzanie **miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego** z odpowiednimi zapisami dotyczącymi ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. z 2022 r, poz. 503) leży w kompetencjach samorządu gminy.

Ochrona zabytków realizowana jest przez organy administracji publicznej, co określa art. 4 „ustawy o ochronie 2003”. Ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie działań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza wg art. 5 „ustawy o zabytkach 2003” polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z „ustawą o zabytkach 2003” zabytki podlegają ochronie i opiece bez względu na stan ich zachowania (art. 6).

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami w innych dokumentach, planach i strategiach

„Ustawa o zabytkach 2003” precyzuje w art. 18 ust. 1., iż ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy:

- ❖ strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw,
- ❖ planowaniu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej,
- ❖ analizie i studium z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- ❖ decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy,
- ❖ decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej,
- ❖ decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami musi być zawarta w dokumentach strategicznych i planistycznych województwa, powiatu, gminy (art. 18 ust.2), m.in. poprzez:

- uwzględnienie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- określenie rozwiązań niezbędnych do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków,
- zapewnienie ochrony zabytków przy realizacji inwestycji,
- ustalenie rozwiązań mających na celu przywracanie zabytków do jak najlepszego stanu,
- ustalenie przeznaczenia i zasad zagospodarowania terenu uwzględniającego opiekę nad zabytkami.

Szczegółowe zasady ochrony poszczególnych zabytków i obszarów zapisywane są, zgodnie z art. 19.1. i 1a w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (m.p.z.p.), a także w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ochronę zabytków uwzględnia się także w uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Gminna ewidencja zabytków („GEZ”)

Zgodnie z **art. 21 „ustawy o ożoniz 2003”** ewidencja zabytków jest podstawą sporządzania programów opieki nad zabytkami przez gminy, powiaty, województwa. Opracowanie wszelkiego rodzaju koncepcji, wytycznych, projektów rewaloryzacji czy też planów adaptacji i przekształceń obiektów zabytkowych, a także studiów zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego opiera się na wiedzy o zasobie zabytkowym, stąd działania te powinny poprzedzać działania ewidencyjne.

Zgodnie z **art. 22 ust. 4 „ustawy o ożoniz 2003” wójt** (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków, zaś zgodnie z ust. 2 wojewódzką ewidencję zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków.

GEZ nie jest ustawową formą ochrony zabytków, ale faktycznie funkcjonuje jako taka poprzez inne przepisy:

- art. 7, pkt. 4 „ustawy o ożoniz 2003” łącznie z przepisami ustawy Prawo budowlane (art. 36, ust. 3) i ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- obowiązek uwzględniania „GEZ” w programach opieki wojewódzkich, powiatowych i gminnych (art. 21), które z kolei uwzględnia się przy sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego;

- obowiązek uwzględniania „GEZ” w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 19, 1.2);
- w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

UWAGA !

Zmiana „ustawy o ożonizacji 2003” – z 22 czerwca 2017 r.⁷ w zakresie art. 81.1 – wprowadza możliwość **udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa**, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków (...) nie dotyczy GEZ uchwalonych przed wejściem w życie w/w rozporządzenia. Dotyczy ono w szczególności trybu wpisywania i skreślenia z zasobu WEZ, GEZ, obowiązku informowania o podjęciu zamiaru o wpisaniu do ewidencji (lub skreślenia) właścicieli zabytków, współpracy samorządów z WKZ.

Podział kompetencji i organizacja organów ochrony zabytków określone są w art. 89-101 „ustawy o ożonizacji 2003”.

Ustawowo organami ochrony zabytków są:

1. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków (GKZ).

Do kompetencji GKZ należy m.in. opracowywanie krajowego programu ochrony i opieki nad zabytkami, podejmowanie działań związanych ze wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacja kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami, sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków, prowadzenie krajowej ewidencji zabytków, promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków. Przy ministrze ds. kultury działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniotawczo-doradczy. Przy GKZ działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniotawczy.

2. Wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje w tym zakresie wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

Do zadań Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (WKZ) należy m.in.: realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad

⁷ Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2017 poz. 1595.

zabytkami, sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie; wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych; sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych; organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; opracowywanie wojewódzkich planów ochrony na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych; upowszechnianie wiedzy o zabytkach; współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków. Przy WKZ działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniodawczy.

Zmiany w „ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r.” wprowadzono (dotychczas) 27 razy.

W latach 2017–2023 uwzględniono m.in. zmiany wprowadzone:

- 1) ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o rzeczach znalezionych (Dz.U. poz. 397);
- 2) ustawą z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz.U. poz. 774);
- 3) ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach (Dz.U. z 2016 r. poz. 1330 i 1887);
- 4) ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustaw regulujących warunki dostępu do wykonywania niektórych zawodów (Dz.U. poz. 1505);
- 5) ustawą z dnia 4 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o muzeach (Dz.U. poz. 1887);
- 6) ustawą z dnia 16 listopada 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. poz. 1948 oraz z 2017 r. poz. 379);
- 7) ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r. poz. 60);
- 8) ustawą z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz.U. poz. 1086);
- 9) ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1595).

Wprowadzono zmiany m.in. w:

- zasadach wywozu zabytków za granicę,
- udzielaniu pozwoleń na prowadzenie prac przy zabytku,
- uprawnień do prowadzenia, kierowania i nadzoru nad pracami przy zabytku,
- restytucji zabytków,
- powoływania wojewódzkich konserwatorów zabytków,

- powoływania członków ciał doradczych: Rady Ochrony Zabytków, Głównej Komisji Konserwatorskiej, Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków.

Nowe są zasady karania za działania przeciw zabytkom, z wprowadzeniem kar aresztu i ograniczenia wolności do lat 5 oraz wysokich kar pieniężnych – do trzydziestokrotności minimalnego wynagrodzenia (rozdział 10a i 11 – „ustawa o zoni 2003”). Powołany został (art. 83b – „ustawa o zoni 2003”) nowy państwowy fundusz celowy: **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**⁸, którego dysponentem jest minister kultury i dziedzictwa narodowego, zasilany finansowo z ww. kar pieniężnych.

Na mocy zmian, **od 2017 r. obowiązuje możliwość udzielania przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane także przy zabytkach znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków (art. 81.1. „ustawa o zoni 2003”)**. Zasady udzielania dotacji mają zostać określone w uchwałach organów udzielających dotacji.

W 2018 roku ustawa o ochronie zabytków otrzymała kolejny tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r. poz. 2067, 2245. Uwzględniono m.in. zmiany wprowadzone:

- ustawą z dnia 24 listopada 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. z 2018 r. poz. 10), **w zakresie przepisów wykonawczych dotyczących usunięcia drzew lub krzewów;**
- ustawą z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1669);
- ustawą z dnia 22 listopada 2018 r. – o zmianie ustawy Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw.
- ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. 2020 poz. 282, z późn. zm. (782 i 1378 dot. planowania)

W 2020 roku wprowadzony został tekst jednolity ustawy uwzględniający wszystkie poprzednie zmiany (Dz.U. 2020 poz. 282). Uwzględniono m.in. zmiany wprowadzone:

- ustawą z dnia 22 listopada 2018 r. o zmianie ustawy - Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2245 oraz z 2019 r. poz. 1287);
- ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (Dz.U. poz. 1696) oraz zmian wynikających z przepisów ogłoszonych przed dniem 6 lutego 2020 r.;
- ustawą z dnia 21 lutego 2019 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z zapewnieniem stosowania rozporządzenia parlamentu europejskiego i rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/we (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.U. poz. 730).

⁸ Patrz raport NIK, s. 9 – <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25591,vp,28358.pdf>.

Po publikacji tekstu jednolitego, w 2020 r. wprowadzone zostały jeszcze dwie zmiany do ustawy o ochronie zabytków, wynikające z wprowadzonych zmian w ustawach:

- ustawie z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (DZ.U. 2020 poz. 1378);
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2020 r. o zmianie ustawy - prawo geodezyjne i kartograficzne oraz niektórych innych ustaw (DZ.U. 2020 poz. 782).

W 2021 roku wprowadzone zmiany dotyczyły m.in.:

- wpisów i skreśleń z rejestru zabytków (odniesienie do katastru nieruchomości);
- uwzględniania tematyki ochrony zabytków w dokumentach planistycznych i strategicznych.

W 2022 roku - tekst jednolity ustawy (Dz.U. 2022, poz. 840).

30 maja 2023 r. ogłoszono nowy tekst jednolity ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2023, poz. 951). Zmiana uwzględnia wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dn. 18 maja 2023 r. w sprawie gminnej ewidencji zabytków (art. 22, ust. 5, pkt. 3).

Trybunał Konstytucyjny orzekł:

Art. 22 ust. 5 pkt 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia, jest niezgodny z art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy.

Art. 7, ust.1. ustawy o samorządzie gminnym z 1990 r. (t.j. Dz.U. 2022 poz. 559 ze zm.) określa zadania własne gminy następująco: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy”. W szczególności zadania własne obejmują m.in. zagadnienia:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych; wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (pkt. 9);
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,

- targowisk i hal targowych;
- zieleni gminnej i zadrzewień;
- cmentarzy gminnych;
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- promocji gminy.

Zadania gminy mogą być związane bezpośrednio lub pośrednio z dziedzictwem kulturowym. W gminnych planach, bowiem nie sposób pominąć zabytków w sprawach dotyczących budownictwa mieszkaniowego (np. pierzeje z domami mieszkalnymi o wartościach zabytkowych), przy rozwiązywaniu problemów dotyczących utrzymania dróg i mostów (zabytki techniki) oraz organizacji ruchu czy też zieleni gminnej i zadrzewień (obsadzenia traktów, zieleń zabytkowych cmentarzy, parków) lub promocji gminy.

Inne istotne uregulowania prawne dotyczące zabytków:

- ✓ Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2022, poz. 503 ze zm.) z aktami wykonawczymi.
- ✓ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz.U. 2021, poz. 2351 ze zm.).
- ✓ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1973 ze zm.) z aktami wykonawczymi.
- ✓ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz.U. 2022, poz. 916 ze zm.), uwzględnia ochronę cech charakterystycznych danego krajobrazu, a wśród walorów chronionych wymienia się wartości kulturowe. Jedną z form ochrony wg tej ustawy są parki krajobrazowe – obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, ale także walory historyczne i kulturowe.
- ✓ Ustawa z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (t.j. Dz.U. 2020, poz. 1947).
- ✓ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1899 ze zm.).
- ✓ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz.U. 2020, poz. 194).
- ✓ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz.U. 2021, poz. 1038 ze zm.).
- ✓ Ustawa z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U. 2021, poz. 2373 z późn. zm.). Na mocy ww. ustawy ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.

- ✓ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. ustawa krajobrazowa (Dz.U. 2015, poz. 774 z późn. zm.). Ustawa nakłada na władze samorządowe województwa obowiązki w zakresie krajobrazu kulturowego i sporządzenia audytu krajobrazowego.
- ✓ Ustawa z dnia 07 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2023, poz. 1688).

3. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY TRZEBIATÓW

3.1. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W USTALENIACH MIĘDZYNARODOWYCH

Najistotniejsze dla dziedzictwa kulturowego ustalenia międzynarodowe, przyjęte przez Polskę to:

- ❖ **Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 r. przyjęta na sesji w Paryżu**
(Dz.U. z 1976 r. nr 32, poz. 190, załącznik)

Konwencja zobowiązuje do: ustanowienia „skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, zorganizowanego w sposób stały i zgodny z metodami współczesnej nauki”; uprawiania polityki zmierzającej do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączenia ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego; podejmowania środków prawnych, naukowych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, waloryzacji i reanimacji tego dziedzictwa.

- ❖ **Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) – 16 stycznia 1992 r. - La Valetta**
(Dz.U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564)

Konwencja dotycząca dziedzictwa archeologicznego, które stanowi źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zobowiązuje do wprowadzenia systemu prawnej ochrony dziedzictwa archeologicznego, zapewniającego prowadzenie ewidencji archeologicznego dziedzictwa, łączenia potrzeb archeologii z wymaganiami planów zagospodarowania, zapewnienia finansowego wsparcia dla badań archeologicznych od władz państwowych, regionalnych i gminnych.

- ❖ **Europejska konwencja krajobrazowa – 22 października 2000 r. – Florencja**
(Dz.U. z 2006 r., Nr 14, poz. 98)

Konwencja zobowiązuje do: ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu, który przyczynia się do tworzenia kultur lokalnych i jest podstawowym komponentem europejskiego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego) ukierunkowanej na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazu. W konwencji tej zwrócono uwagę na współpracę transgraniczną (na szczeblu regionalnym i lokalnym) służącą przygotowaniu i wdrażaniu wspólnych programów dotyczących krajobrazu (krajobrazy transgraniczne). Ustanowiono Nagrodę Krajobrazową Rady Europy - wyróżnienie przyznawane organom lokalnym i regionalnym, które wykażą się skutecznymi i znaczącymi osiągnięciami w dziedzinie ochrony, gospodarki lub planowania krajobrazu.

- ❖ **Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r.**
(Dz.U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585)

Celami konwencji są m.in.: ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego; tworzenie takich warunków dla kultur, by mogły się w pełni rozwijać i swobodnie na siebie oddziaływać w sposób przynoszący im wzajemne korzyści; promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości na płaszczyźnie lokalnej, krajowej i międzynarodowej; potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem dla wszystkich krajów. Za zasady uznano: komplementarność ekonomicznych i kulturowych aspektów rozwoju, z uwagi na fakt, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, kulturowe aspekty rozwoju są równie istotne jak jego aspekty ekonomiczne. Ochrona, promowanie i zachowanie

różnorodności kulturowej są podstawowym warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń.

❖ **Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy**

przyjęta 3 października 1985 r. w Granadzie, weszła w życie 1 grudnia 1987 r. Przez Polskę została podpisana 19 października 2011 r. (Dz.U. 2012 poz.2010)

Zasadniczym celem dokumentu jest ochrona europejskiego dziedzictwa architektonicznego. Konwencja definiuje pojęcie dziedzictwa architektonicznego i zwraca uwagę na potrzebę jego ochrony nie tylko na szczeblu krajowym, ale i europejskim. Konwencja zakłada współudział społeczeństwa w procesie ochrony zabytków, podkreśla rolę promocji dziedzictwa i rozwijania świadomości społecznej w zakresie ochrony zabytków. Zobowiązuje również strony do wymiany informacji na temat polityki konserwacji zabytków.

❖ **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE**

(*Infrastructure for Spatial Information In Europe*)

W ustawie o infrastrukturze informacji przestrzennej z dnia 4 marca 2010 r., która weszła w życie 7 czerwca 2010 r. (Dz.U. 2010 nr 76 poz. 489) Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego został zdefiniowany (art. 3, pkt. 7c) jako organ wiodący i współodpowiedzialny, wraz z Ministrem Środowiska, w zakresie tematu danych przestrzennych w części dotyczącej zabytków nieruchomości w rozumieniu ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa stanowi przeniesienie na grunt legislacyjny Polski zapisów dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Europy – INSPIRE.

Założeniem dyrektywy jest opracowanie baz danych GIS oraz udostępnienie tych danych za pomocą usług sieciowych (serwisów internetowych) w celu upowszechnienia, oraz darmowego dostępu, danych stanowiących rejestr publiczny (wraz ze zdefiniowaniem ograniczeń dostępu do tych danych, jeśli wymaga tego interes Państwa).

❖ **Znak Dziedzictwa Europejskiego**

(decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady Europy nr 1194/2011 z dnia 16 listopada 2011 r. ustanawiająca działania Unii Europejskiej na rzecz ZDE)

Unia Europejska (UE) ustanawia Znak Dziedzictwa Europejskiego przyznawany znajdującym się na terytorium Unii obiektom odgrywającym istotną rolę w historii, kulturze oraz w budowaniu Unii. Jego zadaniem jest zwrócenie uwagi na **wspólne dziedzictwo kulturowe** w celu wzmocnienia poczucia przynależności do Unii wśród obywateli oraz wzmocnienia dialogu między kulturami. Ponadto, w szczególności przez turystykę kulturalną, dziedzictwo odgrywa ważną rolę w rozwoju gospodarczym regionów europejskich, które skorzystałyby z nadania mu odpowiedniej rangi.

Nacisk został położony na **europejską wartość symboliczną** obiektów i ich **wymiar pedagogiczny** ; odróżnia znak dziedzictwa europejskiego od inicjatyw w zakresie dziedzictwa realizowanych przez UNESCO i Radę Europy.

ZNAK DZIEDZICTWA EUROPEJSKIEGO

Kryteria przyznawania

Do przyznania znaku kwalifikują się zabytki, miejsca naturalne, obiekty podwodne, archeologiczne, przemysłowe lub miejskie, krajobrazy kulturowe, miejsca pamięci, dobra i obiekty kultury i dziedzictwo niematerialne związane z danym miejscem, w tym dziedzictwo współczesne.

Wspólne wnioski mogą być składane dla **obiektów międzynarodowych** usytuowanych w kilku państwach członkowskich, które łączy jeden konkretny temat, jak również dla **krajowych obiektów tematycznych** obejmujących kilka obiektów usytuowanych w tym samym państwie członkowskim, które łączy taki sam temat.

❖ **Znak Błękitnej Tarczy** (znany także jako „Blue Shield”)

Znak został stworzony do oznakowania obiektów kultury, aby zapewnić im ochronę przed atakiem w razie konfliktu zbrojnego. Jest kulturowym odpowiednikiem Czerwonego Krzyża. Symbol ten, zaprojektowany przez Polaka prof. Jana Zachwatowicza, został określony w Konwencji haskiej z 1954 r. (Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisana w Hadze dnia 14 maja 1954 r.).

Zgodnie z art. 12 „ustawy uoozionz 2003” Starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie. Wzór znaku opartego na Błękitnej Tarczy, jego wymiar i miejsce umieszczenia na zabytku nieruchomym określa rozporządzenie Ministra Kultury z 09 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U.2004, nr 30, poz. 259). Umieszczanie znaku na zabytku jest elementem promocji dziedzictwa narodowego, ma przyczynić się także do podniesienia

świadomości u mieszkańców i turystów o wartości danego zabytku. Zwolenie na umieszczenie znaku na zabytku wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

3.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

❖ STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU DO ROKU 2020 - z perspektywą do 2030

(Uchwała Nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r., Monitor Polski z 2017 r., poz. 260).

W zapisach Strategii, w punkcie 4. „Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej”, w działaniach do 2030 r. zapisano:

„Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – poprzez wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO)”.

Wśród projektów strategicznych wymienione zostały m. in.: Dziedzictwo buduje wspólnotę (sieć muzeów historycznych), Kultura/ Dziedzictwo/ Wspólnota (wsparcie bibliotek, domów kultury, archiwów państwowych), Kolekcje (wspieranie instytucji kultury w tworzeniu kolekcji sztuki współczesnej).

❖ KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030 („KSRR 2030”)⁹

Przyjęta uchwałą nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r., Monitor Polski, z 2019 r., poz. 1060.

⁹ <https://www.muir.gov.pl/strony/zadania/polityka-rozwoju-kraju/zarzadzanie-rozwojem-kraju/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego-2030/>

„KSRR 2030” zastąpiła „Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie”. Rozwija postanowienia *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, określone w filarze rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. „KSRR 2030” jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030¹⁰.

❖ **KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI, zwany dalej „KPOiOnZ” 2019–2022**

(Przyjęty uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r.¹¹)

Okres realizacji ustalono na lata 2019-2022.

Obecnie trwają prace nad przygotowaniem kolejnej edycji KPOiOnZ.

❖ **OCHRONA DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO**

16.08.2011 roku w Polsce weszła w życie Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

(Polska ratyfikowała Konwencję 22.10.2010 r., Dz.U. 2011 Nr172 poz. 1018)

Narodowy Instytut Dziedzictwa (instytucja kultury, stanowiąca zaplecze eksperckie MKiDN) zajmuje się zagadnieniami związanymi z dziedzictwem niematerialnym i jego ochroną w Polsce, w odniesieniu do Konwencji UNESCO z 2003 roku. Przygotowano założenia i procedury dotyczące ochrony dziedzictwa niematerialnego, wytyczne w sprawie składania wniosków o wpis na krajową listę dziedzictwa niematerialnego, formularze wniosku zgłoszeniowego, załączniki do wniosku oraz instrukcje i stronę internetową. (www.zabytek.pl, www.nid.pl, <http://niematerialne.nid.pl/>).

¹⁰ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

¹¹ Monitor Polski poz. 808.

Obejmowane ochroną na terenie Polski elementy niematerialnego dziedzictwa kulturowego powinny:

- być żywe, odzwierciedlające zarówno tradycyjne, jak i współczesne praktyki, w których wyraża się tożsamość grup kulturowych;
- mieć charakter (...) włączający, nie służący przypisywaniu wyłączności na określone praktyki danej grupie, lecz wzmacnianiu spójności społecznej, podtrzymywanej w różnorodnych przejawach niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- ponieważ niematerialne dziedzictwo jest zakorzenione we wspólnotach, oznacza to, iż może zostać uznane za element tożsamości i tradycji określonych wspólnot tylko i wyłącznie przez nie same i za ich zgodą;
- elementy wpisane na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego mogą być następnie wpisane na listę reprezentatywną niematerialnego dziedzictwa ludzkości - prowadzoną przez UNESCO.

Dziedzictwo niematerialne to m.in.:

- tradycje i przekazy ustne (np. bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, lamenty pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe), w tym w języku jako nośniku niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne (np. tradycje wokalne, instrumentalne i taneczne; widowiska religijne, karnawałowe i doroczne);
- praktyki społeczno-kulturowe (np. zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne: chrzciny, wesela, pogrzeby; ceremonie lokalne; i środowiskowe; zwyczaje odpustowe i pielgrzymki; gry i zabawy; folklor dziecięcy; sposoby świętowania; praktyki służące nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich (...));
- wiedza i praktyka dotycząca przyrody i wszechświata (np. tradycyjne wyobrażenia o wszechświecie; meteorologia ludowa, tradycyjne sposoby gospodarowania, tradycyjne sposoby leczenia; zamawiania: miłosne, medyczne);
- wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego jest prowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Wpis dokonywany jest na wniosek: grup, wspólnot oraz organizacji pozarządowych. W uzasadnionych przypadkach, tj. jeżeli dany element dziedzictwa niematerialnego kultywowany jest jedynie przez pojedyncze osoby, również na wniosek jednostek.

https://niematerialne.nid.pl/Dziedzictwo_niematerialne/Krajowa_inwentaryzacja/Krajowa_lista_NDK/

Narodowy Instytut Dziedzictwa prowadzi również krajowy rejestr dobrych praktyk w zakresie ochrony dziedzictwa niematerialnego. Jest to platforma do wymiany

doświadczeń oraz inspiracji dla wszystkich stron zainteresowanych ochroną niematerialnego dziedzictwa.

(http://niematerialne.nid.pl/Ochrona_dziedzictwa/Dobre_praktyki/)

❖ **KRAJOWA POLITYKA MIEJSKA**

(Uchwała Rady Ministrów z dn. 14 czerwca 2022 r.)

14 czerwca 2022 r. Rada Ministrów przyjęła uchwałę ws. Krajowej Polityki Miejskiej 2030. Ma ona na celu wspieranie zrównoważonego rozwoju miast, poprawę zarządzania nimi oraz tworzenie dogodnych warunków życia mieszkańców. Jej zadaniem będzie integrowanie i koordynowanie polityk publicznych, które w różnym stopniu dotyczą miast i obszarów miejskich.

Dokument ten określa pożądane kierunki działań oraz proponuje rozwiązania prawne i organizacyjne. Mają one służyć realizacji wizji rozwojowej polskich miast i obszarów funkcjonalnych oraz celów określonych w Polityce.

Wśród wyzwań Krajowej Polityki Miejskiej 2030 znalazły się m.in.:

- problemy suburbanizacji i ładu przestrzennego,
- współpraca w miejskich obszarach funkcjonalnych oraz wzmocnienie zdolności rozwojowych miast,
- jakość środowiska przyrodniczego i działania adaptacyjne wobec zmian klimatu,
- mobilność i bezpieczeństwo ruchu drogowego,
- promocja działań społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb mieszkaniowych.

Partnerami w realizacji celów Krajowej Polityki Miejskiej 2030 powiązanych z zasadami rozwoju miejskiego będą przede wszystkim jednostki samorządu terytorialnego, organizacje zrzeszające mieszkańców, przedsiębiorców i innych interesariuszy rozwoju miejskiego, a także podmioty ze sfery pozarządowej, biznesu, nauki i kultury.

3.3. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

❖ **STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO („SRWZ 2030”) do roku 2030**

(Przyjęta dnia 28 czerwca 2019 r. uchwałą nr VIII/100/19 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego).

„SRWZ 2030” wskazuje wizję rozwoju regionu, obszary priorytetowe, główne cele działań, wykraczające czasem poza sferę bezpośrednich kompetencji samorządu województwa. Zmiany demograficzne, aktywność społeczno-publiczna, edukacja, „niebieska gospodarka”, odnawialne źródła energii oraz turystyka to atuty, jakimi dysponuje Pomorze Zachodnie, a równocześnie wyzwania, jakie przed nim stoją. By móc się rozwijać, poprawiać jakość życia trzeba budować otwartą społeczność, dynamiczną gospodarkę, sprawny samorząd i partnerski region. To cele wyznaczone w nowej Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030¹². Wśród zasad zrównoważonego rozwoju wskazuje się na potrzebę poszanowania zasobów środowiska i zachowanie spójności przestrzennej, poprzez zarządzanie i planowanie zapewniające utrwalanie ładu przestrzennego na każdym szczeblu samorządu.

❖ **REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA
ZACHODNIOPOMORSKIEGO na lata 2021-2027
(obecnie trwają prace nad przyjęciem RPO WZ 2021-2027)**

Program Regionalny to jedna z metod realizacji Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego. Wsparcie pochodzące z Programu koncentruje się na trzech podstawowych obszarach: gospodarka, infrastruktura i społeczeństwo. Celem strategicznym Programu jest poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych.

Dokument „Fundusze Europejskie dla Pomorza Zachodniego 2021-2027. Roboczy opis celów szczegółowych (wersja z sierpnia 2021 roku)” wskazał m.in. priorytet 5: PRZYJAZNE MIESZKAŃCOM POMORZE ZACHODNIE zawierający cel szczegółowy (VI) – wzmocnienie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych. W komentarzu podkreślono, że:

„Posiadanie dużej liczby zabytków w województwie wymaga ukierunkowania wsparcia ochrony dziedzictwa kulturowego na obszary, które będzie można udostępnić turystom. Działania te umożliwią dywersyfikację oraz poprawę jakości oferty turystycznej oraz przyczynią się do wzrostu roli turystyki jako czynnika sprzyjającego rozwojowi społeczno-gospodarczemu regionu. Wyzwaniem w obszarze ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego, związanym również z podnoszeniem atrakcyjności turystycznej regionu, jest poprawa stanu zabytków”.

❖ **PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO, zwany dalej („PZPWZ 2020”)**

(Przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XLV/530/2010 z dn. 29.10.2010 r. Przystąpienie do zmiany planu nastąpiło Uchwałą nr 555/18 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 09.04.2018 r. przyjmującą projekt zmiany

¹² <http://bip.rbip.wzp.pl/arttykul/strategia-rozwoju-wojewodztwa-zachodniopomorskiego-do-roku-2030>.

Planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego wraz z Prognozą oddziaływania na środowisko oraz uruchomienia procedury opiniowania i uzgadniania projektu.)

UWAGA: W 2020 r. nastąpiła aktualizacja Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (Uchwała Nr XVII/214/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 24 czerwca 2020 roku)

Jest to opracowanie o charakterze regionalnym, które stanowi integralny element szeroko pojętego planowania strategicznego w zakresie przestrzennej koordynacji działań; formułuje cele gospodarowania przestrzenią województwa i zasady jej kształtowania oraz określa kierunki polityki przestrzennej w długiej perspektywie.

Strategicznym celem zagospodarowania przestrzennego województwa jest zrównoważony rozwój służący integracji przestrzeni regionalnej z przestrzenią europejską i krajową; spójności wewnętrznej województwa; zwiększeniu jego konkurencyjności oraz podniesieniu poziomu i jakości życia mieszkańców do średniego poziomu w Unii Europejskiej.

Przez właściwe wykorzystanie przestrzeni należy rozumieć m.in.:

- ochronę i zachowanie jej niezbywalnych wartości jakimi są bioróżnorodność, walory przyrodnicze, krajobrazowe i **dziedzictwo kulturowe**;
- harmonizację działań wpływających lub mogących mieć wpływ na przekształcenia przestrzeni (w tym eliminacja konfliktów i zagrożeń).

Ustalenia „PZPWZ 2020” nie stanowią prawa miejscowego i tym samym nie naruszają autonomii gmin w zakresie gospodarki przestrzennej, umożliwiają jednak ubieganie się o środki finansowe regionalne, krajowe i unijne na realizację zadania celu publicznego.

Uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z **terenu województwa zachodniopomorskiego**, z uwzględnieniem konieczności uzgodnień z ZWKZ, leży w kompetencjach gmin.

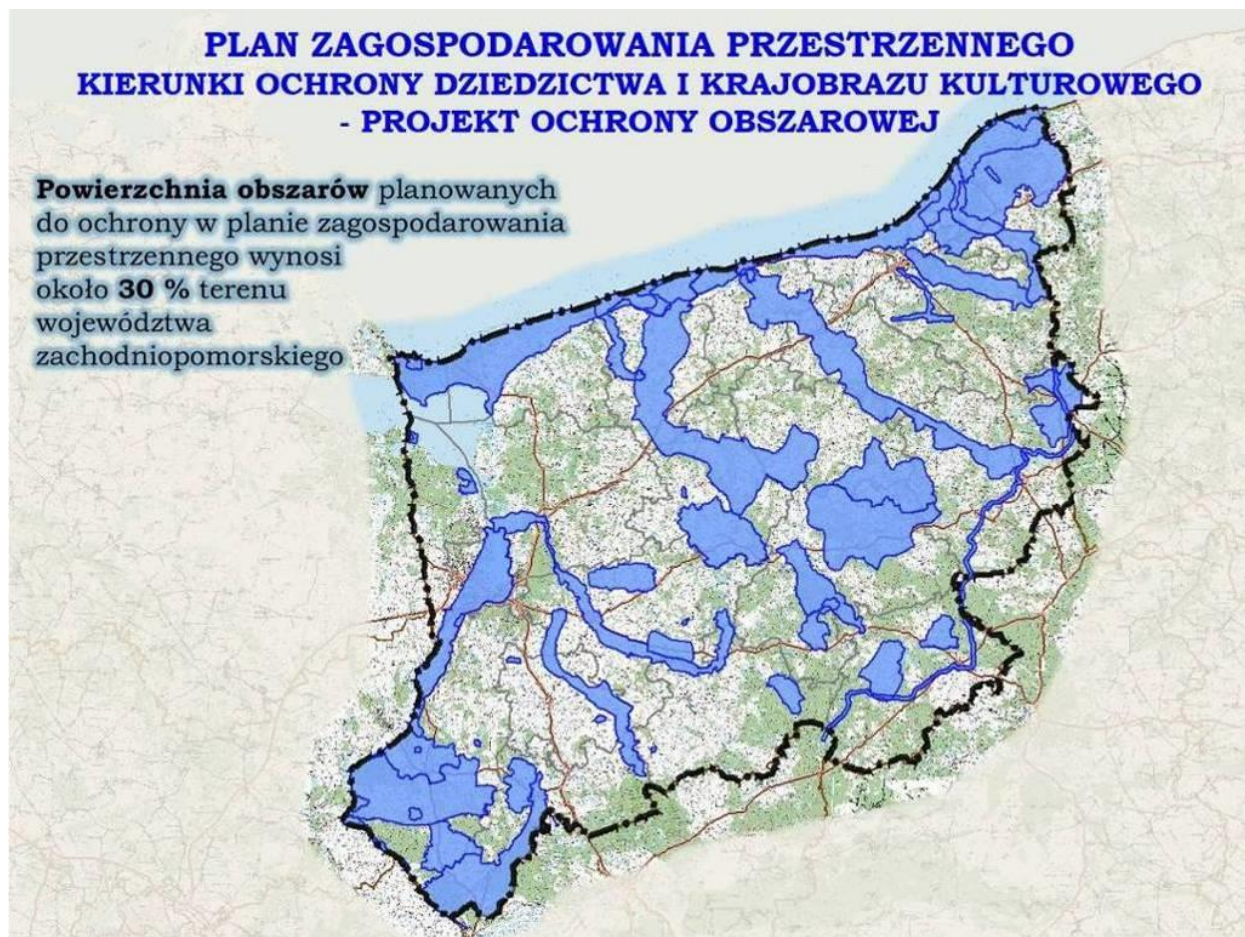
We wszystkich planach dotyczących obszarów wpisanych do rejestru zabytków – np. układów staromiejskich, zabytkowych zespołów folwarcznych, pałacowych, parkowych – znajdują się zapisy ustalające warunki ochrony zabytków. Dla innych obszarów chronionych, na których znajdują się np. obiekty z wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków, także wprowadzane są indywidualne zapisy. Plany i ich aktualizacje tworzone są zgodnie z potrzebami poszczególnych samorządów lub inwestorów.

Jednym z ważniejszych elementów planu jest część poświęcona stanowi zachowania dziedzictwa kulturowego opracowana przez Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie¹³, pn. „Aktualizacja Studium i stanu zachowania oraz kształtowania krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego” do zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego”.

¹³ Biuro Dokumentacji Zabytków to instytucja kultury samorządu województwa zachodniopomorskiego, wyspecjalizowana w ochronie i dokumentacji dziedzictwa kulturowego; opracowanie powstało w 2010 r.

Opracowanie to wskazało **Parki Kulturowe (PK)** i **Obszary Kulturowo-Krajobrazowe (OKK)**.

W „PZPWZ 2020” wskazano kategorię obszarów kulturowo-krajobrazowych (**OKK**) z zaleceniem uwzględniania ich w polityce przestrzennej jednostek samorządu terytorialnego¹⁴. Na obszarze woj. zachodniopomorskiego wyodrębniono 30 OKK.

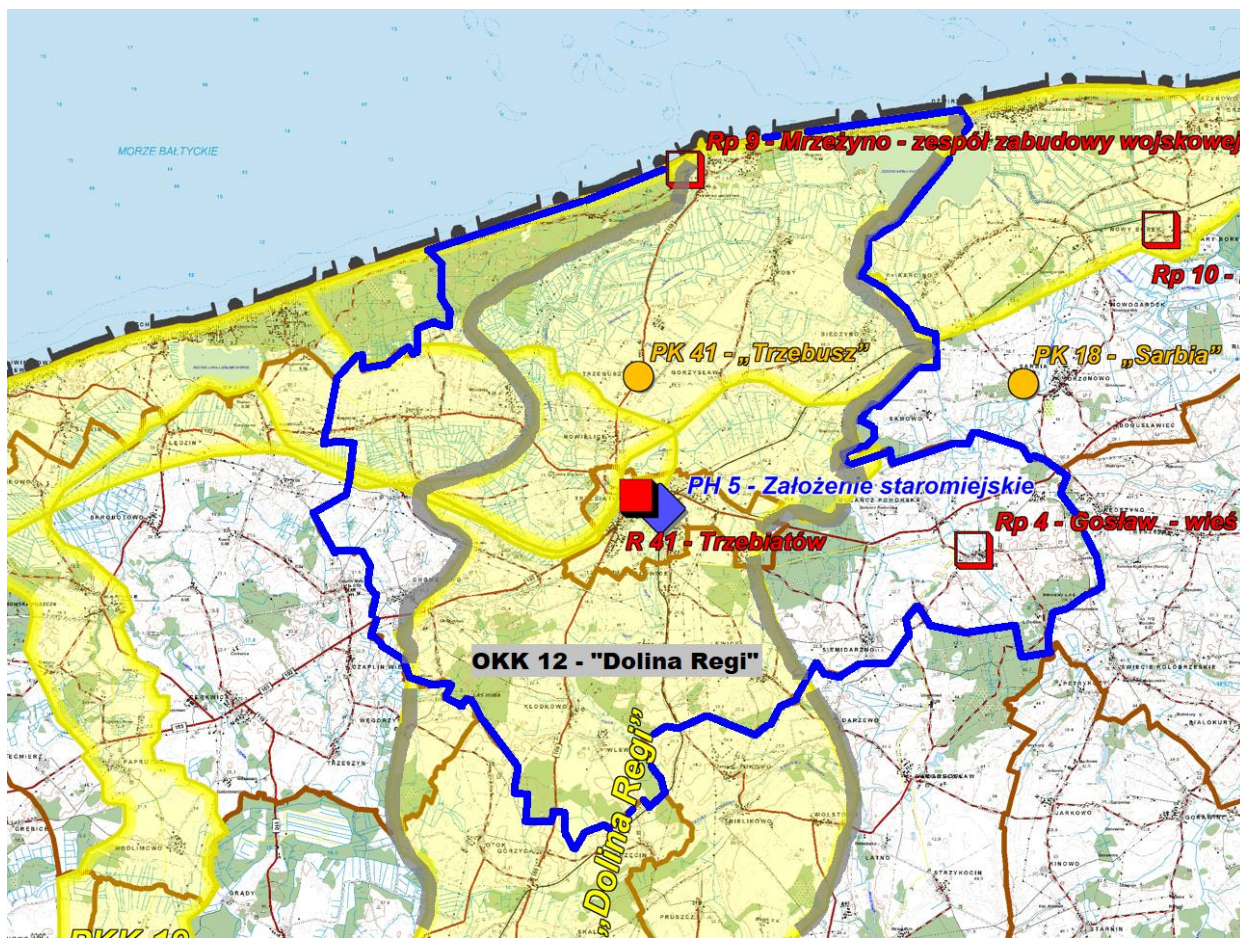

GMINA TRZEBIATÓW ujęta została w następujących OKK:

OKK 12 „Dolina Regi”

Obszar rozciągający się w otoczeniu rzeki Regi i jej dopływów, od jej źródeł w okolicach Świdwina do ujścia w Mrzeżynie (do Bałtyku).

¹⁴ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego, Szczecin 2020., s. 136 - 139.

Walory kulturowe

Trzebiatów: najstarsza wzmianka o Trzebiatowie pochodzi z 1180 roku (wg innych źródeł – 1170 r.) w dokumencie fundacyjnym wystawionym przez księcia Kazimierza I dla zakonu norbertanów z Lund. Gdy zakonnicy przybyli na pocz. XIII w. do Białoboków k/Trzebiatowa nad Regą istniał już gród z osadą targową i kościołem. Potwierdzeniem znaczenia osady była lokacja miasta na prawie lubeckim w 1277 r. przez księcia Barnima I. Na pocz. XIV w. kupcy trzebiatowscy, należący do Hanzy, uzyskali pełną kontrolę nad handlem na Redze oraz portem u jej ujścia, co stało się to przyczyną konfliktu z Gryficami. W 2 poł. XV w. kupcy z Trzebiatowa sfinansowali budowę nowego portu (Mrzeżyno) wraz z nowym korytem Regi. W 1534 r. Trzebiatów był miejscem sejmu pomorskiego decydującego o wprowadzeniu reformacji. Od XVIII w. w mieście stacjonował garnizon. W ciągu XIX w. i na pocz. XX w. nastąpiła rozbudowa miasta, powstały nowe gmachy użyteczności publicznej, dzielnice willowe. Trzebiatów należy do miast o wyjątkowym nasyceniu zabytkową substancją. Wśród licznych zabytków można wymienić m.in.:

- Stare Miasto z pozostałościami murów obronnych, Basztą Kaszaną (XIV w.), kościołem NMP (1303-1370) i ratuszem (1 poł. XV w., 1701), pałacem (kryjącym relikty murów klasztoru norbertanek) oraz licznie zachowaną zabudową mieszczańską (od XV po pocz. XX w.);
- Przedmieście Kołobrzeskie z kaplicą św. Jerzego (XV w.), cmentarzem ewangelickim;

- Przedmieście Gryfickie z gotycką kaplicą św. Gertrudy (XV w.), XIX-wiecznym zespołem budynków dawnej szkoły grenadierów (k. XIX w. - pocz. XX w.), parkiem miejskim (poł. XIX w.), oraz kamienicami i willami o znacznych walorach architektonicznych;
- Jaromin z założeniem szpitalnym z pocz. XX w.

Na Redze funkcjonuje wiele budowli i urządzeń hydrotechnicznych pozostałych po bogatym niegdyś zagospodarowaniu rzeki m.in.: elektrownie wodne z 1 ćw. XX w. w **Trzebiatowie**, Lisowie (gm. Płoty) – elektrownia "Likowo", w Prusinowie (gm. Łobez) - elektrownia "Prusinowo", Resku, Smołęcinie (gm. Gryfice) - elektrownia "Rejowice", w Płotach, zespół młyński w Gryficach oraz port rybacki w Mrzeżynie.

Na terenach wiejskich w dolinie Regi osadnictwo posiada równie starą metrykę jak w/w miasta. W północnej części, **w rejonie Trzebiatowa**, występują wsie z czytelnie zachowanymi układami (owalnica, okolnica) i zabudową zagrodową (z przykładami budownictwa ryglowego). W rejonie Gryfic, Reska, ku źródłom Regi, dominują wsie chłopsko-folwarczne, z rezydencjami oraz licznie zachowanymi parkami.

Zespoły staromiejskie w Świdwinie, Resku, Płotach, Gryficach, **Trzebiatowie** wpisane są do rejestru zabytków. Teren starego miasta w Trzebiatowie typowany do ustanowienia pomnikiem historii. Projektowane parki kulturowe: wieś **Trzebusz**, Strzmiele z XVIII-wiecznym dworem.

Zalecenia do ochrony i kształtowania krajobrazu obszaru OKK 12 „Dolina Regi”

Ochrona krajobrazu

- uczynienie i zachowanie materialnych świadectw rozwoju kulturowego terenów nadrzecznych;
- rewitalizacja i zagospodarowanie terenów nadrzecznych w nawiązaniu do dawnego rozplanowania, utrzymanie pozostałości dawnych budowli na rzece i jej dopływach na potrzeby funkcjonującego szlaku kajakowego;
- utrzymanie sieci osadniczej i ograniczenie lokalizacji nowej zabudowy poza obrębem tradycyjnych jednostek osadniczych;
- utrzymanie ekspozycji sylwet zespołów miejskich, szczególnie Świdwina, Gryfic i Trzebiatowa, które są postrzegane z odległych perspektyw;
- utrzymanie funkcji portu rybackiego w Mrzeżynie;
- zakaz lokalizacji obiektów wielokubaturowych i urządzeń infrastruktury technicznej (naziemne sieci inżynieryjne, wieże anten telekomunikacyjnych, wieże elektrowni wiatrowych) w zasięgu obszarów ekspozycji historycznych dominant, wskazanych wartościowych układów kompozycyjnych. Decyzje o lokalizacji nowych inwestycji należy poprzedzać studiami krajobrazu.

Ochrona układów przestrzennych

- likwidacja ruchu tranzytowego z terenów starych miast;
- zachowanie układów wsi owalnicowych, charakterystycznego dla północnych terenów;
- zachowanie historycznych granic zabytkowych założeń dworsko-parkowych i folwarków, zakaz parcelacji parków i budowy na ich terenie obiektów w ahistorycznej lokalizacji. Funkcje nowej zabudowy na terenie parków powinny umożliwiać utrzymanie i wykorzystanie parku.

Ochrona zabytkowych obiektów

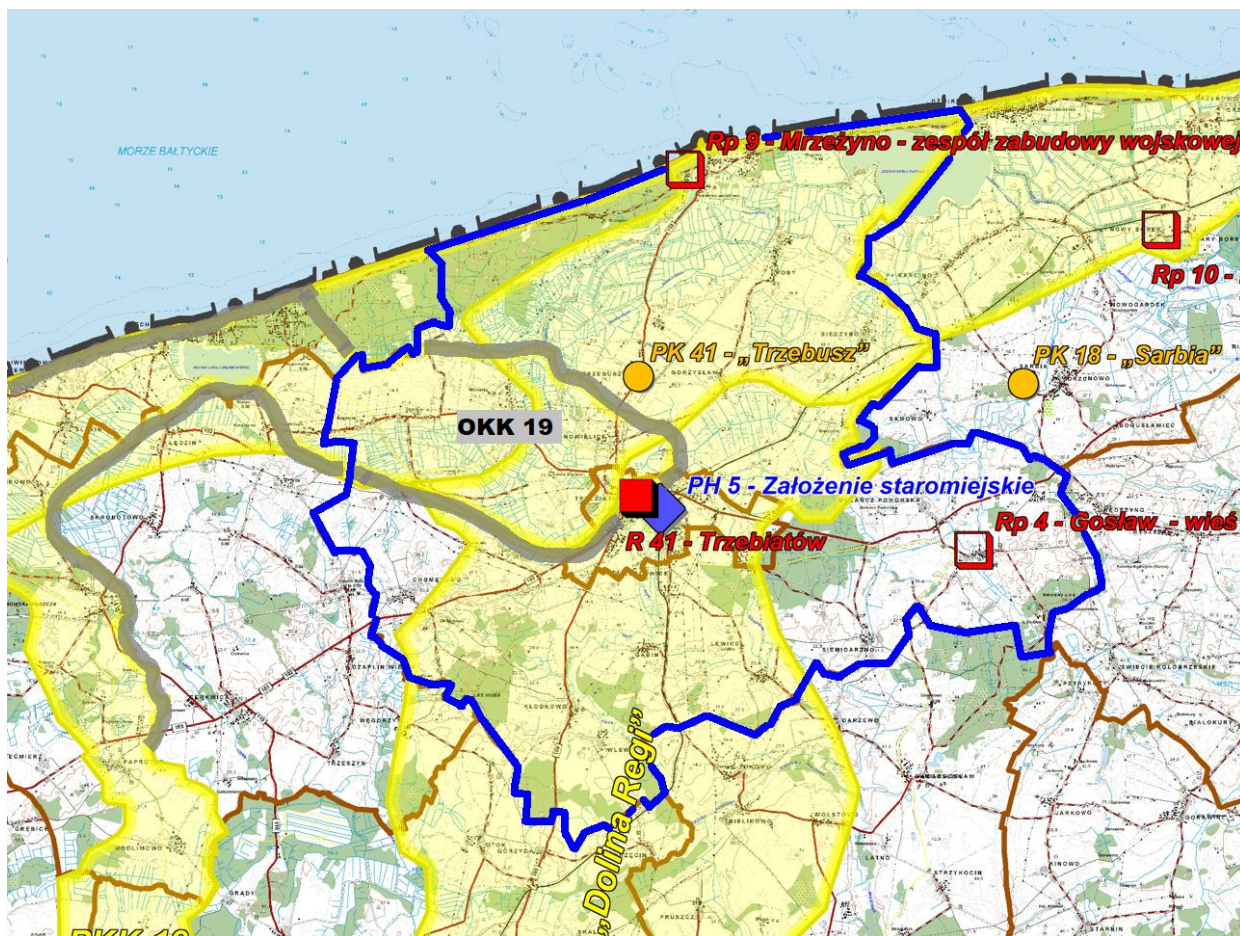
- zachowanie architektury i wyposażenia elektrowni wodnych;
- utrzymanie w dobrym stanie zabytkowej zabudowy;
- ochrona reliktyw osadnictwa pradziejowego z dopuszczeniem inwestycji na określonych warunkach;
- zachowanie układu topograficznego zabytków archeologicznych posiadających formę przestrzenną (grodzisk, cmentarzysk) i ich otoczenia, zapewnienie ich ekspozycji.

Potencjał turystyczny (istniejące trasy turystyczne, polecane trasy i punkty do turystycznego zagospodarowania)

Na Redze i w jej otoczeniu funkcjonują szlaki turystyczne. Rega jest popularną trasą kajakową. Znane są zabytki miast nad rzeką. W znacznie mniejszym stopniu spopularyzowane zostały zabytkowe obiekty na terenach wiejskich. Tereny wiejskie mają korzystne warunki do rozwoju funkcji agroturystycznych na bazie historycznej zabudowy zagrodowej.

OKK 19 „Rewalska Wąskotorówka”

Obszar przyległy do kolejki wąskotorowej na odcinku Gryfice – Rewal – **Trzebiatów**.

Koleje wąskotorowe na Pomorzu Zachodnim zaczęto budować pod koniec XIX w. W powiecie gryfickim w 1893 r. zawieszono Stowarzyszenie do Budowy Kolejki Wąskotorowej z Gryfic do Niechorza. Pierwsze pociągi na tej trasie pojechały w lipcu 1896 r. W październiku 1898 r. oddano do użytku połączenie z Gryfic do Dargosławia jako odcinek kolejki łączącej powiat gryficki z kołobrzeskim. W latach 1905-1907 przedłużono tę linię **do Trzebiatowa**, a do 1913 r. połączono Trzebiatów z Mrzeżynem i Niechorzem. Pierwotnie kolejka służyła do transportu produktów z lokalnych folwarków. Na przystankach budowano głównie budynki magazynowe i rampy, jak np. w Rybokartach, gdzie pozostał najstarszy na trasie kolejki budynek magazynowy. Wraz z rozwojem funkcji wypoczynkowych w nadmorskich miejscowościach, kolejka stawała się popularnym środkiem komunikacji pomiędzy miastami Gryfice, **Trzebiatów z wybrzeżem**. Na stacjach kolejowych w Trzebiatowie, Gryficach, Niechorzu, Rewalu, Pogorzelic, Mrzeżynie powstały budynki do obsługi pasażerów. Wszystkie otrzymały podobny program (poczekalnia, kasy, weranda letnia, mieszkanie dla kolejarzy) i formę wykorzystującą motywy architektury uzdrowiskowej. Na stacjach m.in. we **Włodarce, Rogozinie**, budynki dworcowe nawiązują do lokalnej zabudowy wiejskiej. Budynki dworcowe w wymienionych miejscowościach powstałe w latach 1903-1913/1914 zachowały się w niemal niezmienionej architekturze. Na trasie kolejki zbudowano dziesiątki obiektów inżynierskich (nasypy, mosty, przepusty, kładki). Do najciekawszych należy żelbetowy most kratownicowy nad Regą koło Nowielic, w którego budowie (1912 r.) zastosowano nowatorskie rozwiązania.

Dziedzictwo kulturowe terenów w otoczeniu kolejki odzwierciedla bogate dzieje obszaru. Od średniowiecznych założeń staromiejskich w Trzebiatowie i Gryficach, gotyckich kościołów, po XIX-wieczną zabudowę wsi, z rezydencjami m.in. w Rybokartach i Dreżewie, gdzie znajdują się pałace należące do grupy najlepszych przykładów architektury neogotyckiej na Pomorzu. W pasie nadmorskim występują obiekty specyficznej dla tej strefy: zabudowa kurortowa z pocz. XX w., wprawdzie przekształcana niewłaściwymi działaniami inwestorskimi, ale jeszcze widoczna m.in. w Niechorzu oraz latarnia morska w pobliżu Niechorza, uruchomiona 1 grudnia 1866 r. - ośmioboczna wieża latarni sięga wysokości ok. 45 m.

Zalecenia do ochrony i kształtowania krajobrazu obszaru „OKK 19 „Rewalska wąskotorówka”

Ochrona krajobrazu

- zapewnienie funkcjonowania kolejki wąskotorowej w historycznym przebiegu na linii Gryfice - Rewal - **Trzebiatów**. Przywrócenie ruchu na odcinku Pogorzelnica – Trzebiatów;
- zapewnienie ekspozycji historycznych założeń urbanistycznych i układów ruralistycznych;
- utrzymanie i eksponowanie otwarc krajobrazowych, punktów widokowych, miejsc ekspozycji wartościowych krajobrazów kulturowych i przyrodniczych z trasy kolejki;
- ograniczenie rozbudowy istniejących jednostek osadniczych, lokalizacja nowych osiedli, zespołów zabudowy powinna być poprzedzona studiami krajobrazowymi;

- przeciwdziałanie chaotycznej parcelacji terenów rolnych i lokalizacji na nich zespołów zabudowy (już nastąpiła degradacja krajobrazu w paśmie nadmorskim);
- przeciwdziałanie „zaśmiecaniu” krajobrazu (szczególnie w paśmie nadmorskim) budowlami substandardowymi: tymczasowymi pawilonami, kempingami, reklamami;
- zakaz lokalizacji wież anten telekomunikacyjnych i elektrowni wiatrowych,
- zalecenie opracowania studiów krajobrazowych przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Ochrona układów przestrzennych

- ochrona i rewaloryzacja kompozycji architektoniczno-przestrzennej miejscowości poprzez regulacje w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- zachowanie zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę układów (z dominantami), zachowanie osi kompozycyjnych i powiązań widokowych;
- kształtowanie współczesnych form zabudowy i zagospodarowania terenu z poszanowaniem tradycji i wykorzystaniem wzorców lokalnych.

Ochrona zabytkowych obiektów

- utrzymanie w dobrym stanie zabudowy i infrastruktury kolejowej;
- przeprowadzenie remontów budynków stacji kolejowych (większości) oraz **mostu w Nowielicach**;
- rewaloryzacja założenia pałacowo-parkowo-folwarcznego w Dreżewie;
- zachowanie historycznych granic zabytkowych założeń dworsko-parkowych i folwarków, zakaz parcelacji parków i budowy na ich terenie obiektów w ahistorycznej lokalizacji. Funkcje nowej zabudowy na terenie parków powinny umożliwiać utrzymanie i wykorzystanie parku.
- ochrona reliktywów osadnictwa pradziejowego z dopuszczeniem inwestycji na określonych warunkach;
- zachowanie układu topograficznego zabytków archeologicznych posiadających formę przestrzenną (grodzisk, cmentarzysk) i ich otoczenia, zapewnienie ich ekspozycji

Potencjał turystyczny (istniejące trasy turystyczne, polecane trasy i punkty do turystycznego zagospodarowania)

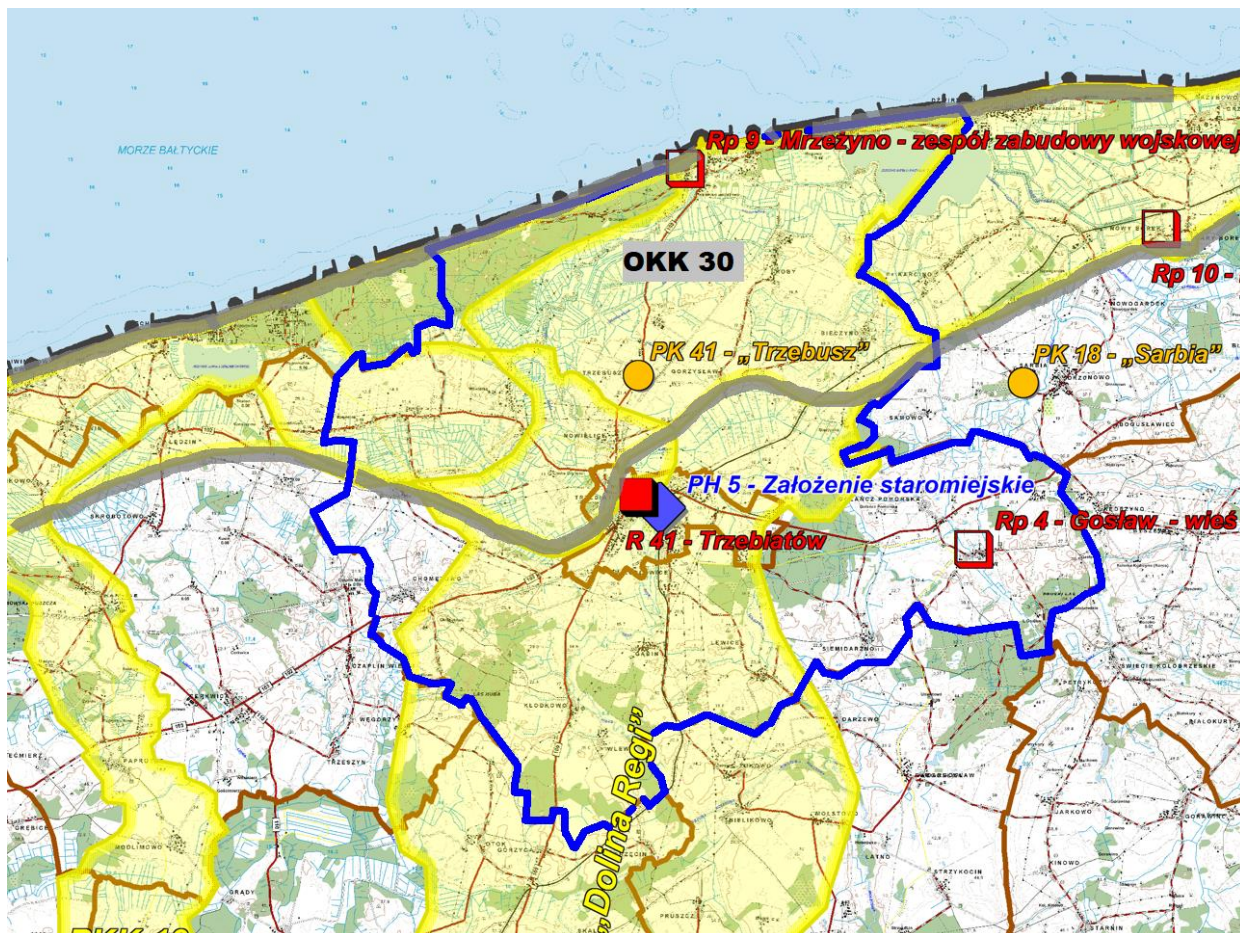
Kolejka wąskotorowa funkcjonuje na trasie Gryfice - Pogorzelica.

Muzeum kolei wąskotorowych w Gryficach (przejęte w tym roku przez samorząd województwa).

Pałac w Rybokartach po częściowej odbudowie jest zagospodarowany na potrzeby turystów.

OKK 30 „Zachodniopomorski Pas Nadmorski”

Obszar wzdłuż wybrzeża Bałtyku, w obrębie gmin: Świnoujście, Międzyzdroje, Wolin, Dziwnów, Rewal, **Trzebiatów**, Kołobrzeg, Ustronie Morskie, Mielno, Koszalin, Darłowo, Postomino, w granicach geograficznego Pobrzeża Bałtyku (wyspy Uznam i Wolin, **Wybrzeże Trzebiątowskie**, Wybrzeże Słowińskie).

Elementy charakterystyczne

Miejscowości z portami i stoczniami (Świnoujście, Mrzeżyno, Kołobrzeg), uzdrowiskami (Świnoujście, Międzyzdroje, Kamień Pomorski, Kołobrzeg, Darłówek), latarniami morskimi (Świnoujście, Niechorze, Kołobrzeg, Gąski, Darłówek, Jarosławiec), o funkcjach wypoczynkowych. W bezpośrednim otoczeniu Pasa Nadmorskiego występują zabytkowe układy urbanistyczne (Wolin, Kamień Pomorski, **Trzebiatów**) oraz wsie o historycznych układach ruralistycznych (okolice Kamienia, Trzebiatowa, Koszalina, Darłowa).

Zalecenia do ochrony i kształtowania krajobrazu obszaru OKK 30 „Zachodniopomorski Pas Nadmorski”

Ochrona krajobrazu

- zachowanie i wyeksponowanie zasadniczych elementów krajobrazu kulturowego obrazujących historię procesów osadniczych w przymorskim krajobrazie naturalnym;

- utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci dróg wraz z obsadzeniami (uzupełnianie nasadzeń z utrzymaniem składu gatunkowego) z zaleceniem urządzania historycznych tras krajobrazowo-widokowych;
- zahamowanie niekorzystnych procesów degradujących krajobraz, powstałych w wyniku „przeinwestowania” w strefie nadmorskiej i dążenie do zrównoważonego rozwoju tego obszaru, który może zapewnić długotrwałą atrakcyjność turystyczno-wypoczynkową.

Ochrona układów przestrzennych

- ochrona i rewaloryzacja kompozycji architektoniczno-przestrzennej historycznych układów miejskich i ruralistycznych poprzez regulacje w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zasad: utrzymania i uczytelnienia historycznego układu komunikacyjnego, ulic i placów, ich przekrojów, historycznych linii rozgraniczających i linii zabudowy, utrzymanie historycznych podziałów parcelacyjnych, zasad lokalizacji zabudowy w obrębie parceli, skali i architektury zabudowy;
- zachowanie zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę układu (z dominantami - kościołami), zachowanie osi kompozycyjnych i powiązań widokowych;
- utrzymanie ekspozycji z wody i lądu historycznych dominant zespołów staromiejskich, m.in. Wolina, Kamienia Pomorskiego;
- utrzymanie skali i charakteru zabudowy uzdrowskiej w miejscowościach nadmorskich;
- utrzymanie funkcji portów i przystani rybackich z właściwymi im atrybutami.

Ochrona zabytkowych obiektów

- zachowanie, konserwacja i zagospodarowanie zabytków przymorskiego dziedzictwa kulturowego;
- utrzymanie w dobrym stanie innej zabudowy o zabytkowych walorach lokalnych i ponadlokalnych (zasób powinien być określony w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i gminnej ewidencji zabytków);
- zachowanie kompozycji przestrzennej i architektury zespołów zabudowy wojskowej lokalizowanej wzdłuż wybrzeża (Świnoujście, Biała Góra, **Mrzeżyno** i in.);
- odbudowa i ekspozycja chaty rybackiej w **Mrzeżynie**;
- postuluje się urządzenie skansenu - miejsca ekspozycji zanikających form budownictwa, rzemiosła, urządzeń itp.;
- ochrona reliktyw osadnictwa pradziejowego z dopuszczeniem inwestycji na określonych warunkach,
- zachowanie układu topograficznego zabytków archeologicznych posiadających formę przestrzenną (grodzisk, cmentarzysk) i ich otoczenia, zapewnienie ich ekspozycji

Potencjał turystyczny (istniejące trasy turystyczne, polecane trasy i punkty do turystycznego zagospodarowania)

Obszar pasa nadmorskiego (185 km) o wysokich walorach krajobrazowo – kulturowych, zagospodarowany na potrzeby ruchu turystyczno-wypoczynkowego oraz leczenia uzdrowiskowego. Na tym obszarze funkcjonują różne formy turystycznego wypoczynku i promocji regionu (w tym w oparciu o dziedzictwo kulturowe), które stanowią jeden z ważnych elementów działalności gospodarczej i aktywności samorządów lokalnych. Należy wzmacniać i promować spuściznę przymorskiego dziedzictwa kulturowego, także w formie turystyki kwalifikowanej, które może być atrakcyjną i alternatywną formą wypoczynku nadmorskiego.

W „**PZPWZ 2010**” wskazano także grupę obszarów predestynowanych do tytułu Pomnika Historii; wśród nich „**Zespół staromiejski w Trzebiatowie**”.

❖ **WOJEWÓDZKI PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2021–2024, zwany dalej „WPONZ 2021–2024”**

(Przyjęty Uchwałą nr XXIX/338/21 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dn. 28 października 2021 roku)¹⁵

Główne cele programów opieki nad zabytkami określone w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku to:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

„**WPONZ 2021–2024**” zakłada, że Samorząd Województwa sprawując opiekę nad zabytkami będącymi jego własnością lub przez niego administrowanymi, poprzez swoje działania przyczynia się do ochrony zabytków leżących w granicach województwa zachodniopomorskiego. Posiadając ku temu instrumenty (finansowe i organizacyjne – Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWZP, Biuro Dokumentacji Zabytków) inicjuje, wspiera i koordynuje działania na rzecz zachowania

¹⁵ Dz. Urz. Woj. Zachodniopomorskiego z 2021 r., poz. 5593.

dziedzictwa kulturowego województwa. Wobec innych właścicieli zabytków może pełnić jedynie funkcję wspomagającą, doradczą, opiniodawczą.

Samorząd Województwa w ramach aktualnych możliwości finansowych i organizacyjnych może tworzyć warunki wspierania wybranych działań, uznanych za istotne dla zachowania dziedzictwa kulturowego i tym samym dla realizacji zadań Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego.

Samorząd Województwa określa politykę zagospodarowania przestrzennego województwa (m.in. poprzez Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego) i strategię rozwoju województwa w poszczególnych dziedzinach (m.in. poprzez Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego, Regionalny Program Operacyjny), w tym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, zdefiniowaną w Wojewódzkim Programie Opieki nad Zabytkami. Ponieważ dziedzictwo kulturowe jest przedmiotem ustaleń wielu wojewódzkich dokumentów planistyczno-strategicznych naturalnym jest dążenie do kompatybilności i komplementarności kierunków i zadań obejmujących dziedzictwo kulturowe we wszystkich dokumentach.

W osiągnięciu celów „WPONZ 2021–2024” fundamentalną kwestią jest wypracowanie programu finansowania długofalowych działań, ukierunkowanych na osiągnięcie określonego celu, np. poprawa materialnego stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez ustalenie pierwszeństwa w przyznawaniu środków na rzecz określonej grupy zabytków (np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane), na określony okres, czy poprzez uwzględnienie w priorytetach Regionalnych Programów Operacyjnych Województwa Zachodniopomorskiego.

Samorząd Województwa nie ma kompetencji do stanowienia ochrony zabytków, a jedynie do opieki nad zabytkami. Jego kompetencje i działania mają charakter wspierający zarówno ochronę (poprzez plan zagospodarowania przestrzennego województwa), jak i opiekę (poprzez uchwalanie Regionalnego Programu Operacyjnego, przy pomocy, którego otwierają się przed właścicielami zabytków możliwości uzyskania środków finansowych). Opracowany - zgodnie z dokumentami strategicznymi - Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjmuje uchwałą Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego. Uchwalone programy podlegają publikacji w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego powinien stać się podstawą określania polityki w zakresie opieki nad zabytkami dla samorządów lokalnych.

W kompetencjach samorządu gminy jest stanowienie prawnej ochrony poprzez utworzenie parku kulturowego oraz sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania z odpowiednimi zapisami dotyczącymi ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, z późn. zm.).

Cele „WPONZ 2021–2024” to:

- I. Utrzymanie zabytków jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego budującego łąd przestrzenny województwa zachodniopomorskiego.
- II. Zwiększenie atrakcyjności zabytków w procesie aktywizacji społecznej, gospodarczej i turystycznej województwa zachodniopomorskiego.
- III. Wzmacnianie otwartego społeczeństwa poprzez wzrost i popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym województwa zachodniopomorskiego.

Dla wyznaczonych celów perspektywicznych określono cele operacyjne. Do poszczególnych celów operacyjnych przyporządkowano określone zadania szczegółowe.

W celu perspektywicznym I „Utrzymanie zabytków jako integralnego elementu krajobrazu kulturowego budującego łąd przestrzenny województwa zachodniopomorskiego” wskazano na konieczność utrzymania spójności Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego z celami WPOnZ 2021–2024 oraz uwzględniania ich w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Zachodniopomorskiego, a także w dokumentach planistycznych dotyczących gospodarki przestrzennej i innych dokumentach programowych WZ, dotyczących np. edukacji, turystyki, środowiska przyrodniczego. Wskazano też na konieczność wspierania procesu opracowywania powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami i gminnych ewidencji zabytków oraz monitoring zmian prawa w zakresie ochrony zabytków.

Cel operacyjny: „integracja opieki nad dziedzictwem, krajobrazem kulturowym i środowiskiem przyrodniczym” – m.in. przez opracowanie **Audytu Krajobrazowego Województwa Zachodniopomorskiego**, a także wzmocnienie wykorzystania potencjału dziedzictwa przez system ochrony krajobrazu kulturowego.

Cel operacyjny: „poprawa materialnego stanu zabytków” wskazuje m.in. na następujące zadania:

- opieka nad drewnianym, rodzimym budownictwem ryglowym, jako wyróżnikiem kulturowym regionu;
- działania na rzecz utworzenia parku etnograficznego i tworzenia „Wirtualnego skansenu przy drodze OD STAREGO KRAKOWA DO NOWEGO WARPNA”;
- wspieranie działań na rzecz zabezpieczania obiektów zabytkowych przed zagrożeniami;
- wspieranie właścicieli i użytkowników zabytków w prowadzeniu prawidłowej opieki nad zabytkami („dobre praktyki” konserwacji i rewaloryzacji).

Cel operacyjny: „współodpowiedzialność za zabytki i lokalne dziedzictwo zakłada wspieranie samorządów lokalnych w działaniach na rzecz opieki i ochrony zabytków (np. gminne i powiatowe programy opieki, gminne ewidencje zabytków).

Cel perspektywiczny II „Zwiększanie atrakcyjności zabytków w procesie aktywizacji społecznej, gospodarczej i turystycznej województwa zachodniopomorskiego” zawiera trzy cele operacyjne, z czego jeden dotyczy **form finansowania zadań**

związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami – z budżetu Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego (np. dotacje na prace renowacyjne i konserwatorskie dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków **i ujętych w gminnych ewidencjach zabytków**) oraz z funduszy strukturalnych i zewnętrznych będących w dyspozycji województwa.

Cel operacyjny: „zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości” wskazuje na następujące zadania:

- rozwój wojewódzkiego samorządowego systemu informacji o zabytkach dostępnych turystycznie;
- rozwój tematycznych szlaków turystycznych promujących dziedzictwo kulturowe regionu w oparciu o wydarzenia historyczne, zespoły zabytków, tradycje niematerialne i patriotyczne;
- działania na rzecz zagospodarowania obiektów zabytkowych na cele turystyczne i gospodarcze;
- budowa i promocja produktów turystycznych i kulinarnych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego.

Cel operacyjny: „tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami” kładzie nacisk na wspieranie rozwoju oferty turystycznej opartej o zabytki i elementy dziedzictwa oraz gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach, z wykorzystaniem miejscowych tradycji.

Cel perspektywiczny III „Wzmacnianie otwartego społeczeństwa poprzez wzrost i popularyzację wiedzy o zabytkach i dziedzictwie kulturowym województwa zachodniopomorskiego” zawiera trzy cele operacyjne związane z edukacją regionalną i promocją zabytków oraz walorów kulturowych regionu, w tym wspieranie funkcjonowania lokalnych muzeów i izb regionalnych.

Cel operacyjny: „edukacja i promocja zabytków i dziedzictwa kulturowego” wskazuje na następujące zadania:

- organizacja wydarzeń związanych z popularyzacją dziedzictwa regionu kierowanych do szerokich grup społecznych – np. Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa, Europejskie dni Dziedzictwa, Noce Muzeów;
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do działań edukacyjnych i promocyjnych województwa;
- popularyzacja wiedzy o historii, zabytkach i dziedzictwie województwa i jego ochronie, ze szczególnym uwzględnieniem dynastii Gryfitów, z wykorzystaniem nowych technologii cyfryzacji zabytków;
- kształtowanie postaw patriotycznych w kontekście historii regionu;

❖ **POLITYKA KULTURALNA WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO**

(Przyjęta uchwałą nr 1257/21 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 30 sierpnia 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu „Polityka kulturalna województwa zachodniopomorskiego”)

Na podstawie analizy dostępnych danych, opracowań i badań dla Polityki kulturalnej województwa zachodniopomorskiego określono 3 priorytetowe strategiczne obszary interwencji:

1. Dostęp do kultury oraz uczestnictwo w kulturze
2. Rozwój współpracy międzynarodowej w obszarze kultury
3. Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe

Mają one na celu realizację wizji rozwoju kultury w regionie, zgodnie z którą w perspektywie roku 2030 Pomorze Zachodnie, ze względu na swoje położenie geograficzne oraz zasoby, stanie się regionem przyciągającym osoby twórcze, przedsiębiorcze, aktywne zawodowo, chcące mieszkać w regionie, gdzie zapewniony jest najwyższy poziom usług publicznych, edukacyjnych oraz unikalna oferta kulturalna na najwyższym poziomie artystycznym.

W ramach realizacji priorytetu 3. (Budowanie kulturalnej pozycji regionu w oparciu o dziedzictwo kulturowe) działania będą nakierowane na ochronę rodzimego dziedzictwa materialnego, jak i niematerialnego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową, a zarazem przyczyniającego się pośrednio do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

W dokumencie zapisano:

„Dziedzictwo kulturowe regionu przez wiele powojennych lat było postrzegane jako swego rodzaju balast. Konsekwencje tego stanu są odczuwane pomimo dużych nakładów na jego ochronę poczynionych w ostatnich latach. Dlatego dalsze inwestowanie w ochronę i rewaloryzację zachowanego dziedzictwa przyczyni się do zniwelowania pewnych niekorzystnych zaszczości oraz do zachowania tego, co cenne i stanowi o tutejszej specyfice wynikającej z uwarunkowań historycznych. Należy podkreślić także inną percepcję dziedzictwa, inną identyfikację mieszkańców regionu z krajobrazem kulturowym niż w innych regionach Polski.

Działania samorządu województwa będą ukierunkowane na ochronę, promocję najcenniejszych i unikalnych obiektów, których ochrona jest potrzebna, aby przekazać przyszłym pokoleniom wielowiekową różnorodną spuściznę zachodniopomorską.

Ochrona i rozwój dziedzictwa kulturowego regionu

W ramach celu podejmowane są działania nakierowane na ochronę i rozwój rodzimego dziedzictwa materialnego oraz niematerialnego, mającego wysoką wartość historyczną i kulturową. Realizowane działania mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja celu pozytywnie wpłynie na zwiększenie atrakcyjności regionu, a poprzez wykorzystanie potencjału posiadanego

dziedzictwa kulturowego, przyczyni się pośrednio do rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

Badanie, dokumentowanie i promocja zachodniopomorskiego dziedzictwa kulturowego

W ramach priorytetu podejmowane są działania mające na celu podnoszenie zainteresowania problematyką ochrony zabytków oraz promocji zachodniopomorskiego dziedzictwa poprzez wykłady, konferencje naukowe, wystawy, działania edukacyjne oraz wydawnictwa. Kluczowym partnerem jest Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie.

W ramach priorytetu wskazane zostaje, iż Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie opracowuje na zlecenie Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami. Podstawę opracowania programu stanowi analiza zasobu kulturowego województwa i potrzeb w zakresie jego ochrony i opieki nad nim, w celu zachowania dla obecnych i przyszłych pokoleń. Program obejmuje szerokie spektrum zagadnień związanych z bogatym dziedzictwem kulturowym Województwa Zachodniopomorskiego, w tym wytycza cele strategiczne i określa zadania opieki nad zabytkami w perspektywie najbliższych czterech lat."

❖ **POLITYKA SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO W SEKTORZE TURYSTYKI**

(przyjęta uchwałą Nr 786/16 Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 17 maja 2016 r.)

Polityka, określona w perspektywie roku 2030, stanowi element kompleksowego planu działań mających na celu tworzenie jak najlepszych warunków życia i pracy mieszkańców, z postrzeganiem potencjału gospodarczego jako istotnego czynnika wzrostu. Turystyka stanowi istotną dziedzinę gospodarki województwa zachodniopomorskiego i jest akceleratorem aktywizacji społecznej, rozwoju regionalnego, pogłębiania procesów integracyjnych. Jako silnie powiązana z rozwojem kultury – w tym dziedzictwem kulturowym, a także sportu, ochroną środowiska, rolnictwem, transportem i zdrowiem, znajduje odniesienia w wielu dokumentach strategicznych na poziomie krajowym i europejskim.

3.4. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI STAROSTWA POWIATOWEGO W GRYFICACH

❖ **POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI 2020-2023 („PPOnZ 2020-2023”)**

(Przyjęty uchwałą Nr XXII/145/2020 Rady Powiatu Gryfickiego, z dnia 21 maja 2020 roku)

„PPOnZ 2020-2023” został opracowany zgodnie z ustawami o samorządzie gminnym oraz ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także po uzyskaniu

pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W Programie zamieszczono – w sposób szczegółowy – uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego, ze szczególnym uwzględnieniem odniesienia do innych dokumentów powiatu oraz charakterystyką dziedzictwa kulturowego powiatu ze wskazaniem obszarów i obiektów o szczególnym znaczeniu. W odniesieniu **do Gminy Trzebiatów** szczególną uwagę zwrócono na: układ staromiejski Trzebiatowa (określony jako ponadlokalna wartość zabytkowa), zespoły ruralistyczne o średniowiecznej metryce, architekturę rezydencjonalną, zabytki sakralne (w tym najdalej na wschód położony średniowieczny kościół z kwadr granitowych w Gostawiu). Opis dziedzictwa kulturowego powiatu gryfickiego zawiera także informacje o umocnieniach obronnych, zabytkach techniki (młyny, elektrownie), kolej wąskotorowa Gryfice – Rewal – Trzebiatów, zieleń komponowana, nekropolie.

W „Słabych stronach” SWOT PPOnZ wymienia się m.in. brak uchwały starostwa gryfickiego w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

W źródłach finansowania prac przy zabytkach brak - niestety - pełnej informacji o dotacjach Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków¹⁶.

---

¹⁶ Dotacje takie udziela Samorząd WZP od 2017 r.

4. CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY TRZEBIATÓW

4.1. POŁOŻENIE GMINY W REGIONIE

Gmina Trzebiatów jest gminą miejsko-wiejską położoną w północnej części powiatu gryfickiego w strefie przybrzeżnej województwa zachodniopomorskiego. Od zachodu graniczy z gminami Rewal i Karnice, od południa z gminami Gryfice i Brojce (w powiecie gryfickim), a od wschodu z gminami Kołobrzeg i Siemysł (w powiecie kołobrzeskim).

Pod względem fizyczno-geograficznym gmina Trzebiatów położona jest na obszarze prowincji zwanej Nizem Środkowoeuropejskim, w podprowincji Pobrzeże Południowobałtyckie, w obrębie makroregionu Pobrzeże Szczecińskie. Część północna gminy należy do położonego wzdłuż wybrzeża mezoregionu Wybrzeże Trzebiatowskie, pozostała znacznie większa część gminy położona jest w obrębie mezoregionu Równina Gryficka.

Pod względem fizjograficznym gmina Trzebiatów podzielona jest na jednostki geomorfologiczne o równoleżnikowym przebiegu. Nad Bałtykiem w obrębie mezoregionu Wybrzeże Trzebiatowskie rozciągają się plaże wybrzeża morskiego na długości ok. 15 km, z położonym na ich zapleczu szerokim pasem wydmy nadmorskich, które osiągają wysokość do 40 m n.p.m. Na południe od pasa wybrzeży rozciągają się piaszczyste równiny oraz płaskie wysoczyzny morenowe, a rzeźbę terenu urozmaicają liczne wzgórza moren czołowych. Południowe krańce gminy to wysoczyzna morenowa falista urozmaicona formami akumulacyjnymi i erozyjnymi, przecięta Północno-Pomorską Doliną Marginalną (sięgającą do strefy przybrzeżnej), wykorzystywaną obecnie przez rzeki: Regę, Błotnicę, Dębosznicę oraz jezioro Resko Przymorskie.

Sieć hydrograficzna gminy zdominowana jest przez rzekę Regę, która uchodzi sztucznym kanałem przekopanym w roku 1456 do morza w Mrzeżynie, zaś jej dawne koryto jest obecnie odnogą zwaną Starą Regą uchodzącą do jeziora Resko Przymorskie.

Lasy zajmują jedynie ok. 13 % powierzchni gminy Trzebiatów, a użytki rolne 67%. Tereny leśne nie tworzą spójnego kompleksu leśnego i rozproszone są w obrębie gminy, występują na terenach wzdłuż brzegu morskiego w zachodniej części gminy, w części południowej oraz w kierunku na płd. – wschód od Trzebiatowa.

Niewielka lesistość i ukształtowanie terenu powodują, że jedną z charakterystycznych cech krajobrazu gminy są otwarte przestrzenie z eksponowanymi jednostkami osadniczymi. Sieć osadnicza gminy składa się z 26 wsi i osad oraz miasta Trzebiatów.

Wzdłuż dróg tworzących układ komunikacyjny gminy rosną zabytkowe aleje przydrożne oraz szpalery. Liczny starodrzew na terenie gminy to głównie gatunki rodzime rosnące w parkach, na parcelach kościelnych i cmentarzach oraz w sąsiedztwie leśniczówek (np. leśniczówki Warcisław, Mrzeżyno).

Liczba mieszkańców gminy (2022 r.) wynosiła niespełna 18 tysięcy osób, w samym mieście było to nieco ponad 9 tys. osób.

4.2. RYS HISTORYCZNY¹⁷

Dzieje miasta Trzebiatów i wsi trzebiatowskich oraz dziedzictwo kulturowe tych terenów prezentowano w wielu publikacjach (w tym stanowiących pokłosie cyklicznych konferencji „Trzebiatów – Spotkania Pomorskie”). Uzupelnieniem merytorycznym są m.in. opracowania konserwatorskie znajdujące się w zasobie archiwalnym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie, Biura Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Oddział Terenowy w Szczecinie, Archiwum Państwowym.

Poniższe **kalendarium** wskazuje ważniejsze daty z dziejów miasta i okolic, na tle historii Pomorza Zachodniego.

- koniec X w. - książę Mieszko I objął swój władaniem tereny pomorskie; książę Bolesław Chrobry w 1000 r. w porozumieniu z cesarzem niemieckim Ottonem III ustanowił w Kołobrzegu biskupstwo (obejmujące swym zasięgiem także dla tereny obecnej gminy Trzebiatów).
- 1046 r. - wzmianka źródłowa o księciu pomorskim Siemyślu (*Zemuzil*), który na dworze cesarskim w Merseburgu stawiał się obok polskiego księcia Kazimierza Odnowiciela i czeskiego Brzetysława w celu rozstrzygnięcia sporów polsko-czesko-pomorskich.
- 1124 r. - pierwszy przedstawiciel pomorskiej dynastii Gryfitów książę Warcisław I wita misję chrystianizacyjną biskupa Ottona z Bambergu, zorganizowaną z inicjatywy Bolesława Krzywoustego. Na szlaku misji znalazła się wieś *Kłodona* (*Clodona*, *Cloden*), gdzie biskup poświęcił kościół p.w. św. Krzyża. Powszechnie utożsamia się ją z dzisiejszym Kłodkowie. Według kronikarzy św. Ottona w Kłodkowie na rzece była przystań, z której jej mieszkańcy wyprawiali się na morze.
- 1180 r. - najstarsza wzmianka o Trzebiatowie (wg innych źródeł – 1170 r.) w dokumencie fundacyjnym wystawionym przez księcia dymińskiego Kazimierza I dla zakonu premonstratensów (norbertanów) przybyłych do Białoboków z Lund. W dokumencie fundacyjnym wymieniono m.in. Chełm Gryficki i Gąbin. Gdy zakonnicy przybyli do Białoboków¹⁸ w Trzebiatowie istniał gród z osadą targową i kościołem¹⁹.
- ok. 1187 r. - Trzebiatów z okolicznymi wioskami otrzymuje Anastazja (córka księcia polskiego Mieszka III Starego), żona księcia Bogusława I, matka Kazimierza II i Bogusława II. W Trzebiatowie spędziła ponad 40 lat - zmarła w 1240 r. (1235 r.?).
- 1208 r. - ponowna fundacja męskiego klasztoru premonstratensów w Białobokach. Tym razem zakonnicy sprowadzeni zostali z Mariëngaarde,

¹⁷ Podstawę kalendarium stanowią wcześniejsze gminne programy opieki nad zabytkami dla gminy Trzebiatów.

¹⁸ Klasztor w Białobokach ulokowano na wczesnośredniowiecznej osadzie.

¹⁹ Relikty tego najstarszego kościoła w Trzebiatowie odkryto podczas badań archeologiczno-architektonicznych prowadzonych w 1973 r. w południowo-wschodniej części lokacyjnego miasta, w rejonie pałacu.

- opactwa we Fryzji. Pozostali w Białobokach do czasu reformacji (poł. XVI w.). Wznieśli zabudowania klasztorne z kościołem.
- 1214 r. - książę Bogusław II nadaje *Cossalitz*²⁰ (nieopodal Góry Chełmskiej) norbertanom z Białoboków pod Trzebiatowem. Dokument podaje, że *Koszalice* (nazwa słowiańska, patronimiczna) są wsią, leżącą w kasztelani kołobrzeskiej koło Cholina (Golm - Góra Chełmska).
- 1224 r. - księżna Anastazja, wydała dokument przekazujący żeńskiemu klasztorowi norbertanek gród Trzebiatów („*castrum Trebetow*”) z karczmą i kościołem. Do przejęcia grodu wówczas nie doszło, a zakonnice osiedliły się w pobliskim Wyszku, gdzie przebywały do 1285 r. W dokumencie fundacyjnym wymienia się wsie: Chomętowo, Kłodkowo, Sadlno, Trzebusz, Wlewo.
- 1242 r. - Wacław III, wnuk Anastazji, sprzedaje premonstratensom z Białoboków przedmieście Trzebiatowa z karczmą oraz przekazuje w użytkowanie port morski u ujścia Regi.
- 1277 r. - lokacja miasta na prawie lubeckim przez księcia Barnima I²¹.
- 1269 r. - pierwsza wzmianka o wsi Gołańcz Pomorska w dobrach norbertanów.
- 1291 r. - wieś Goław w dobrach kapituły kamieńskiej, kon. XIII w. - budowa kościołów w Goławiu i Sadlnie.
- 1299 r. - książę Bogusław IV zezwolił na budowę murów obronnych oraz usprawnienie systemu spławnego i obronnego tworzonego przez rzekę Regę i kanały. W ciągu 10 lat (do 1309 r.) miasto otoczono murami, a budowę ostatniego odcinka zakończono w 1337 r.
- 1303 r. - budowa kościoła Mariackiego w Trzebiatowie;
- mieszczanie trzebiatowscy otrzymali prawo składu, na mocy którego obcy kupcy zmuszeni byli wystawiać na sprzedaż (na określony czas) towary spławiane Regą; w tym czasie miasto należało już do Hanzy.
- 1307 r. - pierwsza wzmianka o wsi Bieczyno.
- ok. 1400 r. - rozpoczęcie budowy ratusza miejskiego. W tym samym czasie wzniesiono w obrębie miasta kaplicę szpitalną św. Ducha oraz dwie kaplice poza murami: św. Gertrudy - przy trakcie do Gryfic i św. Jerzego - przy drodze do Kołobrzegu. Na XV/XVI wiek datuje się najstarsze zachowane fragmenty mieszczkańskich kamienic.
- 1464 r. - kupcy trzebiatowscy otrzymali zezwolenie na budowę nowego portu u nowego ujścia Regi (stare ujście do jez. Resko i port zniszczony w wyniku napadów kupców kołobrzeskich nie nadawały się do użytku). Nowy port - Mrzeżyno - zbudowano nad nowym ujściem Regi, przekopany prawdopodobnie w 2 połowie XV w.

²⁰ Koszalin

²¹ W 1287 r. mieszczanie trzebiatowscy otrzymali od księcia Bogusława IV i przeora klasztoru białobockiego Thiboldusa potwierdzenie przywileju lokacyjnego.

- 1534 r. - Trzebiatów jest miejscem²² doniesłego w historii Pomorza Zachodniego sejmu, podczas którego decyzją książąt Barnima XI i Filipa I oraz zgromadzonych przedstawicieli stanów pomorskich ustanowiono reformujące kościół nauki Martina Lutra, jako obowiązujące w księstwie. Jednym z głównych propagatorów nauk Lutra na Pomorzu był Jan Bugenhagen, przebywający w Trzebiatowie od 1504 r., jako wykładowca w Szkole Łacińskiej, założonej przez opata białobockiego. Skutkiem reformacji była m.in. konfiskata dóbr kościelnych i klasztornych (w tym w Białobokach i Trzebiatowie) na rzecz domu książęcego. Norbertankom z klasztoru w mieście zezwolono na dożywotnie użytkowanie zabudowań klasztornych.
- 1619 r. - w dawnych zabudowaniach klasztornych norbertanek osiedla się wdowa po Filipie II księżna Zofia von Schleswig-Holstein. Klasztor przebudowano na rezydencję księżnej. Zofia mieszkała w Trzebiatowie do końca swego życia (1658/1659).
- 1618 r. - na mapie Lubinusa przedstawiono widok Trzebiatowa od strony pld.-wschodniej, z odgałęzieniem rzeki Regi i kościołem w Wyszkowie - na pierwszym planie. Miasto otoczone było pełnym pierścieniem murów z bramami i basztami, zza których widać zwartą zabudowę mieszczańską, bryłę fary miejskiej, ratusza i dworu książęcego.
- w wyniku pożaru zniszczeniu uległy zabudowania i kościół klasztorny pw. św. Piotra w Białobokach.
- 1618 – 1648 - w trakcie wojny 30-letniej nastąpił drastyczny spadek liczby ludności oraz zniszczenia materialne miasta i okolicznych wsi.
- 1621 r. - odnotowano istnienie osiedla na terenie dawnego klasztoru białobockiego. Przy budowie domostw używano gotyckiej cegły pozyskiwanej ze zrujnowanych budowli klasztornych.
- 1637 r. - umiera bezpotomnie Bogusław XIV, ostatni książę z dynastii Gryfitów.
- ok. 1639 r. - odnotowano w Trzebiatowie i okolicy pokazy niezwykłego zwierzęcia – słonia (słonica *Hansken*). Wydarzenie te utrwalono w dziełach sztuki: sgraffitowej dekoracji ściany kamienicy przy Rynku i na stallach w kościele Mariackim.
- 1648 r. - w wyniku postanowień traktatu westfalskiego, kończącego wojnę 30-letnią ziemię trzebiatowską włączono do księstwa Brandenburgii.
- 1679 r. - w Trzebiatowie wybucha pożar, podczas którego zniszczeniu ulegają bramy miejskie, znaczna część mieszczańskich kamienic, ratusz, dwór księżnej Zofii, kościół św. Mikołaja. Elektor brandenburski Fryderyk III, podejmuje decyzję o odbudowie miasta i dworu książęcego. Projekt odbudowy rezydencji opracowuje holenderski architekt Viktor de Port (1682 r.). Ruiny kościoła rozebrano.

²² Posiedzenia sejmu odbywały się prawdopodobnie w kaplicy św. Ducha.

- 1701 r. - zakończono budowę ratusza w formie znanej nam obecnie (częściowo zachowały się mury średniowiecznej budowli).
- 1701 r. - koronacja elektora brandenburskiego Fryderyka III na króla Prus – Fryderyka I.
- 1725 r. - król Fryderyk Wilhelm I ustanowił Trzebiatów miastem garnizonowym - stałą siedzibą wojsk pruskich.
- 1733 r. - wszystkie ulice Trzebiatowa mają brukowaną nawierzchnię.
- 1753 r. - remont pałacu z przeznaczeniem na siedzibę dowódcy garnizonu w Trzebiatowie księcia Württemberg Fryderyka Eugeniusza i założenie parku w rejonie ob. ul. Strumykowej.
- 1757-1763 - wojna siedmioletnia, która ogarnęła całą Europę.
- 1785-1790 - w pałacu trzebiatowskim przebywa Maria Würtemberska (z domu Czartoryska), jako żona ówczesnego dowódcy garnizonu księcia Ludwika Württemberg; kolejny remont i przebudowa rezydencji.
- 1806 r. - wojska napoleońskie plądrują Trzebiatów i okoliczne wsie.
- 1815 r. - reformy administracyjne w państwie pruskim, m.in. wprowadzono nowy podział administracyjny. Ziemia trzebiatowska znalazła się w rejencji szczecińskiej, powiecie gryfickim (1938 r. powiat gryficki włączono do rejencji koszalińskiej).
- 1825 r. - w Trzebiatowie wyburzono mur obronny przy zabudowaniach dawnego klasztoru norbertanek, wytyczono nową ulicę (ob. Sienkiewicza) oraz nowy rynek (zwany świńskim ob. Plac Zjednoczenia).
- 1835 r. - rozpoczęto wydawanie gazety trzebiatowskiej.
- od poł. XIX - rozwój przestrzennym Trzebiatowa poza obręb Starego Miasta. Powstaje zabudowa przedmieść wzdłuż traktów do Gryfic i Kołobrzegu.
- 1842-1844 - założenie parku miejskiego tzw. „Królewski Gaj” (*Königshain*) na Przedmieściu Gryfickim, z inicjatywy komendanta garnizonu płk. Bernharda Joachima von Plehwe. Był to jeden z najstarszych parków miejskich, o ciekawej kompozycji, drzewostanie, bogatym w małą architekturę i zabudowę (restauracja, hotel).
- 1850 r. - wzniesiono kościół gminy staroluterańskiej przy ul. Żółwiej.
- na *Reeperbergu* (ob. Plac Lipowy) wybudowano magazyn na potrzeby wojska.
- 1852 r. - budowa brukowej nawierzchni drogi do Gryfic.
- 1857 r. - powstało połączenie kolejowe z Kamieniem Pomorskim.
- 1882 r. - oddano do użytku linię kolejową Kołobrzeg – Goleniów – Szczecin przez Trzebiatów.
- od poł. XIX - w Mrzeżynie (wsi rybackiej) – powstają domy dla kuracjuszy.
- w 1868 r. budowa przystani dla łodzi służących letnikom.

- 1887-1900 - budowa zakładu dla umysłowo chorych w Jarominie.
- 1895 r. - na Przedmieściu Gryfickim, przy ob. ul. Zagórskiej rozpoczęto budowę zespołu szkoły podoficerskiej (*Unteroffizierschule*);
- 1901 r. otwarcie szkoły.
- 1906 r. - oddano do użytku linię kolejki wąskotorowej na trasie Trzebiatów – Dargosław, dzięki czemu miasto uzyskało połączenie z Gryficami,
- w 1912 r. linię łączącą Trzebiatów z nadmorskim Mrzeżynem,
- w 1913 r. linię z Trzebiatowa do Pogorzelicy, ze stacjami we Włodarce i Rogozinie.
- 1913 r. - dzięki staraniom Johanna Malotki i burmistrza Trzebiatowa barona von Minnigerode inauguruje działalność Związek Krajoznawstwa i Ochrony Regionu Trzebiatowa.
- 1914-1918 - I wojna światowa.
- I. 30. XX w. - rozbudowa zespołu dawnej szkoły podoficerów przy ul. Zagórskiej, budowa lotniska w Rogowie oraz zespołu zabudowań wojskowych w Mrzeżynie.
- 1938 r. - spalenie przez nazistów synagogi trzebiatowskiej. Bożnica znajdowała się na odcinku między ul. Lipową i Głęboką, przy murach miejskich.
- 1939-1945 - II wojna światowa.
- lutą 1945 r. - ewakuacja z Trzebiatowa niemieckich urzędów i osób uprzywilejowanych przed zbliżającymi się oddziałami Armii Czerwonej.
- 04.03.1945 - do Trzebiatowa wkraczają wojska radzieckie. Rozmiar zniszczeń w porównaniu z innymi miejscowościami był nieznaczny, zachowały się wszystkie ważniejsze obiekty użyteczności publicznej oraz mury miejskie. Znacznie dotkliwsze straty w zabudowie miejskiej spowodowane zostały zaniedbaniami i rozbiórkami wykonanymi w latach powojennych.
- maj 1947 r. - do Trzebiatowa przybywają pierwsze transporty z ludnością ukraińską przesiedlaną z terenów południowo-wschodniej Polski w ramach akcji „Wisła”.
- 1955 r. - obszar starego miasta w Trzebiatowie wpisano do rejestru zabytków.

4.3. ZASADNICZE CECHY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

Ziemia trzebiatowska charakteryzuje się czytelną formą średniowiecznego osadnictwa, uzupełnioną późniejszymi nawarstwieniami. Miasto Trzebiatów należy do najlepiej zachowanych założeń staromiejskich na obszarze województwa zachodniopomorskiego. Zdecydowana większość wsi trzebiatowskich posiada czytelne układy ruralistyczne o średniowiecznej metryce.

Zarówno w mieście, jak i na terenach wiejskich występują dzieła budownictwa i architektury (od średniowiecza po czasy nowożytne), będące przykładami realizacji na skalę ponadregionalną. Krajobraz, zarówno w warstwie przyrodniczej, jak i kulturowej, stanowi walor, który umiejętnie eksponowany i utrzymywany daje podstawę harmonijnego rozwoju gminy.

4.3.1. MIASTO TRZEBIATÓW

Układ przestrzenny miasta

Zespół staromiejski wkomponowany jest w zakole rzeki Regi, opasany linią kamienno - ceglanych murów obronnych o pierwotnej długości ok. 2 km i zewnętrznym pasem zieleni. Obecnie mury miejskie Trzebiatowa zachowały się na długości 1600 m, czyli na około ok. 70% dawnej długości. Stare Miasto posiada pierwotne szachownicowe rozplanowanie kwartałów zabudowy oraz układ komunikacyjny, z centralnie usytuowanym prostokątnym rynkiem. Zachowały się historyczne dominanty zespołu miejskiego: kościół p.w. Macierzyństwa NMP (Mariacki), ratusz oraz dawny klasztor norbertanek, w okresie nowożytnym przebudowany na pałac (ob. siedziba Trzebiatowskiego Ośrodka Kultury). Miasto wyróżnia się (w stosunku do innych miast Pomorza Zachodniego), lokalizacją kościoła farnego poza strefą rynkową. Z zabudowy mieszczańskiej przetrwały liczne kamienice o różnych cechach stylowych, od reliktyw gotyckich po obiekty z początku XX wieku. Najcenniejsze kamienice znajdują się w zwartej obrzeżnej zabudowie pierzejowej wokół rynku. Średniowieczna zabudowa Trzebiatowa odzwierciedlała zamożność i znaczenie miasta w okresie jego przynależności do Hanzy.

Wartość historycznego założenia urbanistyczno - architektonicznego podkreślają dodatkowo walory krajobrazowe, zwłaszcza ekspozycja Starego Miasta z bryłą kościoła Mariackiego, postrzegane w dalekich, wielokilometrowych perspektywach ze wszystkich traktów dojazdowych. Wieża kościelna dominująca również we współczesnych panoramach służyła niegdyś jako latarnia morska, dziś pozostaje znakomitym punktem widokowym.

Rozwój przestrzenny miasta poza obrębem średniowiecznego założenia datuje się na koniec XVIII wieku (w 1784 r. przystąpiono do częściowej rozbiórki murów miejskich). Dopiero od 2-3 ćw. XIX w. rozpoczęła się intensywna zabudowa wzdłuż traktów prowadzących do Gryfic - Przedmieście Gryfickie (*Greifenberg Vorstadt*) i do Kołobrzegu – Przedmieście Kołobrzесьkie (*Kolberger Vorstadt*). Przedmieścia różnią się charakterem i formą zabudowy. Przedmieście Gryfickie, rozwinięte wzdłuż ul. II Pułku Ułanów i Zagórskiej, otrzymało charakter reprezentacyjnej dzielnicy, z zespołem budynków dawnej szkoły grenadierów (1897-1901), okazałymi budynkami mieszkalnymi (kon. XIX - pocz. XX w.), parkiem miejskim (poł. XIX w.), alejowym obsadzeniem ulic. Na Przedmieściu Kołobrzесьkim powstała zabudowa mieszkalna i gospodarcza o charakterze rolniczym.

Po wschodniej stronie miasta, w rejonie terenów kolejowych, lokalizowano obiekty przemysłowe (warsztaty, zakłady produkcyjne, fabryki). Zabudowa mieszkaniowa to

w większości jednorodzinne domki parterowe; m.in. osiedle komunalne „*Spinnkathensiedlung*” (Osiedle Przędzalników) z lat 20 – 30. XX w.

Dworzec kolejowy z miastem połączyła ulica Dworcowa, poprowadzona na grobli przez podmokłe tereny pomiędzy Młynówką i Regą. Nad Młynówką i Regą zbudowano w 1905 r. mosty, z których przetrwał w oryginalnej konstrukcji i bardzo atrakcyjnej architekturze Most Dworcowy (*Banhofsbrücke* - zwany mostem „z delfinami”). Przy ulicy wzniesiono (pocz. XX w.) budynki mieszkalne (architektura z elementami secesji).

Niekorzystne zmiany, które zaszły w okresie powojennym w strukturze zabudowy Trzebiatowa, nie były tak znaczące jak w większości miast zachodniopomorskich. W 1967 r. powstały pierwsze bloki mieszkalne w północnej części układu staromiejskiego. Od lat 70. XX w. prowadzone były jednak już na szeroką skalę planowe prace remontowe, uwzględniające wytyczne konserwatorskie oraz w oparciu o indywidualne projekty dla zabudowy obszaru staromiejskiego. W tym czasie wyremontowano pierzeje rynkowe, kilka kamienic przy ul. Wojska Polskiego, mury obronne, pałac i ratusz. Od połowy lat 80. XX w. zaniechano dalszej zabudowy blokowej tego rejonu miasta.

W różnych latach okresu powojennego dokonywano rozbiórek starej zabudowy mieszkalnej (zwłaszcza ryglowych oficyn), a także dokonywano dewaloryzujących przekształceń w trakcie remontów. Niezbyt udaną próbą uzupełnienia zniszczonej tkanki miejskiej o nowe elementy była odbudowa zachodniej pierzei rynkowej podjęta na przełomie lat 80. i 90. XX w. Bardziej pozytywne efekty przyniosło stopniowe uzupełnianie luk w zabudowie, prowadzone od początku lat 90. XX w. do dziś. W wyniku tych działań wzniesione zostały zindywidualizowane pod względem architektonicznym kamienice, jak chociażby przy ul. Tadeusza Kościuszki nr 40 (na narożniku ul. Wojska Polskiego), czy przy ul. Juliusza Słowackiego. W najbliższym czasie planuje się rewaloryzację terenu dawnego targowiska, poprzez wprowadzenie zabudowy utrzymanej w historycznych gabarytach i z uczytelnieniem historycznych podziałów własnościowych (przewidywana jest funkcja mieszkalno-usługowa)²³.

Trzebiatów to miasto o szczególnym klimacie i historii, której świadectwem są zarówno liczba i skala zabytków, jak i ranga związanych z miastem postaci historycznych (m.in. św. Otton - biskup, Jan Bugenhagen - protestancki teolog, Johan Gottlieb Georgii - uczony, Księżna Maria Anna Czartoryska, Piotr Ludwik Lütke - malarz, Karl Friedrich Schinkel - architekt, Lyonel Feininger - malarz). Po II wojnie światowej Trzebiatów stał się miejscem spotkania czterech kultur i religii: rzymskokatolickiej, greckokatolickiej, prawosławnej i ewangelickiej, przez co stanowi przykład budowania nowej tożsamości kulturowej na Pomorzu Zachodnim.

Architektura sakralna

Najstarsza wzmianka o kościele w Trzebiatowie pochodzi z 1170 r. – była to świątynia grodowa p.w. św. Mikołaja, po 1285 r. funkcjonująca jako kościół klasztorny

²³ Trwają uzgodnienia z WKZ w Szczecinie.

norbertanek. Obiekt rozebrano po 1679 r. Relikty zabudowań klasztornych z kościołem odstonięto podczas badań archeologicznych prowadzonych w 1973 r. przy pałacu trzebiatowskim.

Drugą, również nieistniejącą już budowlą klasztorną było *claustrum* norbertanów w Białobokach z kościołem p.w. św. Piotra. Opuszczone przez zakonników zabudowania popadły w ruinę, a po pożarze w 1618 r. zostały rozebrane.

Na przedmieściu Wyszków zachowały się relikty gotyckiego kościoła klasztorного norbertanek.

W nazwie przedmieścia *Jerusalem* utrwalono istnienie w tym miejscu kapliczek na drodze męki Pańskiej, rozebranych prawdopodobnie po przyjęciu reformacji (być może na przełomie XVI i XVII w.).

W połowie XIX w. w Trzebiatowie wzniesiono synagogę. Została ona zniszczona przez nazistów w 1938 r.

Obecnie w mieście znajduje się pięć budowli sakralnych:

- **Kościół p.w. Macierzyństwa NMP** – gotycka budowla górująca nad miastem i okolicą masywem nawy ze strzelistą wieżą. Kościół wzniesiono w formie trzynawowej hali, z wyodrębnionym 5-bocznym prezbiterium, przykrytymi sklepieniami gwiaździstymi oraz z wieżą o szerokości korpusu nawowego, zwieńczoną ostrosłupowym hełmem.
- **Trzy średniowieczne kaplice szpitalne:** św. Gertrudy, św. Ducha i św. Jerzego - wzniesione w XIV-XV w. gotyckie budowle wymurowane z cegły. Kaplica św. Jerzego została przebudowana na przytułek w połowie XIX w. (obecnie pełni funkcje mieszkalne). W kaplicy św. Ducha funkcjonuje obecnie kościół parafii prawosławnej, a w kaplicy św. Gertrudy – parafii greckokatolickiej.
- **Kościół starołuterański** z 1904 r. (wzniesiony na miejscu świątyni z 1850 r.) przy ul. Żółwiej, obecnie kościół ewangelicko-augsburski p.w. św. Jana. Jest to neoromańska budowla salowa wzniesiona z cegły, z prostokątnie zamkniętym prezbiterium, czworoboczną wieżą oraz domem parafialnym, tworzącym jedną bryłę z kościołem.

Budowle sakralne Trzebiatowa cechują się wybitnymi wartościami w skali regionu. Kościół Mariacki należy do zespołu zachodniopomorskich gotyckich budowli ceglanych o najwyższych walorach architektonicznych (także ze względu na wyposażenie). Zespół trzech gotyckich kaplic, to unikat i bezcenny świadek historii Pomorza Zachodniego.

Budowle świeckie

Do najstarszych, średniowiecznych budowli Trzebiatowa należą **mury obronne z Basztą Kaszaną** oraz fragmenty **ratusza**. Również **pałac** kryje relikty starszych murów klasztoru i rezydencji księżnej Zofii von Schleswig-Holstein. Współczesna forma pałacu jest wynikiem przebudowy gotyckiego (2 poł. XIV w.) klasztoru w XVI i XVII wieku na rezydencję książęcą, rozbudowywaną w XVIII i poł. XIX w. oraz remontu i adaptacji na

bibliotekę w latach 70-80. XX w. Ratusz zachował architekturę barokowego założenia z 1701 r., podczas ostatniego remontu odstonięto w elewacjach i wnętrzu relikty gotyckie.

Zabudowa mieszczańska w obrębie Starego Miasta pochodzi zasadniczo z okresu 2 poł. XIX – pocz. XX w., niemniej widoczne są przykłady form od gotyku, przez barok, klasycyzm, po secesję. W ścianach wielu kamienic kryją się mury z XV-XVI w., a także późniejsze XVIII-wieczne konstrukcje szkieletowe.

W zabudowie przedmieść poza obrębem Starego Miasta także dominują historyczne formy. Na Przedmieściu Gryfickim: **zespół budynków wojskowych** (dawna szkoła grenadierów) z przełomu XIX/XX w., **okazałe wille i kamienice** z pocz. XX w. posiadające dekoracyjnie opracowane elewacje.

W Trzebiatowie znajduje się także wiele cennych budowli klasyfikowanych jako **zabytki techniki**:

- elektrownia wodna (1926-1927), wzniesiona na miejscu lokalizacji (od średniowiecza) młynów miejskich,
- młyn przy ul. Słowackiego z pełnym wyposażeniem technologicznym,
- ceglany spichlerz na placu Lipowym z poł. XIX w.,
- zespół zabudowań i infrastruktury kolejowej (normalno- i wąskotorowej) z k. XIX – pocz. XX w.
- mosty nad Regą i Młynówką: przebudowane po 1945 r., z częściowo z zachowanymi elementami starej konstrukcji. Zachowane w oryginalnej formie i konstrukcji mosty: żelbetowy z bogatą dekoracją o motywach „wodnych” z 1905 r. w ciągu ul. Dworcowej (ob. po remoncie), kamienny - ul. Głęboka,
- nawierzchnie ulic m.in. z ułożonej kamiennej kostki rzędowej do Mirostawic; niezwykle cenne obsadzenie alejowe.

Zasadnicze elementy waloryzujące przestrzeń miejską to:

- Stare Miasto - z czytelnym planem miasta lokacyjnego, otoczone murami obronnymi, z dominującą bryłą kościoła Macierzyństwa NMP, kaplicą św. Ducha, ratuszem, założeniem rezydencjalnym oraz licznie zachowaną zabudową mieszczańską;
- Białoboki – teren dawnego klasztoru premonstratensów, na którym powstała zabudowa zagrodowa (ul. Morską);
- Wyszków – wzgórze nad Regą - miejsce lokalizacji klasztoru norbertanek z ruiną kościoła i relikwiami cmentarza (teren wskazany do ochrony również ze względu na walory przyrodnicze: starodrzew i zbocza porośnięte murawą);
- Przedmieście Kołobrzeskie – z gotycką kaplicą św. Jerzego, z XIX/XX-wieczną zabudową mieszkalną i gospodarczą oraz cmentarzem ewangelickim;
- Przedmieście Gryfickie – z gotycką kaplicą św. Gertrudy, zespołem budynków dawnej szkoły grenadierów oraz licznymi przykładami dobrej architektury willowej, parkiem miejskim (z pomnikami przyrody) i lipowym obsadzeniem ulicy, XIX-wiecznym cmentarzem;

- trakt do dworca – zabudowa ul. Dworcowej z mostem „z delfinami” nad Regą;
- zespół zabudowań i urządzeń elektrowni wodnej na Młynówce;
- kolej normalno- i wąskotorowa opasująca miasto od wschodu i północy;
- Jaromin – XIX/XX-wieczne założenie szpitalno-opiekuńcze w otoczeniu komponentowanego założenia zieleni, z historycznym cmentarzem oraz drzewami o cechach pomników przyrody.

Wartości historycznego założenia przestrzenno-architektonicznego miasta podkreślają walory krajobrazowe: wpisanie miasta w zakole rzeki Regi, ekspozycja, szczególnie Starego Miasta z masywem kościoła mariackiego, postrzeganego w dalekich perspektywach ze wszystkich traktów wiodących do miasta.

4.3.2. WSIE TRZEBIATOWSKIE

Układy przestrzenne wsi

Na terenie gminy Trzebiatów dominują **wsie o średniowiecznej metryce**, z czytelnymi układami ruralistycznymi w formie np.: okolnicy (Gołańcz Pomorska), owalnicy (Gostaw, Kłodkowo, Sadlno, Trzebusz) i ulicówki (Gąbin). Dawne folwarki domenalne w Nowielicach i Mirosławicach posiadają układ z XVIII w., z zachowaną zabudową w większości z okresu 2 poł. XIX – pocz. XX w.

Nieistniejąca wieś rybacka Kępa (pierwsza wzmianka z pocz. XIV w.), z ryglową zabudową wzniesioną na wzorze domów saskich, udokumentowana w wydawnictwach z okresu międzywojennego.

W zabudowie wsi trzebiatowskich charakterystyczne są **duże zagrody** typowe dla pełnorolnych gospodarstw:

- zamknięte, z zabudową otaczającą kalenicowo podwórze, z chałupą posadowioną w głębi i stodołą z przejazdem bramnym na froncie zagrody, przy ulicy. Najliczniej ta forma zachowała się w Trzebuszu (jeszcze w kon. XX wieku)
- z chałupą posadowioną w głębi podwórza, budynkami gospodarczymi po bokach, a od strony ulicy zwykle wygrodzona murem z bramą i furtą dla pieszych – powszechnie występująca w większości wsi.

Struktura zabudowy wsi

Pierwotnie zabudowa wznoszona była w **konstrukcji ryglowej**, od poł. XIX w. zastępowana murowaną (ceglaną), z nawiązaniem do historycznych typów budynków. Zabudowa wschodniej części Trzebusza była niemal w całości ryglowa (stodoły z przejazdem, chałupy szerokofrontowe z wysokimi dachami naczółkowymi). Zachodnia część wsi, odbudowana po pożarze w l. 20. XX w., jest już murowana, ale o powtórzonej strukturze przestrzennej zagród z przejazdowymi stodołami na froncie.

Obiektami o szczególnym znaczeniu w strukturze wsi były szkoły (obecnie najczęściej pełnią funkcję mieszkalną). W Bieczynie, Gostawiu, Nowielicach, Robach, Siemidarźnie to murowane z cegły budynki z 4 ćw. XIX w. Z okresu międzywojennego

w: Gąbinie, Gorzystawiu, Kłodkowie, Rogozinie, Zapolicach, modernistyczne budynki w Chełmie i Gołańczy.

Architektura sakralna

Kościoty od czasu średniowiecznej lokacji, niezależnie od późniejszych zmian i rozbudów, wraz z otaczającym terenem (cmentarze przykościelne), są zasadniczym elementem scalającym układ ruralistyczny. To dominanty wysokościowe i architektoniczne. **Do najstarszych należą** świątynie w Gostawiu i Sadlnie z zachowanymi w partii prezbiterialnej murami z kostki granitowej, datowane na 4 ćw. XIII w. Granitowy portal kościoła w Gostawiu, o zdobieniu romboidalnym z zagadkowym rytem w formie szachownicy należy do wyjątkowych. Motyw szachownicy wyryto także na kamiennych kwadrach narożnych kościoła w Sadlnie, a przy wejściu do kruchty umieszczono kamień z płaskorzeźbą przedstawiającą schematycznie twarz ludzką (nie ustalono dotychczas genezy i czasu powstania). Oba kościoły rozbudowywano w XV w.; są to obiekty wieżowe. Barokowa wieża kościoła w Sadlnie pochodzi z 1622 r., gotycka w Gostawiu z XV w. (barokowy hełm dodano w 1757 r.).

Gotyckie ceglano-kamienne kościoły salowe, datowane na XV w., z późniejszymi drewnianymi dzwonniami znajdują się w: Trzebuszu, Robach i Kłodkowie. W tym ostatnim zachowały się na drzwiach XV-wieczne okucia, które są najstarszym na Pomorzu zabytkiem kowalstwa.

Ceglane kościoły **neogotyckie**: we Włodarce wzniesiono w 1891 r. na miejscu wcześniejszego obiektu gotyckiego, w Bieczynie w końcu XIX w. zastąpił ryglowy kościół z 1611 r.

Cmentarze wiejskie

Od 1797 r. obowiązywał w Prusach zakaz grzebania zmarłych w kościołach i w ich otoczeniu. Nowe cmentarze zaczęto zakładać poza zwartą zabudową wsi. Na terenie gminy Trzebiatów niemal we wszystkich miejscowościach znajdują się historyczne (nieczynne) cmentarze poewangelickie. Stan ich zachowania jest zróżnicowany. Samorząd gminny systematycznie realizuje zadania porządkowe, w tym m.in. poprzez tworzenie lapidariów - w 2014 roku w Gostawiu²⁴. W wielu zachował się historyczny starodrzew oraz elementy sepulkralne, częściowe ogrodzenia.

Starodrzew – komponowane założenia zieleni

Starodrzew zachował się najczęściej w sąsiedztwie kościołów, na cmentarzach przykościelnych (m.in. w Gostawiu, Sadlnie, Kłodkowie, Trzebuszu). Regularne obsadzenia dróg wiejskich prowadzono w XIX w. i na pocz. XX w. - zachowały one się m.in. w Gąbinie, Sadlnie, Trzebuszu (wschodnia część wsi). Charakterystyczne „zielone

²⁴ Wszystkie historyczne cmentarze znajdują się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, w związku z tym prace w ich obrębie wymagają zgody WKZ.

bramy" – para drzew sadzonych przed wejściem do chałupy, obecnie zostały w większości wycięte.

We Wlewie znajduje się jedyny park dworski – założony na wysokiej skarpie nad Regą, z pomnikowymi bukami. Park, aleję do wsi, drzewostan wewnątrz wsi uznano za godny ochrony również ze względu na walory przyrodnicze.

Wiele starych dróg ocieniają aleje, które w waloryzacji przyrodniczej gminy wskazano do ochrony jako aleje drzew pomnikowych.

Mrzeżyno i Rogowo

Mrzeżyno – port i późnośredniowieczna wieś rybacka, (po której pozostał relikw – chałupa rybacka przy ul. Zabytkowej²⁵), od końca XIX w. przebudowywana na funkcje wypoczynkowe. W I. 30. XX w. W Mrzeżynie powstało założenie wojskowe, ulokowane po zachodniej stronie ujścia Regi.

Rogowo – osiedle wojskowe (lotnisko) z I. 30.XX w., z zachowaną zabudową mieszkalną (architektura stylizowana na rustykalną, z fragmentami w konstrukcji ryglowej) oraz obiektami dawnego lotniska (hangar wpisany w 2013 r. do rejestru zabytków odznacza się unikatową konstrukcją żelbetową)²⁶.

Zasadnicze elementy waloryzujące tereny wiejskie gminy Trzebiatów to:

- dominacja wsi o czytelnych średniowiecznych założeniach ruralistycznych (w tym okolnice i owalnice),
- częściowo zachowana tradycyjna forma kompozycji zagród,
- licznie zachowana zabudowa z okresu od kon. XIX po I poł. XX w. Charakterystyczna w przeszłości dla obszaru gminy zabudowa ryglowa nie stanowi już dominanty w krajobrazie kulturowym choć nadal w dużym stopniu go współtworzy,
- kościoły (od XIII – po k. XIX w.).

4.3.3. DZIEDZICTWO ARCHEOLOGICZNE

Na terenie miasta i gminy Trzebiatów zewidencjonowano ogółem 332 stanowiska archeologiczne, w tym: z epoki kamienia – 6, neolitu – 4, epoki brązu – 10, wpływów rzymskich – 10, starożytności – 79, wczesnego średniowiecza – 51 i najliczniejsze, średniowieczne – 169. Rozmieszczenie tych stanowisk na obszarze gminy jest zróżnicowane tak samo jak zróżnicowana jest ich funkcja. Wielokrotnie na poszczególnych stanowiskach stwierdzono współwystępowanie materiału ruchomego z różnych okresów chronologicznych.

Osadnictwo na tych terenach pojawia się w ogólnie datowanym okresie epoki kamienia w małym nasileniu, podobnie w okresie neolitu.

W 2 poł. VIII w., u schyłku wędrówek ludów, na dzisiejszym Pomorzu Zachodnim

²⁵ Obiekt po przebudowie

²⁶ Hangar w Rogowie użytkowany obecnie przez Muzeum Lotnictwa i Techniki Militarnej w Rogowie.

pojawiają się osadnicy słowiańscy. Archeologiczne źródła potwierdzają istnienie osad słowiańskich w miejscu późniejszego miasta Trzebiatowa i w jego okolicach z okresu IX – XII w. We wczesnym średniowieczu wzrasta znaczenie osad. Występują grody będące obiektami obronnymi, które obecnie jako grodziska mają własne formy krajobrazowe. Osadnictwo skupia się głównie nad brzegami Regi, odgrywającej we wczesnym średniowieczu rolę ważnej drogi komunikacyjnej. Bardzo licznie występują stanowiska dokumentujące osadnictwo średniowieczne.

Największa liczba stanowisk archeologicznych znajduje się w granicach administracyjnych miasta Trzebiatowa. Z epoki brązu pochodzi pojedyncze cmentarzysko, a z okresu rzymskiego osada. Znaczący wzrost ilościowy osadnictwa następuje w okresie starożytnym, na który datowane są 4 osady. Z wczesnego średniowiecza pochodzi 5 osad. Znacząca jest liczba stanowisk z okresu średniowiecza (7), dwa grodziska oraz miejsce kultu. Do średniowiecznych stanowisk należy także włączyć obszar klasztoru w Białobokach oraz teren zasiedlony przez norbertanki w Wyszkanie (pozostały relikty gotyckiego kościoła).

4.3.4. ZABYTKI RUCHOME

Trzebiatów

W kościele NMP do najcenniejszych elementów wyposażenia należą: fragmenty (policzki) stali z XV-XVI w. r. z polichromowanymi płaskorzeźbami przedstawiającymi sceny pasyjne i biblijne, stalle późnorenesansowe XVII-wieczne z zapleckami z dekoracją architektoniczną, intarsjowane, zespół płyt nagrobnych z XVI-XVIII w., w którym wyróżniają się szczególnie dwie z dekoracją figuralną z 1382 r. i poł. XV w., gotycka polichromia łuku tęczowego, epitafium z XVII w. Pozostałe wyposażenie pochodzi z okresu renowacji kościoła w XIX w., w tym organy z neogotyckim prospektem oraz witraże. W kościele znajdują się dzwony spiżowe z 1399, 1515 i 1905 r.

Wyposażenie kościoła ewangelicko-augsburskiego pw. św. Jana pochodzi z czasu budowy świątyni (1904 r.), neoromańskie z elementami neogotyckimi: ambona, ołtarz z obrazem przedstawiającym Zmartwychwstanie, tablica psalmów oraz dwa spiżowe dzwony z 1931 r.

Krzyż pokutny – zlokalizowany przy ul. Kilińskiego (droga do klasztoru norbertanek w Wyszkanie) kamienny, datowany na połowę XVI w. (pokutnik Jakob Wacholt zmarł w 1544 r.). Należy do nielicznych tego typu zabytków w Polsce.

Sgraffito na bocznej elewacji kamienicy przy Rynku nr 26 przedstawiające słońca z przewodnikami, utrzymane w odcieniach szarości i bieli, wykonane prawdopodobnie w 1639 r. (1635?). Należy do obiektów wyjątkowych pod względem techniki, tematyki, jak i walorów artystycznych.

W ratuszu, w gabinecie burmistrza pozostały meble z okresu międzywojennego oraz obraz Petera Ludwiga Lütke`go z 1809 r., przedstawiający panoramę Trzebiatowa.

Na elewacji dawnej szkoły przy ul. Szkolnej znajduje się płyta (odlew w betonie) z płaskorzeźbioną postacią świętej z dziewczynką.

Kościóły wiejskie

We wnętrzach kościołów wiejskich pozostało częściowo zachowane, historyczne wyposażenie, jak np.:

Kłodkowo - renesansowa chrzcielnica i ambona;

Roby - renesansowa nadstawa ołtarzowa, barokowa ambona z manierystycznymi malowidłami z 1 poł. XVII w., empora muzyczna z malowidłami z 1 poł. XVII w., organy z neorenesansowym prospektem (XIX w.);

Gostaw - granitowa chrzcielnica z 2 poł. XII w., barokowa ambona, zegar wieżowy z XVIII w., witraże z 1598 r.;

Sadlno - dwie granitowe (XII w.) chrzcielnice;

Trzebusz - empora muzyczna z renesansowymi malowidłami w płycinach, płyty

Włodarka - renesansowe malowidła płycin empory organowej;

nagrobne (1720, 1731) oraz elementy wyposażenia z XIX/XX w.

Historyczne dzwony zachowały się w: Bieczynie (1814, 1868 r.), Kłodkowie (XV w.), Robach (XIX w.), Gostawiu (XVIII w., 1922 r.), Sadlno (1774 r.), Włodarka (1923 r.), Trzebuszu (1784 r.).

Pomimo ogromnych zniszczeń i powszechnych rabunków dokonywanych w kościołach po 1945 r.²⁷ zachowały się cenne przykłady sztuki sakralnej romańskiej, gotyckiej, renesansowej i barokowej. Wszystkie ocalałe zabytki ruchome wymagają opieki i ochrony, konserwacji oraz odpowiedniego zabezpieczenia (w tym p. poż. i antywłamaniowego).

4.4. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

Ziemia trzebiatowska jest miejscem posiadającym swoisty klimat (*genius loci*), Współtworzą go zarówno istniejące zabytki, jak i historyczne postaci, które żyły tu od średniowiecza po czasy współczesne, w tym:

- święty Otton - biskup z Bambergu, misjonarz, inicjator budowy pierwszego kościoła w Kłodkowie;
- księżna Anastazja – córka księcia polskiego Mieszka III Starego, fundatorka klasztoru norbertanek w Wyszowie i Trzebiatowie, która spędziła w Trzebiatowie niemal całe swoje dorosłe życie (od ok. 1187 do 1240 r.),
- księżna Zofia von Schleswig-Holstein - wdowa po Filipie II, dla której przebudowano klasztor norbertanek (żyła w Trzebiatowie w latach 1619 - 1658/1659);
- teolog Jan Bugenhagen – wykładowca w Trzebiatowskiej Szkole Łacińskiej, propagator nauk Marcina Lutra,
- Maria Württemberg z domu Czartoryska – żona dowódcy garnizonu księcia Ludwika Wirtemberskiego, która przebywała w Trzebiatowie w latach 1785-1790;

²⁷ Np. bogate wyposażenie kościoła w Gostawiu (wg informacji udzielonych przez najstarszych mieszkańców wsi) zostało wyszabrowane na pocz. I. 50 XX w. i wywiezione na południe Polski mimo sprzeciwu gostawian.

- Karl Friedrich Schinkel – wybitny architekt i malarz, który podczas pobytu w 1809 r. w Trzebiatowie sporządził rysunki, zbierając materiał do panoramy miasta zleconej przez Fryderyka Wilhelma III,
- pułkownik Bernhard Joachim von Plehwe - komendant garnizonu, inicjator założenia w 1844 r. parku miejskiego zw. „Królewskim Gajem” (*Königshain*),
- Lyonel Feininger (1871-1956) – malarz, zauroczony nadmorskim Mrzeżynem, do którego wielokrotnie przyjeżdżał w latach 1924-1935, odwiedzał także Trzebiatów, przed wyjazdem w 1938 r. do USA.

Pamiętać należy o:

- zakonnikach norbertanach, współfundatorach i właścicielach połowy miasta,
- nieznanym z imienia średniowiecznym obrońcom miasta, z którymi związana jest legenda „o kaszy” i nazwa Baszty Kaszanej,
- kupcach trzebiatowskich,
- żeglarzach i założycielach portu w Mrzeżynie.

Do wybitnych postaci współczesnych, które mają wkład w utrzymanie wartości zabytkowych miasta, należy prof. Stanisław Latour (zm. w 2007 r.) – inicjator badań nad architekturą i urbanistyką miasta, autor projektów planów rewaloryzacji Trzebiatowa. W 2017 roku - z inicjatywy samorządu Trzebiatowa, Stowarzyszenia Konserwatorów Zabytków O/Szczecin - odbyła się uroczysta sesja poświęcona dziełu profesora Latoura. Alei lipowej wiodącej do pałacu w Trzebiatowie nadano imię Profesora.

„Spotkanie czterech świateł” – wydarzenie realizowane przez Trzebiatowski Ośrodek Kultury - wpisanie do Krajowego rejestru dobrych praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego” decyzją Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 29 czerwca 2021. Jest to szczególne wyróżnienie nie tylko dla Gminy Trzebiatów, ale i dla całego Województwa Zachodniopomorskiego w kontekście poszukiwania tożsamości i budowania swojskości.

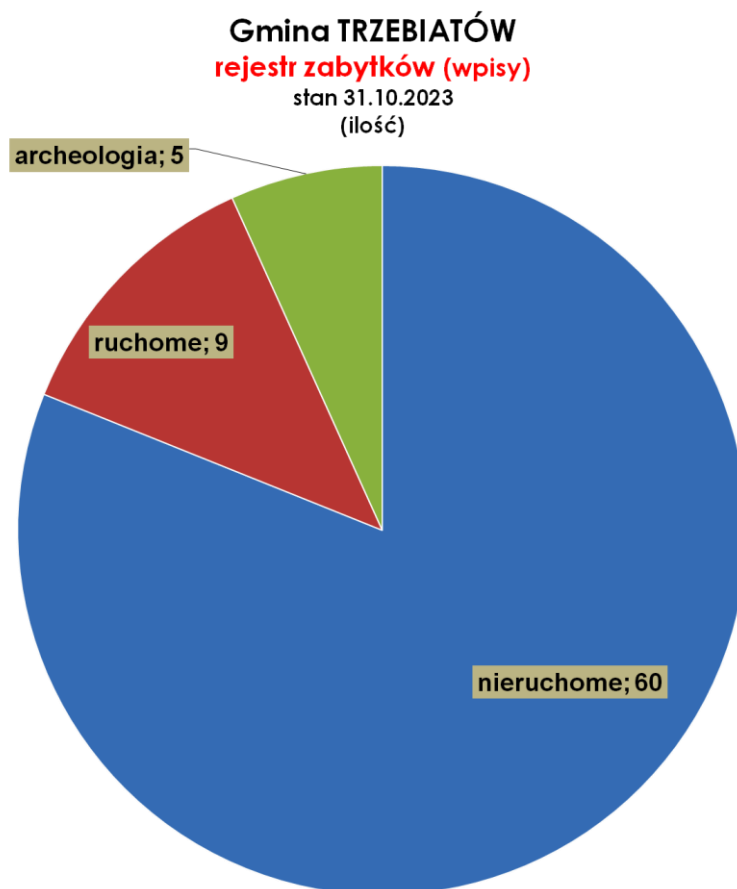
Nowym elementem odnoszącym się do tradycji kultury niematerialnej były „Tradycyjne żniwa w Gostawiu” organizowane w zabytkowej zagrodzie ryglowej. Wydarzenia miały charakter rekonstruktorski, w nawiązaniu do tradycji przyniesionych z innych regionów, a także walor edukacyjny przekazywany w formie pokazów, prelekcji i warsztatów.

5. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY TRZEBIATÓW USTANOWIONA PRAWNIE

5.1. REJESTR ZABYTKÓW

Formy prawnej ochrony krajobrazu kulturowego i zabytków reguluje art. 7 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (wraz z późn. zmianami). Rejestr nie jest zbiorem zamkniętym. Wpisy dokonywane są na wniosek właściciela lub z urzędu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Skreślenie z rejestru zabytków leży w kompetencji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków wykonywanie wszelkich prac budowlanych (remontowanie, modernizacja, nadbudowa, rozbudowa, wymiana stolarki i pokrycia dachowego, prace ziemne, ogradzanie, podział działki, wycinka drzew i zmiana sposobu użytkowania) wymaga wydania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, uzgodnionej z organem właściwym ds. ochrony zabytków, wydania decyzji o zezwoleniu na budowę po uzyskaniu zaleceń konserwatorskich tego organu i uzyskaniu przez wykonawcę pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prowadzenie prac konserwatorskich, robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

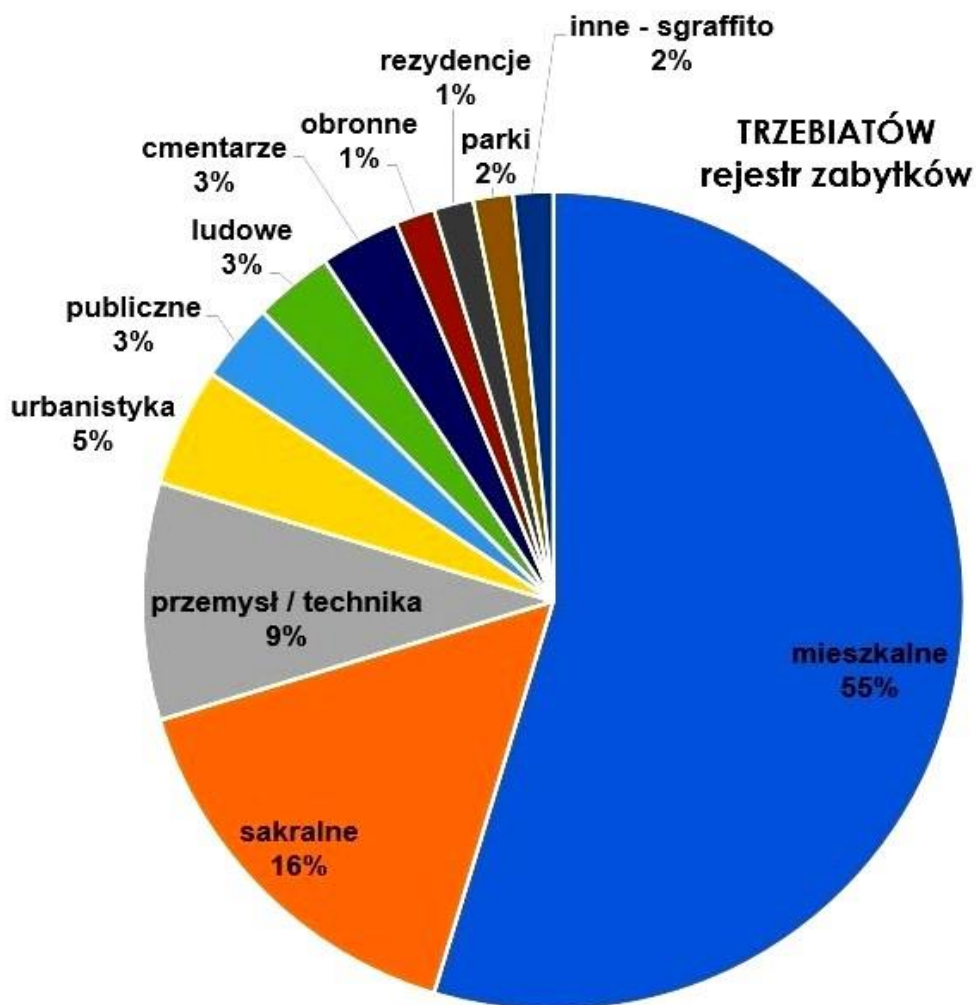

Rejestr zabytków nieruchomych

Rejestr zabytków nieruchomych gminy Trzebiatów zawiera **60 wpisów** (decyzji)²⁸, które dotyczą 115 obiektów/obszarów. Zdecydowana większość obiektów znajduje się na terenie miasta Trzebiatowa. Stare Miasta objęto ochroną prawną już w 1955 r. i w tym okresie wpisano do rejestru średniowieczną tkankę miejską (kościół Mariacki, kaplice, mury, ratusz i in.). W kolejnych latach rejestr uzupełniano o zabudowę mieszczańską, budowle o funkcjach przemysłowych (elektrownia, młyn). Do rejestru wpisano linię kolejki wąskotorowej biegnącą przez gminę Trzebiatów, ze stacjami w Trzebiatowie, Rogozinie, Sadlnie, Włodarcie wraz z mostem n/Regą w Nowielicach.

Na terenach wiejskich wpisem do rejestru objęto: kościoły (Gostaw, Kłodkowo, Roby, Sadlno, Trzebusz), zagrodę w Gostawiu nr 25 (ob. nr 66), chatę rybacką w Mrzeżynie (ul. Zabytkowa 4).

W ostatnich latach, po 2009 r. do rejestru zabytków wpisano: kościół z otoczeniem w Bieczynie, cmentarz przykościelny w Kłodkowie, salę koncertowo-taneczną przy ul. Wojska Polskiego 38 w Trzebiatowie, hangar lotniczy w Rogowie.

Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków - załącznik nr 1

²⁸ Zgodnie z wykazem umieszczonym na oficjalnej stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie <http://wkz.bip.alfatv.pl/strony/menu/9.dhtml>.

Zabytki ruchome

Rejestr zabytków ruchomych na terenie Gminy Trzebiatów obejmuje:

- elementy wyposażenia kościoła Macierzyństwa NMP w Trzebiatowie: XVI-XVII-wieczne stalle, dwie płyty nagrobne, organy z neogotyckim prospektem, gotycką polichromię łuku tęczowego;
- sgraffito (słonica Hansken);
- pomnik upamiętniający śmierć Jacoba Wachholtza (krzyż pokutny, jeden z trzech na Pomorzu Zachodnim) z poł. XVI w.;
- elementy wyposażenia kościołów w Goławiu (barokowa ambona), Kłodkowie (ambona i chrzcielnica z XVII w.), Trzebuszu (renesansowa malatura empory organowej, dzwon z 1794 r.), Sadlnie (dzwon średniowieczny, jeden z najstarszych na Pomorzu), Robach (ołtarz późnorenesansowy 1654, ambona barokowa, renesansowa empora organowa, dzwon z 1895 r.), Włodarce (dzwon, empora renesansowa).

Wykaz zabytków ruchomych (wpisanych do rejestru i ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków dostępny jest w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie.

Zabytki archeologiczne

W granicach administracyjnych Gminy Trzebiatów, do rejestru zabytków wpisane są stanowiska w:

- Gołańczy Pomorskiej – stan.1, grodzisko, nr rej. 733, 1972 r.
- Trzebiatowie – stan. 2, grodzisko, nr rej. 734, 1972 r.
- Trzebiatowie – stan. 1, miejsce kultowe; nr rej. 749, 1972 r.
- Trzebiatowie – stan. 3, cmentarzysko, nr rej. 750, 1972 r.
- Gąbin – stan. 1, cmentarzysko kurhanowe, nr rej. A-1332, 1997 r.

Ochronie konserwatorsko-archeologicznej podlega także teren starego Miasta w Trzebiatowie – wpisany do rejestru zabytków nieruchomych.

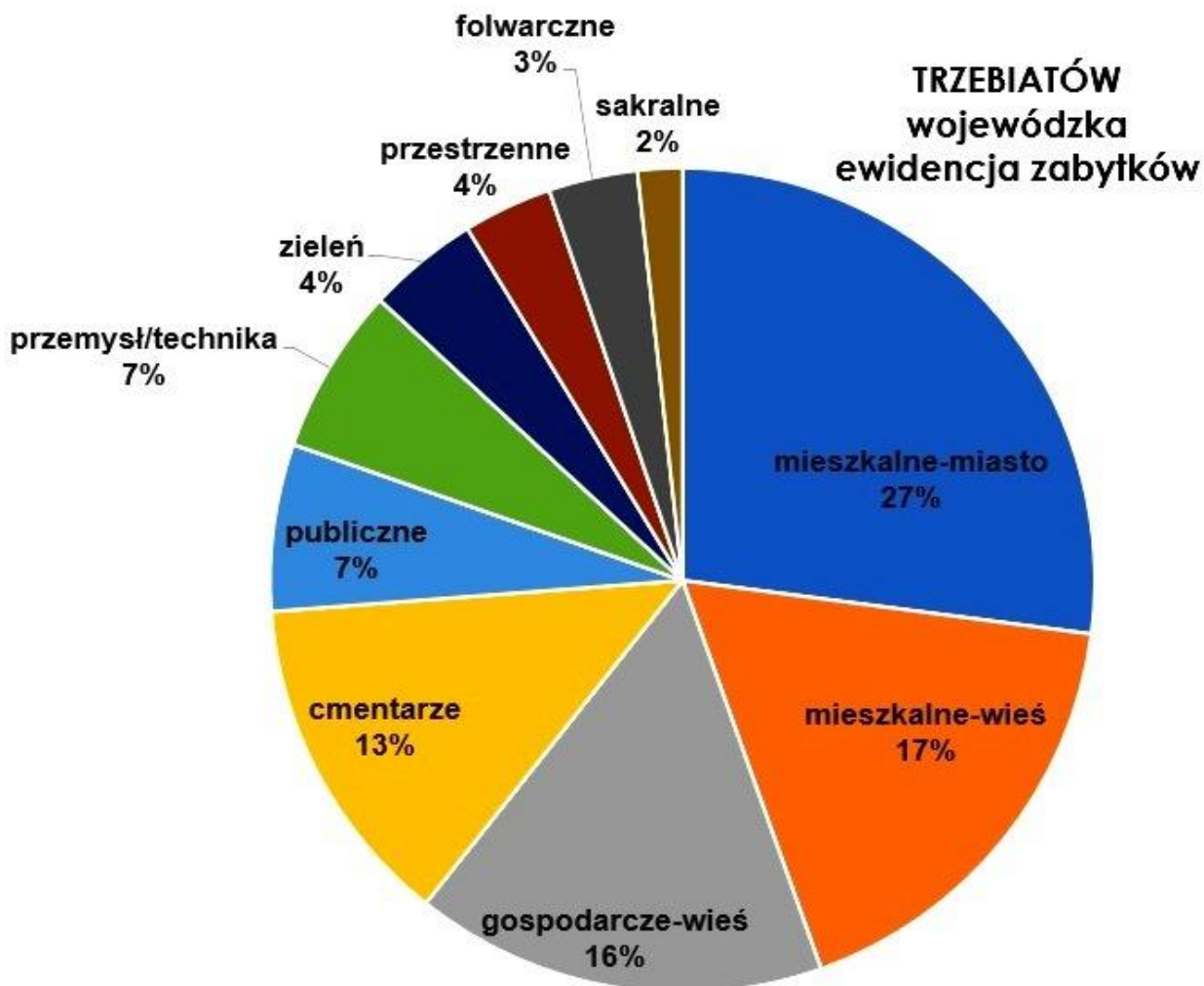
5.2. WOJEWÓDZKA EWIDENCJA ZABYTKÓW

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2010 roku w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Szczecinie, opracował „wykaz zabytków nieruchomych z terenu Gminy Trzebiatów ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków”.

Zgodnie z w/w wykazem Wojewódzka Ewidencja Zabytków Gminy Trzebiatów zawiera **219 obiektów**, w tym są obiekty wpisane po 2010 r. do rejestru zabytków (np. kościół i cmentarz w Bieczynie) oraz trzy obiekty wykreślone z ewidencji (Roby 55 –

chałupa, Rogozina 5 – budynek gospodarczy przy mleczarni oraz Trzebusz 51 – budynek inwentarski w zagrodzie)²⁹.

Wśród tych obiektów dominuje: zabudowa mieszkalna Trzebiatowa (kamienice, dom mieszkalne), wiejska zabudowa zagrodowa (chałupa, budynki gospodarcze), cmentarze, szkoły, budynki przemysłowe, założenia przestrzenne.

Wykaz zabytków nieruchomych w wojewódzkiej ewidencji zabytków - załącznik nr 2

W granicach administracyjnych Gminy Trzebiatów znajduje się **260 stanowisk archeologicznych**³⁰, które stanowią jednocześnie zasób ujęty w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Są to ślady materialnej działalności ludzkiej w przeszłości, od epoki kamienia po okres nowożytny. Każde stanowisko stanowi zwarty, oddzielony od innych podobnych, wycinek przestrzeni, w obrębie którego występują źródła archeologiczne wraz z otaczającym je kontekstem. Dla ochrony stanowisk wyznaczono wokół każdego z nich strefę ochrony archeologiczno - konserwatorskiej: „W.I, W. II” lub „W.III”.

²⁹ Wykreślenia dokonano na podstawie pisma WUOZ w Szczecinie.

³⁰ Informacja na podstawie aktualnego (stan na 31.05.2019 r.) wykazu stanowisk archeologicznych gminy Trzebiatów, przekazanego przez WUOZ w Szczecinie.

6. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W ŚWIELE DZIAŁAŃ GMINY TRZEBIATÓW

(wybór dokumentów)

6.1. STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TRZEBIATÓW („SUIKZP 2018”)

(Uchwała Nr XLII/403/2018 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 29 marca 2018 roku, w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów)

Opracowanie zawiera zmiany do Studium (...) przyjęte Uchwałą Nr XLVI/395/14 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dn. 24.04.2014. Zmiana „**SUIKZP 2018**” została sporządzona zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym; uzyskała niezbędne uzgodnienia i opinie oraz została wyłożona do publicznego wglądu. Zmiany dotyczyły działek w obrębach geodezyjnych³¹ i związane były m.in. z realizacją celów publicznych (np. boiska, świetlice wiejskie, infrastruktury technicznej).

Bez zmiany pozostały uwarunkowania związane z „Ochroną i kształtowaniem środowiska kulturowego”.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego stanowi podstawowy dokument określający politykę gminy na całym jej obszarze i podstawowy element strategii rozwoju w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego. Studium, nie będąc aktem prawa miejscowego, nie jest przepisem gminnym i nie stanowi podstawy do wydawania decyzji administracyjnych.

Ustalenia studium działają poprzez miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, dla których są wiążące.

Ustalenia planów miejscowych nie mogą naruszać ustaleń studium. W sytuacji konieczności uchwalenia planu miejscowego, którego ustalenia są sprzeczne z ustaleniami Studium, należy przeprowadzić zmianę Studium w zakresie niezbędnym, uwzględniającym wpływ planowanego zagospodarowania i zabudowy na teren ich lokalizacji i tereny sąsiednie.

W aktualnym „**SUIKZP 2018**” uwzględniono zapisy zawarte Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego oraz ustalenia w aktualizacji Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego z 2010 r. Z „PZPWZ 2010” przywołano m.in. zapisy dotyczące utworzenia Parku Kulturowego Trzebusz i Obszarów Kulturowo Krajobrazowych³², ustanowienia układu staromiejskiego Trzebiatowa Pomnikiem Historii, oraz wykazy obiektów proponowanych do wpisania do rejestru zabytków.

Zgodnie z wymogami ustawowymi wszelkie zmiany/aktualizacje suikzp uzyskały akceptację służb konserwatorskich.

³¹ Szczegółowe dane w „SUIKZP 2018” oraz uchwale Nr XLII/403/2018 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 29 marca 2018 roku.

³² OKK zostały szczegółowo opisane w Rozdziale 3, omamiającym „PZPWZ 2010”.

6.2. LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY TRZEBIATÓW na lata 2017-2023 („LPR 2017-23”)

Celem rewitalizacji jest ożywienie danej części przestrzeni miejskiej, przy zmianie jej przeznaczenia funkcjonalnego.

„LPR 2017-23” dla Gminy Trzebiatów został opracowany zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym. Program spełnia wymogi Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020 oraz jest zgodny z Zasadami programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych w celu ubiegania się o środki finansowe w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2014 - 2020.

Turystyka jako główne źródło dochodu: „Turystyka kulturowa – dni niepogody w sezonie letnim sprawiają, że turyści licznie odwiedzają Trzebiatów, by tu spędzić wolny czas. Liczne zabytki, imprezy kulturalne (najważniejsze to: „SĄSIADY” – festiwal folklorystyczny oraz „Dni Trzebiatowa – ŚWIĘTO KASZY”), stanowią ciekawą propozycję dla osób pragnących połączyć wakacyjny wypoczynek z poznaniem historii i kultury regionu”.

„LPR 2017-23” jest dokumentem strategicznym w zakresie rewitalizacji, który będzie stanowił płaszczyznę koordynacji wszelkich działań rewitalizacyjnych w Gminie Trzebiatów oraz ramę operacyjną dla tych działań. Objęcie wyznaczonego obszaru gminy Lokalnym Programem Rewitalizacji będzie stanowiło podstawę wspierania go poprzez Lokalny Program Rewitalizacji dla Gminy Trzebiatów na lata 2017-2023. Zgodnie z tym Programem realizowany będzie proces wyprowadzania obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego.

Wśród projektów planowanych do realizacji w ramach procesów rewitalizacyjnych wskazano m.in.:

- odtworzenie i nadanie nowych funkcji młynowi zbożowemu – poprzez m.in. prowadzenie działalności kulturalnej w obiekcie
- rozbudowa siedziby OPS przeznaczona na działalność NGO/adaptacja budynku "Baltony" na ten cel
- rewaloryzacja parku miejskiego poprzez odtworzenie jego historycznego układu
- rewitalizacja przestrzeni publicznej wokół rynku miejskiego

„System wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Trzebiatów na lata 2017-2023 określa sposób realizacji przyjętych celów strategicznych, operacyjnych oraz kierunków działań, jak również stwarza ramy dla mechanizmów sterowania procesami wdrażania. Dla zapewnienia odpowiedniej skali oraz zachowania spójności realizowanych działań, w system wdrażania powinni być włączeni nie tylko przedstawiciele jednostki samorządu terytorialnego, ale również poszczególne grupy interesariuszy – partnerzy społeczno-gospodarczy oraz mieszkańcy rewitalizowanego obszaru” – s.129 LPR.

6.3. MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO (ustalenia ochrony)

Władze Gminy Trzebiatów konsekwentnie realizują ustalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i systematycznie sporządzają miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla kolejnych obszarów, wymagających ustalenia porządku planistycznego z różnych względów, szczególnie w obrębie miasta.

Najstarszym, obowiązującym (znaczącym ze względu na utrzymanie zabytkowych walorów) jest plan rewaloryzacji Starego Miasta – przyjęty uchwałą Rady Miejskiej Nr XXIX/210/96 w dniu 30.12.1996 r., jako zmiana planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Trzebiatowa (zmieniany kilkakrotnie dla wytypowanych obszarów z zachowaniem zasad rewaloryzacji). Ponadto w granicach administracyjnych miasta Trzebiatów planami objęto niemal cały obszar po wschodniej stronie Starego Miasta, wraz z Jarominem oraz tereny na południe od Starego Miasta – od ul. Podmiejskiej do linii kolejki wąskotorowej.

Planami zagospodarowania przestrzennego objęto również istotne ze względów kulturowych obszary miejscowości: Mrzeżyno (po obu stronach Regi) i Rogowo (w tym dla osiedli wojskowych).

Plany sporządzone dotychczas dla obszarów wiejskich dotyczą jednak tylko lokalizacji elektrowni wiatrowych. Dotychczas uchwalono lokalizacje siłowni na obszarach w rejonie: Roby – Bieczyno, Sadlno, Kłodkowo – Wlewo.

W ustaleniach planów zagospodarowania przestrzennego, przyjętych uchwałami Rady Miejskiej w Trzebiatowie, zagwarantowano ochronę dziedzictwa kulturowego, uwzględniając zapisy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów.

Aktualnie na obszarze gminy Trzebiatów obowiązują 62 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

6.4. GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2019-2023 („GPOnZ 2019-23”)

(Uchwała Nr XV/108/19 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 28 listopada 2019 r. Uchwała została opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodnio-pomorskiego z dnia 23 grudnia 2019 r. pod poz. Nr 6835.)

Samorząd Gminy Trzebiatów konsekwentnie realizuje ustawowy obowiązek sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz sprawozdań z ich realizacji w cyklach dwuletnich.

Zaawansowanie stanu wykonania „GPOnZ 2019-2023” odzwierciedla sprawozdanie za pierwszy okres dwuletni: 2019-2021³³, w tym m.in.:

- prowadzenie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków³⁴;

³³ Sprawozdanie stanowi załącznik do niniejszego GPONZ 2024-2027.

- uwzględnianie w sporządzanych m.p.z.p. i ich zmianach warunków ochrony konserwatorskiej zabytków i ochrony okazów pomnikowych przyrody (nadal ma zastosowanie plan miejscowy dla terenu Starego Miasta w Trzebiatowie – przyjęty uchwałą Nr XXIX/210/96 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 30.12.1996 r. i zmieniany kilkakrotnie dla wytypowanych obszarów z zachowaniem zasad rewaloryzacji),
- monitorowanie wniosku Burmistrza Trzebiatowa o ustanowienie Pomnikiem Historii Starego Miasta,
- dofinansowanie prac remontowych przy zabytkach nie będących własnością Gminy (realizacja uchwały Nr X/91/07 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 30.08.2007 r.) - wśród beneficjentów znalazły się zarówno obiekty sakralne w: Goławiu, Trzebiatowie, Konarzewie, Trzebuszu, Mrzeżynie jak i wspólnoty mieszkaniowe w Trzebiatowie.

Samorząd Gminy Trzebiatów skutecznie pozyskiwał także środki zewnętrzne w tym (państwowe, samorządowe) na dokumentację i remonty obiektów zabytkowych w latach 2020-2021:

- budynek zabytkowego młyna w Trzebiatowie
- miejskie mury obronne
- remont mostu nad Regą

Z własnym środkom Gminy prowadzono prace remontowe:

- Baszta Kaszana
- dawny Dom Kultury
- ratusz

W 2020 r. Gmina Trzebiatów zabezpieczyła w budżecie 94 tys. na prace remontowe i konserwatorskie przy zabytkach (wykorzystano 84 tys.), a w roku 2021 r. przeznaczono i wykorzystano 160 tys. zł.

Prace remontowo-konserwatorskie prowadził także Zakład Budynków Komunalnych Trzebiatów sp. z o.o. – w obrębie dachów, elewacji, balkonów, witryn.

Trzebiatowski Ośrodek Kultury („TOK”) – instytucja samorządu Gminy Trzebiatów – poprzez swoje liczne działania aktywnie uczestniczy w realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami³⁵. To m.in. efektywne aplikowanie o środki zewnętrzne na dokumentację konserwatorskie, np. remont posadzki pałacu oraz projekt budowlany³⁶ - uzyskano dotację na remont dachu z MKiDN.

„TOK” realizuje lekcje muzealne i biblioteczne, warsztaty, wydarzenia, konferencje, seminaria naukowe „Trzebiatowskie spotkania”. Aktywnie uczestniczy rokrocznie w Zachodniopomorskich i Europejskich Dniach Dziedzictwa. Uznana marką jest „Spotkanie czterech światek” – wydarzenie wpisane do Krajowego Rejestru Dobrych Praktyk w ochronie niematerialnego dziedzictwa kulturowego - decyzją Ministra Kultury,

---

³⁴ W celu ujednolicenia formy funkcjonowania GEZ wydano Zarządzenie Nr 140/2020 Burmistrza Trzebiatowa z dnia 18.05.2020 r.

³⁵ Sprawozdanie za 2022 r. stanowi załącznik do niniejszego GPONZ 2024-2027.

³⁶ Dofinansowanie Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego.

Dziedzictwa Narodowego i Sportu z dnia 29 czerwca 2021. Jest to szczególne wyróżnienie dla całego Województwa Zachodniopomorskiego w kontekście poszukiwania tożsamości i budowania swojskości.

Działania „TOK” to niewątpliwie dla wielu innych samorządów lokalnych wręcz wzorzec do naśladowania. Ogromne zaangażowanie dyrekcji oraz profesjonalnego i oddanego zespołu pracowników czyni z tej instytucji silnego partnera dla samorządu Gminy Trzebiatów w realizacji nie tylko GPOnZ.

6.5. DOFINANSOWANIA REMONTÓW ZABYTKÓW Z BUDŻETU GMINY TRZEBIATÓW

(Uchwała Nr X/91/07 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 30.08.2007 r.)

Uchwała określa zasady udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, położonych w granicach administracyjnych Gminy Trzebiatów³⁷. Szczegółowy wykaz dotacji zawiera sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2018 (przytoczone wcześniej).

Z uwagi na zmiany ustawy o ochronie zabytków (...) z 2003 r. - obowiązujące od 01.01.2018 roku w zakresie dofinansowań oraz zastrzeżenia kart za świadome niszczenie obiektów wpisanych do rejestru zabytków, ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków (a te z mocy ustawy stanowią integralny element gminnej ewidencji zabytków) oraz zabytków archeologicznych³⁸ - konieczne jest podjęcie przez samorząd gminy starań na rzecz opracowania stosownej informacji bądź szkoleń dla urzędników i właścicieli oraz użytkowników zabytków rejestrowych i ewidencyjnych. Szkolenia prowadzi m.in. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, także we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa, Oddział Terenowy w Szczecinie oraz Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.

UWAGA!

Zmiana ustawy 2003 - z 22 czerwca 2017 r.³⁹ w zakresie art. 81.1 - wprowadza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Art. 81.1. W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale."

³⁷ W oparciu o art. 81, ust.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r., o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

³⁸ Zagrożenie karą finansową od 500 zł do 500000 zł.

³⁹ Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2017 poz. 1595.

Gmina Trzebiatów posiada aktualny GEZ i zasadnym wydaje się rozważenie możliwości wsparcia finansowego dla właścicieli takich obiektów⁴⁰. Stanowi to rodzaj zachęty m.in. dla wspólnot mieszkańców, osób indywidualnych.

Wykaz dofinansowań w ramach sprawozdania z realizacji GPoNZ 2019-23 - [załącznik 4](#)

6.6. INNE DOFINANSOWANIA

Gmina Trzebiatów aktywnie i skutecznie pozyskuje środki zewnętrzne na prace remontowo-konserwatorskie przy obiektach zabytkowych. W latach 2020-21 pozyskano środki na:

1. Rewitalizację murów obronnych oraz parku przy ul. Krętej – Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego
2. Przebudowa młyna przy ul. Słowackiego - Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych
3. Dokumentacja techniczna dla budynku byłej „Baltony” – Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego
4. Remont mostu nad rzeką Regą – Rządowy Fundusz „Polski Ład”, Program Inwestycji Strategicznych
5. Dokumentacja piwnic pałacu w Trzebiatowie - Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego
6. Remont dachu pałacu w Trzebiatowie – Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Szczegółowy zakres prac i dofinansowań – [załącznik 4](#)

W ramach zgłoszonych projektów (wniosków) do Rządowego Programu Odbudowy Zabytków Gmina Trzebiatów uzyska dofinansowanie na realizację zadań w następujących obiektach miejskich:

1. Ratusz – remont i rewaloryzacja wieży zegarowej
2. Park Miejski – rewitalizacja
3. DPS Jaromin – remont dachu
4. Pałac – renowacja elewacji
5. Sala taneczno-koncertowa – zabezpieczenie

6.7 GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW („GEZ”)

Gminna Ewidencja Zabytków prowadzona przez samorząd nie jest prawną formą ochrony zabytków. Jednak ze względu na wymóg uwzględnienia zabytków ujętych w **GEZ** w studiach i planach zagospodarowania przestrzennego, a także na fakt, że

---

⁴⁰ Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego od 2018 r. stosuje taką możliwość, a pierwsze dotacje zostały przyznane w konkursie w 2019 r.

znajdują się w niej obiekty tworzące zasadniczy krajobraz kulturowy gminy, należy podkreślić jej znaczenie.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 roku, o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw⁴¹ wzmacnia znaczenie „GEZ”. W art. 22 ust. 4 otrzymuje brzmienie: *Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy*⁴².

Rozporządzenie z 2019 r. wprowadza nowy wzór karty GEZ oraz określa sposób uzgodnienia (porozumienia) z WUOZ w odniesieniu do obiektów typowanych przez wójta, burmistrza, prezydenta do GEZ.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów w „GEZ” jest obowiązek uzyskania akceptacji organu ochrony zabytków dla planowanych przy nich działaniach inwestycyjnych. Zgodnie z art. 53 ust. 4 pkt. 2 oraz art. 60 ust.1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r., o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (aktualizacja Dz.U. z 2020, poz. 293, z późn. zm.), decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, a także decyzje o warunkach zabudowy wydaje się po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa, w art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków⁴³.

Należy zwrócić uwagę na obowiązującą od 15 listopada 2008 r. ustawę (z 03.10.2008 r.) o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, na mocy której ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne”.

W „GEZ” powinny być ujęte zabytki nieruchome istotne dla zachowania charakteru lokalnych krajobrazów. Jak wspomniano, zabytki te otrzymują formę ochrony prawnej także poprzez ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zmiana „ustawy oozionz 2003” z 22 czerwca 2017 r., w zakresie art. 81.1, wprowadza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie (...) dla obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przez organ stanowiący gminy, powiatu lub

⁴¹ Niniejszą ustawą zmienia się następujące ustawy: ustawę z dnia 17 czerwca 1960 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji z późniejszymi zmianami, ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

⁴² Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego) z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków (...) nie dotyczy GEZ uchwalonych przed wejściem w życie tym w/w. rozporządzenia.

⁴³ Na podstawie odpowiedzi MKiDN, w sprawie interpelacji poselskiej nr 13365, z dn. 12.03.2013.

samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Tym samym w żywotnym interesie gminy jest stała weryfikacja gminnej ewidencji zabytków, aby dotacje były udzielane dla obiektów o oczywistych walorach zabytkowych.

Gminna Ewidencja Zabytków dla gminy Trzebiatów została opracowana w 2009 roku, wraz z pierwszą edycją Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami i stanowiła podstawę do aktualizacji Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Trzebiatów.

W „**GEZ**” ujęte są:

- zabytki architektury, w tym: obiekty sakralne, mieszkalne, gospodarcze, użyteczności publicznej, techniki i przemysłu;
- układy przestrzenne (obszary);
- cmentarze: komunalne, wyznaniowe;
- zieleń komponowana – parki, aleje, formy krajobrazowe.

Gminna Ewidencja Zabytków została sporządzona w formie kart, zawierających m.in. dane adresowe o obiekcie, datowanie, formę ochrony oraz aktualne fotografie i mapę z lokalizacją.

W „**GEZ**” Gminy Trzebiatów ujęto 607 obiektów / obszarów i jest to zbiór otwarty, który winien być na bieżąco weryfikowany i uzupełniany. Jej zmiany nie powodują nieważności ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami. Ponadto winna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m. in. na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących oraz gruntownie przebudowanych (np. zmiana bryły budynku, istotna zmiana kompozycji elewacji, likwidacja zabytkowego detalu architektonicznego, otynkowanie ceglanych elewacji itp.), w uzgodnieniu z WUOZ w Szczecinie.

W latach 2014-2018 wykreślono z gminnej ewidencji zabytków:

Roby 55 – chałupa, Rogozina 5 – budynek gospodarczy przy mleczarniani, Trzebusz 51 – budynek inwentarski w ramach zagrody.

W latach 2019-2021 wykreślono z gminnej ewidencji zabytków:

Chomętowo 37 – zagrodą (dom i stodoła) – z uwagi całkowitą utratę wartości zabytkowych (zły stan techniczny, dewaloryzacja)

W 2020 r. Zarządzeniem Burmistrza Trzebiatowa (Nr 140/2020, z dn. 18.05.2022) ujednolicono formę „**GEZ**” Gminy Trzebiatów.

Wykaz zabytków nieruchomych w gminnej ewidencji zabytków (komplet)

- załącznik nr 3

7. OCENA STANU ZACHOWANIA I FUNKCJONOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY TRZEBIATÓW

Analiza stanu zachowania i funkcjonowania w obiegu społecznym poszczególnych elementów dziedzictwa kulturowego gminy Trzebiatów (krajobrazu, zabytków nieruchomych, ruchomych i niematerialnych) pozwala na zestawienie zjawisk pozytywnych i negatywnych oraz wskazanie perspektyw.

7.1. MOCNE STRONY

- ❖ Cenne i różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego o walorach lokalnych i ponadlokalnych, w tym: układ staromiejski Trzebiatowa, kościoły w: Goławiu (z kwadr granitowych), Robach (z książęcym wyposażeniem), Sadlnie, Kłodkowie, Trzebuszu oraz rodzima zabudowa ryglowa wsi.
- ❖ Dziedzictwo historyczne, swoiste *genius loci* Trzebiatowa: Gryfici – księżna Anastazja Mieszkówna, Norbertanie oraz zakon Norbertanek, księżna Zofia Holsztyńska, Reformacja (Sejmik Trzebiatowski, Bugenhagen), słonica Hansken, Maria Anna z Czartoryskich Wirtemberska, miasto wielu kultur – czterech wyznań.
- ❖ Dziedzictwo niematerialne – „Spotkanie czterech świateł” wpisane w 2021 r. przez Ministra Kultury Dziedzictwa Narodowego i Sportu do Krajowego Rejestru Dobrych Praktyk w Ochronie Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego.
- ❖ Dobre rozpoznanie oraz zewidencjonowanie zabytków archeologicznych, nieruchomych i ruchomych (w tym opracowania specjalistyczne, dokumentacje konserwatorskie, które mogą być wykorzystane do sporządzania programów prac przy zabytkach oraz do badań historii osadnictwa, architektury i in.).
- ❖ Krajobrazy o walorach przyrodniczych i kulturowych (podstawa do zintegrowania ochrony obszarowej krajobrazu zwłaszcza w dolinie rzeki Regi).
- ❖ „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzebiatów” z 2018 r. zawiera wnikliwą analizę krajobrazu kulturowego wraz z zaleceniami do ochrony i kształtowania krajobrazu, obowiązujące przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- ❖ Kilkadziesiąt planów zagospodarowania przestrzennego dla miasta Trzebiatów i innych miejscowości gminy z ustaleniami do ochrony zabytków.
- ❖ Uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych uchwalonych przez Radę Miejską (np. Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Trzebiatów, i in.).
- ❖ Popularyzacja historii i dziedzictwa kulturowego: wydarzenia o zasięgu lokalnym i ponadregionalnym (np. Seminarium Naukowe Trzebiatów – Spotkania Pomorskie / Spotkania Muzealne, Mikołajki wielokulturowe, Europejskie i Zachodniopomorskie / Europejskie Dni Dziedzictwa, Sąsiedzi – Trzebiatowskie Spotkania Kultury, Trzebiatowskie Spotkania Muzealne, Trzebiatowskie Święto Kaszy), wydawniczym, edukacyjnym (programy szkolne), informacja na stronie internetowej Urzędu o zabytkach miasta.
- ❖ Działania skutkujące wysokim poziomem świadomości walorów dziedzictwa kulturowego i potrzeby jego ochrony wśród społeczności trzebiatowskiej; co

znacząco wyróżnia Gminę Trzebiatów na tle innych jednostek samorządu terytorialnego województwa zachodniopomorskiego.

- ❖ Współpraca podmiotów jak m.in.: Trzebiatowskie Towarzystwo Kultury, Przewodnicy, Stowarzyszenia Gminy Trzebiatów, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, na rzecz zachowania dziedzictwa ziemi trzebiatowskiej.
- ❖ Dynamiczna (wieloletnia) współpraca z instytucjami kultury (np. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Narodowy Instytut Dziedzictwa) stowarzyszeniami (w tym Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków O/Szczecin); osobami fizycznymi (właścicielami zabytków), związkami wyznaniowymi.
- ❖ Aplikacja do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o wpisanie Trzebiatowa na listę Pomników Historii. Aplikacja nakłada na samorząd wzmożone starania w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami w tym m.in. realizację uchwalonych strategii i planów (np. GPOnZ).
- ❖ Kulturotwórcza rola Trzebiatowskiego Ośrodka Kultury jako instytucji kultury Gminy Trzebiatów, co wpisuje się w ideę Pomnika Historii. Możliwość rozwinięcia idei szlaków kulturowych, w tym „szlaku Norbertanów”.
- ❖ Prezentacja ekspozycji Muzeum Pałacowego (m.in. Trzebiatów kupiecki”, „Sala książęca”, „Strych pałacowy”, „Kawiarnia wędrowiec”, „Sala Błękitna z Gabinetem Osobliwości Księcia Pana”.
- ❖ Promocja Muzeum Pałacowego na przykładzie wirtualnego spaceru.
- ❖ Oznakowanie zabytków miejskich/kontynuacja działań – Szlak Staromiejski po zabytkach z tablicami informacyjnymi (np. przy ratuszu staromiejskim).
- ❖ Budowa nowych tras turystycznych w oparciu o środowisko kulturowe (Europejski Szlak św. Jakuba Droga Pomorska, szlak biskupa Ottona, Szlak kościołów granitowych, Szlak architektury ryglowej, Szlak Słonia, Szlak kaplic średniowiecznych, Szlak Feiningera, Szlak Gotyku Ceglanego, Szlak Księżnej Anastazji) oraz przyrodniczo-kulturowe (porównaj Obszary Kulturowo-Krajobrazowe).
- ❖ Przykłady funkcjonowania zabytków w zagospodarowaniu turystycznym (Nowielice – stadnina koni w zabytkowym założeniu folwarcznym, Gosław – gospodarstwo agroturystyczne w zagrodzie ryglowej wpisanej do rejestru zabytków – działania rekonstruktorskie i warsztatowe).
- ❖ Funkcjonujące szlaki turystyczne: pieszo-rowerowe wokół jez. Resko, „Bocianich Gniazd”, nadmorska międzynarodowa trasa „Ku Słońcu”, kajakowy Regą (patrz Obszary Kulturowo Krajobrazowe).
- ❖ Przykłady inicjatyw i realizacji lokalnych związanych z opieką nad zabytkami i krajobrazem kulturowym (remonty zabudowań wiejskich z zachowaniem zabytkowego waloru: Gosław, Włodarka; tworzenie lapidariów w obrębie historycznych nekropolii np. Nowielice, Gosław).
- ❖ Wszystkie cmentarze historyczne chronione są albo przez wpisanie do rejestru zabytków albo poprzez ujęcie ich w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Tym samym znajdują się także w gminnej ewidencji zabytków. Nakłada to na właściciela/użytkownika konieczność uzyskania opinii, zaleceń/pozwoleń Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie przed podjęciem jakichkolwiek działań na ich obszarze.

- ❖ Rozpoczęte (i częściowo zrealizowane) programowe badania archeologiczne na terenie klasztoru w Białobokach.
- ❖ Skuteczne pozyskiwanie dofinansowań prac konserwatorskich przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w gminnej ewidencji zabytków ze środków własnych i zewnętrznych⁴⁴ patrz sprawozdanie z realizacji GPONZ (2019-2023). Dotacje uzyskały m.in. most na Redze, pałac (remont dachu, ekspertyza podłogi, wymiana stolarki okiennej, przeprowadzenie ekspertyz i badań w piwnicy) ratusz, młyn wraz z wyposażeniem, dawna sala koncertowa, część murów miejskich. Pomoc merytoryczna i techniczna Urzędu Gminy w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych i rozliczania wniosków.

7.2. SŁABE STRONY

- Stan techniczny kamienic i oficyn staromiejskich wymaga kompleksowych remontów konstrukcji, dachów, elewacji. Środki własne są niewystarczające z uwagi na bogactwo dziedzictwa kulturowego (w tym wpisanego do rejestru i do GEZ).
- Pogarszający się stan techniczny większości budynków wiejskich wzniesionych w rodzimej konstrukcji ryglowej, co skutkuje m.in. skreśleniem ich z Gminnej Ewidencji Zabytków, a w konsekwencji fizycznym unicestwieniem.
- Brak systemu dofinansowań przez samorząd gminny dla obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków - co dopuszcza ustawodawca od 01.01.2018 r.)⁴⁵.
- Wiejskie cmentarze historyczne wymagają stałej pieczy właścicielskiej (szczególnie w zakresie podstawowego uporządkowania).
- Niezadawalający poziom estetyki reklam i witryn w mieście, który wymaga dostosowania do chronionego wpisem do rejestru zabytków układu staromiejskiego Trzebiatowa
- Brak uchwały samorządu Trzebiatowa dotyczącej tzw. ustawy reklamowej, porządkującej nośniki wielkopowierzchniowe.
- Mury miejskie (wpisane do rejestru zabytków) wymagają odpowiedniego zagospodarowania otoczenia – jako ekspozycji zabytków, mimo działań pozytywnych uporządkowania wymaga np. odcinek przy ul. Wąskiej (ob. parking samochodowy).
- Dewaloryzujące modernizacje historycznej zabudowy – wymiana stolarki, przebudowa elewacji (docieplenia zewnętrzne), stosowanie blachodachówki, jaskrawa kolorystyka elewacji – skutkujące obniżeniem walorów zabytkowych (szczególnie na obszarach wiejskich).
- Niski stopień zaawansowania opracowywania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów wiejskich.

⁴⁴ Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków, Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego, Gmina Trzebiatów, Rządowy Fundusz Polski Ład - Program Inwestycji Strategicznych, Rządowy Program Odbudowy Zabytków.

⁴⁵ Dotacje dla obiektów w GEZ uwzględnia (od 01.01.2018 r.) Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego

- Dysproporcja w promowaniu walorów kulturowych gminy poprzez zabytki miejskie kosztem dziedzictwa wiejskiego.

7.3. PERSPEKTYWY

- ✚ Trzebiatów Pomnikiem Historii – budowanie marki o znaczeniu ponadregionalnym.
- ✚ Trzebiatów miastem eksponującym liczne i dobrze utrzymane zabytkowe budowle, z rozwiniętą infrastrukturą turystyczną i rekreacyjną (w tym: park miejski, tereny rekreacyjne nad Regą, sgraffito, historyczne świątynie, pałac, mury miejskie).
- ✚ Ekspozycja historycznych pierzei zabudowy i tworzenie klimatu miasta przyjaznego turystom poprzez ograniczenie ruchu kołowego (np. w obrębie rynku staromiejskiego).
- ✓ Gmina Trzebiatów skutecznie pozyskująca środki zewnętrzne na działania własne i wspierająca właścicieli prywatnych, a przez to realizująca GPOnZ.
- ✚ Trzebiatowski Ośrodek Kultury, Trzebiatowskie Towarzystwo Kultury - jako animatorzy działań w sferze promocji dziedzictwa materialnego i niematerialnego, także o zasięgu ponadregionalnym, tworzące zaplecze merytoryczne dla miasta Pomnika Historii, współpracujące z innymi podmiotami i właścicielami zabytków.
- ✚ Miasto „wielu kultur i czterech wyznań” - jako markowy produkt regionalny, a w perspektywie jako produkt ponadregionalny.
- ✚ Połączenie kolejką wąskotorową Trzebiatowa z Gryficami przez Nowielice, Rewal. Kolejka – jako atrakcją turystyczną, co jest uzależnione od woli i możliwości współpracy gmin sąsiednich: Rewala i Gryfic.
- ✚ Tworzenie warunków dla wszystkich właścicieli zabytków poprzez np. porozumienia publiczno-prywatne, publiczno-publiczne, skutkujących zwiększeniem udziału w działalności turystycznej
- ✚ Muzeum historii młynarstwa na Pomorzu Zachodnim w oparciu o młyn gospodarczy przy ul. Słowackiego, w połączeniu ze statym programem „Dziedzictwo kulinarne ziemi trzebiatowskiej”.
- ✚ Zachowane walory dziedzictwa kulturowego wsi trzebiatowskich poprzez wspieranie (w tym materialne) przez samorząd gminny inicjatyw lokalnych.
- ✚ Funkcjonowanie sieci gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych zagrodach z uwzględnieniem obszaru całej gminy
- ✚ Rozwój szlaków kulturowych: GRYFICI, NORBERTANIE.
- ✚ Dbłość o dobry poziom nowych realizacji architektonicznych ze szczególnym uwzględnieniem obszarów tzw. pustek miejskich.
- ✚ Powstanie zintegrowanego systemu opieki zarządzania i monitoringu zagospodarowania (m.in. na cele turystyczne) środowiska naturalnego i kulturowego.
- ✚ Bogactwo dziedzictwa kulturowego (w tym licznych zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków) wyznacza perspektywę

i konieczność powołania samorządowego konserwatora zabytków dla gminy Trzebiatów lub w skali powiatu gryfickiego.

Liczne - na dobrym poziomie merytorycznym i edytorskim – wydawnictwa dotyczące historii i jej świadectw na ziemi trzebiatowskiej, w tym opracowania monograficzne, w tym kontynuacje.

Społeczeństwo świadome historii Pomorza Zachodniego, ziemi trzebiatowskiej a tym samym akceptujące dziedzictwo kulturowe jako własną (swojską) przestrzeń.

8. CELE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW

8.1. CELE PERSPEKTYWICZNE

Przegląd zasobu dziedzictwa kulturowego oraz zdiagnozowanie stanu zachowania zabytków, stanowią podstawę formułowania celów i zadań. Ich realizacja powinna pomóc w tworzeniu wizerunku Gminy Trzebiatów jako atrakcyjnej dzięki walorom kulturowym na równi z walorami przyrodniczymi, z potencjałem obszarów do rewitalizacji i obiektów do zagospodarowania.

Poniżej wskazano cele perspektywiczne, dalekosiężne, służące osiągnięciu finalnych efektów w trzech podstawowych dziedzinach:

- poprawie stanu dziedzictwa kulturowego (**cel 1**),
- funkcjonowaniu zabytków w procesach aktywizacji ekonomicznej i społecznej oraz budowie atrakcyjności i konkurencyjności (**cel 2**),
- społeczeństwa świadomego walorów historycznych krajobrazów i potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego (**cel 3**).

Osiągnięcie tych celów wymaga wieloletnich, zintegrowanych działań skutkujących zmianami zarówno w sferze materialnej (dotyczącej stanu i zagospodarowania zabytków), jak i mentalnej (zmiany stosunku do zabytku, dobra uznawanego często za kłopotliwe i niezwykle kosztowne w utrzymaniu).

Określone niżej cele należy traktować jako równorzędne. Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego nie będzie możliwa bez powstania świadomej potrzeby jego zachowania oraz działań związanych z użytkowaniem zabytków w sposób odpowiedni dla ich walorów. Suma działań powinna powodować aktywizację społeczną, ekonomiczną i podniesienie atrakcyjności regionu.

Cel perspektywiczny 1 – Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego.

Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez:

- ustanowienie zespołu staromiejskiego w Trzebiatowie **Pomnikiem Historii**
- uwzględnianie problemów ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych gminy;
- zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego z ochroną przyrody i równowagi ekologicznej;
- określenie obszarów wartościowych pod względem krajobrazowym (kulturowym i przyrodniczym) oraz określenie wytycznych do ich zabudowy i zagospodarowania oraz wskazanie najcenniejszych obszarów do zachowania poprzez wyłączenia z lokalizacji inwestycji o negatywnym wpływie na krajobraz (z uwzględnieniem wytycznych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego);
- poprawę stanu technicznego zachowania zabytków, poprzez budżet własny miasta oraz pozyskiwane środki zewnętrzne;

- rewitalizację obszarów niedoinwestowanych, wymagających szczególnej opieki (np. zabudowa średniowiecznego układu urbanistycznego, dziedzictwo archeologiczne, zieleń komponowana - parki);
- budowę zintegrowanego systemu informacji, monitoringu stanu i zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego;
- współpracę czynników społecznych (społeczni opiekunowie zabytków, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje), samorządowych i rządowych w sprawach dotyczących ochrony krajobrazu kulturowego i naturalnego;
- utworzenia w strukturze Urzędu Gminy stanowiska ds. zabytków (do czego Gmina Trzebiatów jest szczególnie predestynowana)
- ochrona zabytków gminy na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Cel perspektywiczny 2   Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Miasta i Gminy Trzebiatów.

Osiągnięcie tego celu wymaga:

- tworzenia warunków finansowych i organizacyjnych służących zaangażowaniu dziedzictwa kulturowego w aktywizację ekonomiczną i społeczną;
- stworzenia zintegrowanego systemu informacji o finansowaniu ochrony i opieki nad zabytkami, możliwościach pozyskania dotacji ze środków unijnych, państwowych, wojewódzkich, powiatowych, miejskich oraz prawidłowego przygotowania wniosków;
- racjonalnego wykorzystania środków z funduszy unijnych, rządowych, samorządowych, prywatnych na projekty mające za zadanie poprawę kondycji zabytków (konserwację) oraz rewitalizację, aktywizację społeczną i ekonomiczną w oparciu o obiekty i obszary zabytkowe;
- zagospodarowania zabytkowych (nie tylko wpisanych do rejestru zabytków) budowli na cele kulturalne, turystyczne i inne przy pomocy funduszy prywatnych, gminnych, państwowych i europejskich;
- budowy i promocji produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe i zabytki;
- budowy profesjonalnego systemu informacji turystycznej w tym o charakterze ponadregionalnym.

Cel perspektywiczny 3 - budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym Gminy Trzebiatów i potrzeby jego zachowania.

Osiągnięcie celu poprzez:

- organizację wydarzeń kulturalnych, konferencji naukowych, popularno-naukowych pogłębiających wiedzę o dziedzictwie kulturowym, kierowanych do różnych środowisk realizowanych w różnych terminach;
- wykreowanie/kontynuacja wiodącej imprezy kulturalnej związanej z dziedzictwem kulturowym integrującej różne środowiska;

- wspieranie inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych działających na rzecz popularyzacji wiedzy o zabytkach oraz opieki i ochrony nad zabytkami;
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów szkolnych, upowszechnianie edukacji nt. historii i dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie zabytków gminy w nauczaniu dziejów urbanistyki, architektury i budownictwa, archeologii (np. lekcje muzealne);

8.2. CELE PERSPEKTYWICZNE - CELE OPERACYJNE - ZADANIA

Propozycje zadań do realizacji w lata 2024 - 2027 na mocy uchwały Rady Miejskiej w Trzebiatowie

CEL PERSPEKTYWICZNY 1. UTRZYMANIE I WYEKSPONOWANIE ZACHOWANYCH ZASOBÓW I STRUKTURY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2024-2027 na mocy uchwały Rady Miejskiej w Trzebiatowie
1. Budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz kształtowania krajobrazu kulturowego	Prowadzenie i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków przyjęta zarządzeniem NR 140/2020 Burmistrza Trzebiatowa z dn. 18.05.2020	1. . Monitoring i weryfikacja Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ) oraz korekty kart w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Szczecinie (WUOZ) 2. Rozszerzenie i upowszechnienie dostępu do kart GEZ na stronie www. Urzędu Miejskiego - w formie informacji geoprzestrzennej
	Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w miarę potrzeb inwestycyjnych	Sporządzenie mpzp dla obszarów najcenniejszych kulturowo – wskazanych w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (SUiKZP 2018)
	Rozszerzenie chronionego wpisem do rejestru zasobu dziedzictwa kulturowego	Rozważenie możliwości wystąpienia do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (ZWKZ) o wpisanie do rejestru zabytków obiektów wskazanych w SUIKZP 2018 oraz innych opracowaniach studialnych: np. kamienice miejskie przy ul. Słowackiego i Wojska Polskiego; zabudowa zagrodowa z Trzebusza i Włodarki – po weryfikacji

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2024-2027 na mocy chwały Rady Miejskiej w Trzebiatowie
	Ustanowienie Starego Miasta w Trzebiatowie Pomnikiem Historii	1. Wniosek złożony w 2011 r. przez Burmistrza Trzebiatowa 2. Monitorowanie postępu prac weryfikacyjnych nad ww. wnioskiem
	Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji (LPR) Dla Gminy Trzebiatów na lata 2017-2023	Kontynuacja działań w zakresie realizacji projektów przewidzianych na lata 2017-2023 (w miarę posiadanych i pozyskanych środków) w tym: a) młyn miejski, muzeum - aktywizacja mieszkańców b) rewitalizacja rynku staromiejskiego – wzrost przedsiębiorczości lokalnej c) remont murów obronnych – wzrost aktywności społecznej - rewaloryzacja parku miejskiego
	Wyodrębnienie w strukturze Urzędu Miejskiego stanowiska ds. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	Przygotowanie procedur w celu wyodrębnienia w Urzędzie Miejskim stanowiska ds. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami lub włączenia ww. zadań do istniejącego stanowiska w strukturze UG (np. nieruchomości, planowania przestrzennego)
	Utrzymanie (i doskonalenie) poziomu wiedzy o zasadach, formach, metodach opieki nad zabytkami i ochrony zabytków	Organizacja i udział w szkoleniach związanych z ochroną zabytków i opieką nad nimi (teoria i praktyka), w tym przy współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa OT Szczecin (NID – OTS), Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie (BDZ) Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Szczecinie (WUOZ)
	Realizacja prawnych zagadnień opieki nad zabytkami	Monitorowanie zmian prawnych dotyczących dziedzictwa, tworzenie niezbędnych i aktualizacji istniejących dokumentów strategicznych gminy z uwzględnieniem walorów dziedzictwa (np. plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego)
2. Budowa zintegrowanego systemu ochrony wartości kulturowych i przyrodniczych	Sporządzenie programu opieki nad historycznymi elementami zieleni komponowanej	1. Sporządzenie programu opieki nad historycznymi cmentarzami wiejskimi (poewangelickie) oraz kirkut w Trzebiatowie). 2. Wystąpienie do Narodowego Instytutu Dziedzictwa z wnioskiem o oznako-

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2024-2027 na mocy chwały Rady Miejskiej w Trzebiatowie
		<p>wanie kirkutu w ramach Programu MKiDN „Oznakowanie cmentarzy żydowskich na terenie RP”.</p> <p>3. Rewitalizacja (kontynuacja prac) parku miejskiego zgodnie z zapisami Lokalnego Programu Rewitalizacji na lata 2017-2023 (LPR)</p> <p>4. Opracowanie programu ochrony dla alei przydrożnych i śródpolnych ujętych w GEZ i objętych strefami „K” ochrony konserwatorskiej w SUIKZP 2018</p>
	Utrzymanie zieleni zabytkowej	<p>1. Bieżąca pielęgnacja alejowych obsadzeń ulicznych i form zabytkowej zieleni (cmentarze, tereny zielone) oraz działania na rzecz poprawy ich kondycji.</p> <p>2. Odtwarzanie utraconych zadrzewień – w miarę możliwości finansowych gminy.</p>
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Monitoring stanu zachowania zabytków w zasobach komunalnych (w rejestrze zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków)	<p>1. Monitoring stanu zabytków w zasobie gminy (w GEZ)</p> <p>2. Budowa komputerowej bazy danych, w tym w systemie informacji geoprzestrzennej (kontynuacja)</p>
	Dofinansowywanie z budżetu Gminy Trzebiatów prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach nie będących własnością gminy	<p>1. Realizacja Uchwały NR X/91/2007 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dn. 30.08.2007</p> <p>2. Rozważenie możliwości aktualizacji uchwały o obiekty ujęte w GEZ gminy Trzebiatów. Zadanie przewidziane do realizacji w miarę posiadanych środków budżetowych oraz pozyskanych zewnętrznych dotacji – w tym na obiekty ujęte w GEZ</p>
	Oznakowanie obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną	Złożenie wniosku do Starosty Powiatu Gryfickiego o oznakowanie zabytków na terenie gminy zgodnie z odpowiednimi przepisami

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2024-2027 na mocy chwały Rady Miejskiej w Trzebiatowie
	Zabezpieczenie p.poż. i antywłamaniowe kościołów na terenie Miasta i Gminy	1. Monitoring stanu zabezpieczeń obiektów sakralnych, np. w formie komisji wspólnej ze stroną kościelną i Państwową Strażą Pożarną 2. Dofinansowanie montażu instalacji p. poż. i antywłamaniowego dla obiektów sakralnych (w miarę posiadanych środków)
	Promocja dobrych realizacji prac przy zabytkach	Rozpoczęcie działań w zakresie promocji dobrych praktyk w obiektach zabytkowych - np. „Dyplom uznania Burmistrza Trzebiatowa” za opiekę nad zabytkami/ najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego /wykonawcy prac konserwatorskich przy zabytku

CEL PERSPEKTYWICZNY 2.
FUNKCJONOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
W PROCESACH AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I EKONOMICZNEJ

Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2024-2027 na mocy chwały Rady Miejskiej w Trzebiatowie
1. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Realizacja Lokalnego Programu Rewitalizacji Dla Gminy Trzebiatów na lata 2017-2023	Zachowanie dziedzictwa kulturowego w tym rewitalizacja: - zabytkowego młyna z historycznym wyposażeniem - parku miejskiego - rynku staromiejskiego - murów obronnych (kontynuacja działań) - remont dawnego budynku Baltony (zabytkowa kamienica przy ul. Witosa 7)
	Rozbudowa kulturowych tras turystycznych, szlaków (pieszych, rowerowych, wodnych, konnych, ścieżek edukacyjnych)	1. Opracowanie/kontynuacja koncepcji rozwoju turystyki kulturowej dla Gminy Trzebiatów 2. Oznakowanie/kontynuacja istniejących ścieżek i tras turystycznych wykorzystujących warunki środowiska kulturowego - w miarę posiadanych środków finansowych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2024-2027 na mocy chwały Rady Miejskiej w Trzebiatowie
		3. Uzupełnianie stron internetowych (w tym media społecznościowe) informujących o potencjale turystycznym gminy (o informacje dotyczące dziedzictwa kulturowego gminy)
	Promocja produktów turystycznych, np.: - „Norbertanie” - „Rega do Bałtyku” - „Miasto wielu kultur” - „Panie na zamku”	Powołanie przez Burmistrza zespołu eksperckiego do budowania produktu turystycznego opartego na dziedzictwie kulturowym Gminy Trzebiatów
	Budowa produktu turystycznego związanego z techniką	Zależnie od zaawansowania prac nad zadaniem: - muzeum młynarstwa i szlak turystyczny związany z techniką
	Wspieranie inicjatyw w dziedzinie budowy infrastruktury turystycznej, obsługi turystów w obiektach zabytkowych	Opracowanie regulaminu konkursów (np. „Trzebiatowska strzecha”) dla prowadzących działalność obiektach zabytkowych - punkty informacji turystycznej, zajazdy, pensjonaty, agroturystyka, in.
2. Stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym	Podniesienie poziomu wiedzy społecznej o możliwościach pozyskania i efektywnego wykorzystaniu dotacji z różnych programów	Prowadzenie informatora, np. na stronie internetowej, dla właścicieli zabytków o możliwościach dofinansowania: www.mswia.gov.pl www.bjp.wzp.pl www.wkz.szczecin.pl www.samorzad.nid.pl www.konserwator.nid.pl
	Dofinansowywanie prac przy zabytkach z budżetu Gminy	1. Realizacja uchwały Nr X/91/07 Rady Miejskiej z dn.30.08.2007 r. (w miarę posiadanych środków) 2. Prace nad aktualizacją uchwały z uwzględnieniem także obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków (nowelizacja ustawy o ochronie zabytków daje taką możliwość samorządom od 01.01.2018 r.) 3. Prace nad poprawą estetyki zabytkowych kamienic przy ulicy Rynek 12, Rynek 3-31, Rynek 28, Rynek 29, Rynek 32 (remonty dachów, elewacji)

Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2024-2027 na mocy chwały Rady Miejskiej w Trzebiatowie
	Popularyzacja metod konserwatorskich, zasad prac przy zabytkach	Przygotowanie cyklu spotkań ze specjalistami konserwatorami zabytków, architektami - współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Szczecinie Narodowym Instytutem Dziedzictwa OT w Szczecinie, Biurem Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Stowarzyszeniem Konserwatorów Zabytków, Oddział w Szczecinie (SKZ) Stowarzyszeniem Historyków Sztuki O/Szczecin (SHS)
CEL PERSPEKTYWICZNY 3. POWSTANIE ŚWIADOMYCH WIĘZI LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM I POTRZEBY JEGO ZACHOWANIA		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2024-2027 na mocy chwały Rady Miejskiej w Trzebiatowie
1. Budowa świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania	Systematyczne edukacja kulturowa dzieci i młodzieży	Kontynuacja działań poprzez instytucje własne i partnerów zewnętrznych: 1. Organizacja lekcji muzealnych, bibliotecznych i konkursów historycznych. 2. Przygotowanie warsztatów tematycznych np. dotyczących nowych technologii w opiece nad zabytkami (metoda skaningu laserowego, fotogrametrii) we współpracy np. z BDZ Szczecin 3. Wspieranie inicjatyw lokalnych w zakresie podtrzymywania tradycji regionalnych, np. w zabytkowej zagrodzie w Gostawiu (w tym współpraca z partnerami zewnętrznymi – Narodowy Instytut Dziedzictwa OT Szczecin, Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie)

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027**

	Promocja znaczenia ziemi trzebiatowskiej dla nauki o Pomorzu (historii, architektury, sztuki i in. dziedzin) i istniejącego już dorobku naukowego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kontynuacja konferencji naukowych i publikacji „Trzebiatów. Spotkania Pomorskie” oraz „Trzebiatów – spotkania muzealne” 2. Promocja Muzeum Pałacowego, organizacja konkursów, prelekcji związanych z dziedzictwem Pomorza
	Wspieranie społecznego monitorowania stanu zabytków	<ol style="list-style-type: none"> 1. Popularyzacja idei społecznego opiekuna zabytków 2. Wnioskowanie do ZWKZ i Starosty Gryfickiego o ustanowienie społecznym opiekunem zabytków osób wykazujących się zaangażowaniem w sprawy opieki nad zabytkami
2. Promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Promocja dziedzictwa kulturowego	Zwiększenie promocji wydarzeń kulturalnych w mediach ponadlokalnych (w tym strony www. partnerów np. BDZ, SKZ, NID itp.)
	Promocja dziedzictwa kulturowego poprzez wydawnictwa (w tym kontynuacja)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Publikacja wydawnictw poświęconych zabytkom np.: katalog zabytków miasta i gminy Trzebiatów, albumy, opracowania popularno-naukowe, monografie miejscowości 2. Wydawanie serii regionalnych, pocztówek (zabudowa miejska, obiekty użyteczności publicznej) (w miarę posiadanych środków)
	Ochrona i promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego – promowanie postaci historycznych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kontynuacja wydarzeń tematycznych organizowanych przez Trzebiatowski Ośrodek Kultury, np.: „Sąsiedzi”, „Święto Kaszy”, „Wieczór czterech światek”, „Trzebiatów. Spotkania Muzealne”, promocja ekspozycji muzealnych. 2. Upamiętnienie postaci inicjatora założenia parku miejskiego 3. Działania na rzecz wpisania na Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego np. „Spotkania Czterech Światek” (obecnie znajdują się na Liście Dobrych Praktyk MKiDN) oraz innych elementów dziedzictwa niematerial-

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027**

		nego z terenu gminy 4. Wyróżnienie osobistości zasłużonych dla regionu w formie tytułu „Honorowy Obywatel Miasta Trzebiatów” na podstawie Uchwały Nr XLIII/426/06 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 30 marca 2006 r. w sprawie Regulaminu nadania godności Honorowego Obywatelstwa Miasta Trzebiatów – w uznaniu za wybitne zasługi dla Miasta Trzebiatowa.
	Organizacja dorocznych obchodów Europejskich i Dni Dziedzictwa na obszarze gminy Trzebiatów (kontynuacja)	Udział w obchodach Zachodniopomorskich i Europejskich Dniach Dziedzictwa (ZDD i EDD) na obszarze miasta i gminy (sierpień – październik każdego roku), we współpracy z organizatorami i koordynatorami (BDZ Szczecin) – kontynuacja współpracy

Legenda:

mpzp – Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

SUikZP - Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

LPR - Lokalny Program Rewitalizacji

GEZ - Gminna Ewidencja Zabytków

MKiDN- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

WUOZ - Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków

ZWKZ - Zachodniopomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

NID - Narodowy Instytut Dziedzictwa

BDZ - Biuro Dokumentacji Zabytków

EDD - Europejskie Dni Dziedzictwa

ZDD - Zachodniopomorskie Dni Dziedzictwa

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu odbywać się będzie poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Dostępne instrumentarium służące realizacji programu wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działań umocowanych w realiach instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Instrumenty prawne - wynikające z przepisów dotyczących ochrony zabytków, w tym:

- wnioskowanie do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków;
- wnioskowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków o skreślenie nieistniejących już obiektów, a nadal widniejących w rejestrze zabytków;
- sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanawiających ochronę i rewaloryzację historycznych obszarów;
- uwzględnianie gminnej ewidencji zabytków i programu opieki nad zabytkami gminy Trzebiatów w zmianach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy, miasta.

Instrumenty koordynacji – uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, miasta planie rozwoju lokalnego, programach rozwoju infrastruktury, programie ochrony środowiska przyrodniczego. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Instrumenty kontrolne - monitoring (we współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków i powiatowym inspektorem nadzoru budowlanego) stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Instrumenty społeczne - edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, profesjonalna (aktualizowana) informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi, związkami wyznaniowymi etc. Budowa produktu turystycznego w oparciu o zabytki, tradycyjne techniki budowlane, dziedzictwo niematerialne. Finansowanie działań (np. remontowych, promocyjnych) przy zabytkach zarówno wpisanych do rejestru jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

10. KRYTERIA OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków burmistrz/prezydent **zobowiązany jest do sporządzania co dwa lata** sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawienia go Radzie Miejskiej. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena stopnia realizacji gminnego programu uwzględniająca:

1. wykonanie zadań przyjętych do realizacji,
2. efektywność ich wykonania.

Za kryteria oceny realizacji programu opieki mogą służyć:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami;
- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki przyjęte za miarodajne) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów;
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom;
- liczba powołanych parków kulturowych;
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych;
- liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego, stolarek itp.);
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy;
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych etc.;
- liczba opracowanych/wydanych wydawnictw/aplikacji mobilnych/stron www. (w tym folderów promocyjnych, przewodników, albumów, materiałów pokonferencyjnych etc.);
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej;
- ilość szkoleń (zewnętrznych i organizowanych przez samorząd Gminy Trzebiatów) lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- liczba przyjętych / zmienionych mpzp

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona zabytków i opieka nad nimi jest ustawowym obowiązkiem państwa, samorządów i właścicieli zabytków. Tak więc do finansowania działań na rzecz utrzymania dziedzictwa kulturowego są zobowiązani wszyscy wymienieni. Niżej przedstawiono przykładowe źródła pozyskania środków zewnętrznych i możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków publicznych.

Finanse publiczne - budżet państwa i budżety samorządów terytorialnych

Dotacje na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane, oraz popularyzację zabytków przeznaczane z budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych, mogą być udzielane przez:

- ❖ Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz innych ministrów i instytucji podległych
- ❖ Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa będącego w dyspozycji wojewody)
- ❖ Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego (UMWZ)
- ❖ Radę Powiatu
- ❖ Radę Gminy
- ❖ Narodowy Instytut Dziedzictwa
- ❖ Rządowy Program Odbudowy Zabytków⁴⁶

Budżet Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Programy Ministra są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane m.in. przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze i osoby fizyczne.

Rokrocznie MKiDN ogłasza programy, z których do zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami na terenie Gminy Trzebiatów można zaliczyć działania w ramach:

- Rozwój infrastruktury kultury
- Edukacja kulturalna i diagnoza kultury
- Dziedzictwo kulturowe - priorytety:
  - Priorytet "Ochrona zabytków"
  - Priorytet "Wspieranie działań muzealnych"
  - Priorytet „Kultura ludowa”
  - „Ochrona zabytków archeologicznych”
- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

⁴⁶ Dotacje można uzyskać na zabytki wpisane do rejestru zabytków, gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Dotacje na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są na podstawie ustaw (o ochronie zabytków..., o finansach publicznych...) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane...).

Zapisy aktów prawnych określają precyzyjnie katalog prac, które mogą być dofinansowane poprzez udzielenie dotacji celowej - są to prace zmierzające do zabezpieczania, zachowania i utrwalania historycznej substancji zabytku. Ze środków budżetowych nie jest możliwe dofinansowanie prac nie dotyczących substancji zabytkowej i zabezpieczenia funkcjonowania obiektu

Dofinansowanie w MKiDN można uzyskać jedynie na zabytki wpisane do rejestru.

Zasadą ustawową udzielanych dotacji budżetowych jest współfinansowanie prac - dotacja z jednego źródła może być udzielana do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac.

Ze środków budżetowych nie jest możliwe dofinansowanie prac nie dotyczących substancji zabytkowej i zabezpieczenia funkcjonowania obiektu (np. termo-modernizacje, wymiana stolarek, wymiana posadzek, instalacja wodno-kanalizacyjne i in.)

Mecenat Państwa w dziedzinie kultury

Dotacje na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury stanowią jedną z kategorii dotacji celowych. Dotacje te mogą być udzielane jednostkom samorządu terytorialnego. Rozwinięcie przepisów ustawowych w odniesieniu do dotacji na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury, które mogą otrzymywać jednostki samorządu terytorialnego zawiera rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie zakresu zadań objętych mecenatem państwa w dziedzinie kultury, na które jednostki samorządu terytorialnego mogą otrzymywać dotacje, oraz sposobu i trybu przyznawania tych dotacji (Dz. U. poz. 737).

Zgodnie z przepisami tego rozporządzenia jednostki samorządu terytorialnego ubiegające się o dotację z budżetu państwa na zadania objęte mecenatem państwa w dziedzinie kultury mogą otrzymywać te dotacje w zakresie zachowania, waloryzacji i ochrony dziedzictwa kulturowego oraz budowy i modernizacji infrastruktury kulturalnej, w tym obiektów publicznych, w których prowadzona jest działalność kulturalna. Ponadto zgodnie z przepisami o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej dotacje celowe z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, na zadania objęte mecenatem państwa, w tym dotacje celowe na finansowanie lub dofinansowanie kosztów realizacji inwestycji mogą otrzymywać organizacje pozarządowe prowadzące działalność kulturalną oraz instytucje kultury, dla których organizatorami są jednostki samorządu terytorialnego, a także inne podmioty prowadzące działalność w obszarze kultury.

<http://www.mkidn.gov.pl/>

Źródło:(<http://www.sejm.gov.pl/>)

Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2010 r., Nr 80, poz. 526, z późn. zm.), art. 43, ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2012 r., poz. 406), art. 5 i art. 9.

Fundusz Kościelny⁴⁷

Na prace konserwatorskie i budowlane przy budowach sakralnych dodatkowym wsparciem finansowym mogą być środki pochodzące z budżetu państwa zgromadzone w Funduszu Kościelnym, usytuowanym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Katalog prac objętych dofinansowaniem ograniczony jest do podstawowych prac budowlanych zabezpieczających, nie uwzględnia otoczenia, wystroju wnętrz, zabytków ruchomych będących wyposażeniem świątyni, jednak nie zawiera ograniczenia przedmiotowego: dotyczy wszystkich obiektów sakralnych, także tych, znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej.

www.mswia.gov.pl

Narodowy Instytut Dziedzictwa – konkursy

Wspólnie dla Dziedzictwa

Program Wspólnie dla dziedzictwa służy dofinansowaniu projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, których celem jest identyfikacja, dokumentacja i/lub upowszechnianie dziedzictwa kulturowego oraz jego wartości, a także sprzyjanie społecznemu zaangażowaniu w ochronę i opiekę nad dziedzictwem, w tym nad zabytkami. Pożądanym efektem Programu będzie wzmocnienie kapitału społecznego, stanowiącego jeden z czynników rozwoju nowoczesnych społeczeństw obywatelskich, poprzez animowanie wspólnego działania różnych lokalnych interesariuszy na rzecz rozpoznania i zachowania dobra wspólnego, jakim jest dziedzictwo kulturowe i związane z nim wartości.

Program adresowany jest do **organizacji pozarządowych**.

W ramach Programu wnioskodawcy mogą ubiegać się o dofinansowanie zadań adresowanych przede wszystkim do społeczności lokalnych, realizujących strategiczne cele Programu poprzez niżej wymienione działania:

1. prace porządkowe przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub włączonych do gminnej lub wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz w ich otoczeniu;
2. działania przy identyfikowaniu, inwentaryzowaniu i dokumentowaniu materialnego dziedzictwa kulturowego, prowadzące do jego rozpoznania, utrwalenia oraz zachowania dziedzictwa kulturowego i jego wartości;

---

⁴⁷ W strukturach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

3. działania zmierzające do zachowania i wzmacniania tradycji rękodzielniczych, upowszechniania umiejętności związanych z rzemiosłem lub tradycyjnymi technikami budowlanymi, służących zachowaniu zabytków i ich wartości;
4. działania edukacyjne oraz popularyzujące lokalne dziedzictwo kulturowe (materialne) i wiedzę na jego temat lub na temat jego wartości, prowadzące do zwiększenia świadomości społecznej wartości dziedzictwa oraz wzmacniania społecznej woli zachowania dziedzictwa i korzystania z jego wartości;
5. działania edukacyjne mające na celu zwiększenie poziomu wiedzy na temat procedury zgodnego z obowiązującymi przepisami prawa poszukiwania zabytków i promocję dobrych praktyk w zakresie poszukiwania zabytków przy użyciu urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

W 2023 roku budżet programu wynosił 1 220 000 zł.

<https://nid.pl/dotacje/wspolnie-dla-dziedzictwa/>

„Zabytek Zadbany”

Konkurs „Zabytek Zadbany” ma na celu promocję właściwej opieki nad zabytkami – prowadzonych wzorowo prac badawczych, konserwatorskich, rewaloryzacyjnych i adaptacyjnych, a także systematycznych działań na rzecz właściwego utrzymania zabytków. Nadzór nad Konkursem w imieniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego sprawuje Generalny Konserwator Zabytków.

Konkurs ma charakter otwarty i nieodpłatny, adresowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych. Zgłoszeń obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych mogą dokonywać ich właściciele, posiadacze i zarządcy, a także Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków lub konserwatorzy samorządowi oraz kierownicy delegatur Wojewódzkich Urzędów Ochrony Zabytków.

<https://nid.pl/konkursy/zabytek-zadbany/>

„Samorząd dla Dziedzictwa”

Konkurs ma przyczynić się popularyzacji obowiązku tworzenia i realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami, a co za tym idzie zwiększenia świadomości oraz poczucia odpowiedzialności społecznej za dziedzictwo w naszym bezpośrednim otoczeniu. Osiągnięcie statusu laureata ma mieć nie tylko wymiar prestiżowy. Ma być jednocześnie motywacją do wzmożonej aktywności w kolejnych latach i czytelnym sygnałem dla lokalnych społeczności, że dbałość o dziedzictwo powinno być procesem ciągłym, długoletnim i gruntownie przemyślanym. To pomost pomiędzy gminami a właścicielami zabytków, który może sprawić, że program przyczyni się do istotnego rozwoju czy też aktywnego zarządzania zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy na płaszczyźnie społecznej, kulturowej lub komercyjnej.

<https://samorząd.nid.pl/>

Budżet Województwa Zachodniopomorskiego

Samorząd Województwa Zachodniopomorskiego od 2007 roku wspiera właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków ustalając zasady realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami pn. **„Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub ujętym w gminnej ewidencji zabytków położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego”** (od 2018 r.). Kwota na dofinansowania w tym konkursie w 2023 r. wyniosła 2,5 mln złotych.

Uchwała określiła, iż z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace przy zabytku posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym, znaczenie posiada także kontynuacja prac. Dotacje udzielane są m.in.: na prace remontowo- konserwatorsko-budowlane, zakup materiałów, **dokumentacje**. Zasady udzielania dotacji, zawarte w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, terminy składania wniosków oraz warunki ubiegania się o środki, określone są w ogłoszeniach o konkursach i przyjętym regulaminie (ogłaszane na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego: www.bip.wzp.pl)

Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa w dyspozycji wojewody)

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są – podobnie jak dotacje Ministra Kultury - na podstawie ustaw (o ochronie zabytków..., o finansach publicznych...) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. *dotacje na prace konserwatorskie... i roboty budowlane...*).

Katalog prac, na jakie można otrzymać dotację, obejmuje nakłady konieczne m.in. na sporządzanie ekspertyz, badań, programu konserwatorskiego, projektów budowlanych, zabezpieczanie obiektu, odnowienie i odtworzenie okładzin, tynków, okien, drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, zakup materiałów budowlanych, wyeksponowanie oryginalnych elementów parku, wykonanie instalacji przeciwwłamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

Zadania publiczne

Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami i upowszechnienie wiedzy o zabytkach województwa zachodniopomorskiego realizowane jest przez WKZ, zgodnie z ustawą o *działalności pożytku publicznego i wolontariacie* oraz na podst. ustawy o *ochronie zabytków*. Corocznie ogłaszany jest otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w ustawie. Zadania publiczne mogą być realizowane w różnych formach, w szczególności poprzez:

- organizowanie festiwali, przeglądów, konkursów, konferencji, seminariów, szkoleń, spotkań, plenerów, warsztatów, kursów, wystaw i innych imprez;
- wydanie niskonakładowych, niekomercyjnych publikacji, periodyków, książek - także z wykorzystaniem innych technik zapisu niż druk, katalogów, druków ulotnych;
- prowadzenie badań naukowych, prac studialnych, opracowanie ekspertyz technicznych;
- innych działań związanych z popularyzacją dziedzictwa kulturowego, jak np. oznakowanie szlaków turystycznych.

Dotacje z budżetu WKZ realizowane są w cyklu danego roku budżetowego, adekwatnie do wielkości przyznanych środków finansowych. WKZ corocznie ogłasza nabór wniosków w dwóch terminach: do końca lutego dla wniosków na prace planowane do wykonania w danym roku oraz do 30 czerwca na realizację refundacji poniesionych wcześniej (do 3 lat przed złożeniem wniosku) nakładów.

www.wkz.szczecin.pl

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W szczególnych projektach, możliwie jest pozyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, na prace związane z ochroną krajobrazu, utrzymaniem i rewaloryzacją zabytkowych założeń zieleni (np. parków, cmentarzy), a także zabytkowych obiektów budowlanych powiązanych z zielenią. Dotyczy to inwestycji powiązanych np. z edukacją ekologiczną (ścieżki edukacyjno-przyrodnicze) czy ośrodkami dydaktyczno-naukowymi. Wśród kryteriów przyznawania środków nie ma ograniczenia dotyczącego wpisu obiektu czy zespołu do rejestru zabytków.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego⁴⁸

UWAGA!

RPO na lata 2021–2027 (<http://www.bip.wzp.pl/>) czeka na wdrożenie.

Punkty informacyjne Funduszy Europejskich

Główny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich w Szczecinie
UMWZ ul. Piłsudskiego 40, 70-421 Szczecin; gpi@wzp.pl; infolinia: 800 34 55 34

Lokalny Punkt Informacyjny Funduszy Europejskich w Koszalinie
UMWZ, al. Monte Cassino 2, 75-412 Koszalin; lpi-koszalin@wzp.pl

Budżety samorządów lokalnych – Gmina Trzebiatów

⁴⁸ Należy monitorować wdrożenie RPO na lata 2021-2027.

Działając na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawie o samorządzie gminnym, organy stanowiące samorządów lokalnych mają prawo udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na swoim terenie. Zasady udzielania w/w dotacji, są określone w podjętych przez rady uchwałach, tworzących prawo lokalne.

Gmina Trzebiatów wspiera finansowo remonty i prace (określone Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami) obiektów zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków) na swoim terenie⁴⁹.

INNE – finansowanie ze środków niepublicznych

Poza finansowaniem ze środków publicznych lub europejskich, możliwe jest także pozyskanie dofinansowania ze środków podmiotów prywatnych, przede wszystkim fundacji.

Przykładami takich organizacji są m.in.:

Fundacja ORLEN - realizuje zadania m.in. w zakresie ochrony dóbr kultury.

<https://fundacja.orlen.pl>

Fundacja TAURON - realizuje swoje cele m.in. poprzez ochronę dziedzictwa narodowego, w szczególności obiektów zabytkowych.

<https://fundacja.tauron.pl/jak-uzyskac-pomoc>

Fundacja KGHM Polska Miedź - wspiera inicjatywy m.in. w obszarze kultury i tradycji, w tym działania prowadzące do zachowania w jak najlepszym stanie obiektów architektury sakralnej i świeckiej, zabytków ruchomych i obiektów kultury materialnej.

<http://fundacijakghm.pl>

Fundacja PGNiG im. Ignacego Łukasiewicza - wspiera m.in. inicjatywy na rzecz dziedzictwa narodowego i kultury.

<https://fundacja.pgnig.pl>

Fundacja PGE - realizuje projekty dotyczące m.in. pielęgnowania tożsamości narodowej i pamięci historycznej oraz zadania w zakresie kultury i dziedzictwa narodowego.

<https://fundacijapge.pl>

Samorząd Gminy Trzebiatów po przeanalizowaniu celów i zadań oraz ustaleniu katalogu zadań do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Trzebiatów na lata 2024-2027 i podjęciu uchwały o przyjęciu Programu, zobowiązuje się jednocześnie do przeznaczenia środków – w miarę możliwości budżetowej - na działania inwestycyjne, organizacyjne, promocyjne wskazywane w Programie.

---

⁴⁹ Dotychczas dofinansowaniami nie są objęte obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków.

ZAŁĄCZNIK NR 1

Obiekty nieruchome wpisane do rejestru zabytków nieruchomych

Na podstawie listy zabytków nieruchomych woj. zachodniopomorskiego, zamieszczonych na oficjalnych stronach: Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie

<http://wkz.bip.alfatv.pl/strony/menu/9.dhtml>

oraz Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie

https://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/zestawienia-zabytkow-nieruchomych/stan%20na%2031.03.2019/ZPO-rej.pdf

lp (wpis)	Miejscowość	Obiekt (zgodnie z decyzją)	Numer rejestru	Data	Uwagi (d. nr rej)
1	Bieczyno	kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia - z otoczeniem (cmentarz kościelny)	A-792	2011-01-19	
2	Gosław	kościół p.w. Chrystusa Króla	122	1956-07-04	
3	Gosław	zagroda 25 (ob. 66) - dom, - budynek bramny	A-1344	1997-08-07	
4	Kłodkowo	- kościół p.w. MB Królowej Świata - cmentarz przykościelny z ogrodzeniem	947	1957-01-19	198
5	Mrzeżyno	chała rybacka, ul. Zabytkowa 4	633	1970-06-16	
6	Roby	kościół p.w. Niepokalanego Serca NMP	283	1958-06-18	
7	Rogowo	d. hangar lotniczy	1155	2013-03-19	
8	Sadlno	kościół p.w. MB Częstochowskiej	280	1958-02-22	
9	Trzebiatów	teren starego miasta	72	1955-10-29	
10	Trzebiatów	kościół p.w. Macierzyństwa NMP ul. Lipowa 10	168	1956-09-29	
11	Trzebiatów	kaplica cmentarna p.w. św. Gertrudy, ob. cerkiew gr.-kat. ul. II Pułku Ułanów 26	169	1957-02-01	
12	Trzebiatów	obwarowania miejskie - wieża Prochowa („Kaszana”)	199	1957-02-01	
13	Trzebiatów	kaplica szpitalna p.w. św. Ducha, ob. cerkiew prawosławna ul. Wojska Polskiego 44	200	1957-02-01	
14	Trzebiatów	kaplica szpitalna p.w. św. Jerzego, ob. dom mieszkalny ul. Kołobrzeska 6	201	1957-02-01	
15	Trzebiatów	ratusz Rynek 1	202	1957-02-01	
16	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 31	203	1957-02-01	
17	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 5	204	1957-02-01	
18	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 13	205	1957-02-01	
19	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 27	206	1957-02-01	
20	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 28	207	1957-02-01	
21	Trzebiatów	kamienica ul. Słowackiego 54	208	1957-02-01	
22	Trzebiatów	dwie kamienice z oficynami	209	1957-02-01	

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027**

		- ul. Wojska Polskiego 62, 62A - ul. Wojska Polskiego 63			
23	Trzebiatów	kamienica ul. Wojska Polskiego 58	210	1957-02-01	
24	Trzebiatów	sgraffito na elewacji Rynek 26	211	1957-02-01	
25	Trzebiatów	pałac, d. klasztor norbertanek, ul. Wojska Polskiego 67	212	1957-02-25	
26	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 7	513	1965-12-22	
27	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 14	514	1965-12-22	
28	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 30	515	1965-12-22	
29	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 32	516	1965-12-22	
30	Trzebiatów	kamienica z oficyną ul. Słowackiego 1	516	1965-12-22	
31	Trzebiatów	kamienica ul. Wojska Polskiego 64	518	1965-12-22	
32	Trzebiatów	park miejski ul. Łąkowa	987	1982-10-27	
33	Trzebiatów	kamienica ul. Wojska Polskiego 60	1053	1987-03-25	
34	Trzebiatów	most drogowy nad rzeką Regą ul. Dworcowa	1253	1994-03-04	
35	Trzebiatów – (miasto, gm.)	linia kolei wąskotorowej Popiele – Trzebiatów wraz z obiektami inżynierskimi - Trzebiatów (zespół dworca kolejowego) - dworzec - bud. adm.-mieszkalny - lokomotywnia - Nowielice (most kolejowy) - Rogozina (stacja kolejowa)	A-1286	1995-05-11	
36	Trzebiatów	zespół elektrowni wodnej (ul. Mostowa) - budynek elektrowni - stopień wodny	A-1311	1996-06-17	
37	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 12	A-1393	1998-11-27	
38	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 2 / Wojska Polskiego	A-11	1999-09-23	
39	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 8	A-12	1999-09-23	
40	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 15	A-13	1999-09-23	
41	Trzebiatów	zespół młyna ul. Słowackiego 58-59 - młyn i magazyn - dwa domy mieszkalne	A-37	2000-05-18	
42	Trzebiatów	kamienica ul. Rynek 25	A-38	2000-05-18	
43	Trzebiatów	kamieniczka ul. Mostowa 12	A-152	2003-12-22	
44	Trzebiatów	kamienica z oficyną ul. Witosa 7 i Kościuszki 38	A-153	2003-12-22	

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027**

45	Trzebiatów	kamienica ul. Słowackiego 4-5	A-154	2003-12-22	
46	Trzebiatów	kamieniczka ul. Słowackiego 10	A-155	2003-12-22	
47	Trzebiatów	zespół d. zakładu dla obłąkanych (Jaromin) - bud. adm.-mieszkalny - 10 pawilonów dla pacjentów - 3 bud. mieszkalne dla personelu - willa dyrektora - trafostacja - bud. mieszk.-warsztatowy - kotłownia z wieżą ciśnień - pralnia - świetlica - parowozownia kolejki wąskotorowej - budynek techniczny kolei wąskotorowej - zadrzewienie (park)	A-169	2004-06-15	
48	Trzebiatów	dom ul. Słowackiego 6	A-192	2004-12-14	
49	Trzebiatów	dom ul. Wojska Polskiego 39	A-193	2004-12-14	
50	Trzebiatów	dom z oficyną ul. Wojska Polskiego 52, 52A	A-194	2004-12-14	
51	Trzebiatów	dom z oficynami ul. Wojska Polskiego 59, 59A	A-195	2004-12-14	
52	Trzebiatów	dom ul. Sienkiewicza 2	A-228	2005-10-10	
53	Trzebiatów	dom ul. Sienkiewicza 3	A-229	2005-10-10	
54	Trzebiatów	dom ul. Sienkiewicza 4	A-230	2005-10-10	
55	Trzebiatów	dom ul. Sienkiewicza 5	A-231	2005-10-10	
56	Trzebiatów	spichlerz pl. Lipowy 28	A-234	2005-11-03	
57	Trzebiatów	zespół koszar ul. Zagórska - willa komendanta - 4 budynki koszarowe - sala gimnastyczna, ob. kaplica - sala musztry, ob. sala gimnastyczna - lazaret, ob. kasyno żołnierskie - stołówka - rusznikarnia - budynek szkolny, ob. sztab - kasyno oficerskie - stajnia - ogrodzenie	A-242	2005-12-20	
58	Trzebiatów	dom ul. Wojska Polskiego 20	A-299	2007-02-16	
59	Trzebiatów	sala koncertowo-taneczna ul. Wojska Polskiego 38	A-748	2010-10-27	
60	Trzebusz	kościół p.w. św. Józefa	276	1958-02-22	

ZAŁĄCZNIK NR 2

Obiekty nieruchome wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków

Wykaz obiektów na podstawie pisma Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie, z 2010 r., z aktualnymi zmianami (stan na 30.06.2023).

I.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nazwa własna	Uwagi
1	Bieczyno	Bieczyno nr 46	szkoła ob. budynek mieszkalny		
2	Bieczyno	Bieczyno nr 26	budynek gospodarczy		
3	Bieczyno	Bieczyno nr 26	stodoła		
4	Bieczyno	Bieczyno nr 10	chałupa		
5	Bieczyno		cmentarz		cm. II
6	Bieczyno		cmentarz przykościelny		cm. I
7	Bieczyno		kościół	Niepokalanego Poczucia NMP	
8	Bieczyno	Bieczyno nr 27	budynek gospodarczy		
9	Chełm Gryficki		cmentarz		
10	Chełm Gryficki	Chełm Gryficki nr 1	szkoła ob. budynek mieszkalny		
11	Chełm Gryficki	Chełm Gryficki nr 14	chałupa		
12	Chomętowo	Chomętowo nr 18	szkoła		
13	Chomętowo		cmentarz		
14	Chomętowo	Chomętowo nr 33	chałupa		
15	Gąbin		cmentarz		
16	Gołańcz Pomorska		cmentarz		
17	Gołańcz Pomorska	Gołańcz Pomorska nr 6	szkoła		
18	Gołańcz Pomorska	Gołańcz Pomorska nr 65	chałupa		
19	Gołańcz Pomorska	Gołańcz Pomorska nr 45	budynek gospodarczy		
20	Gołańcz Pomorska	Gołańcz Pomorska	układ ruralistyczny - okolnica		
21	Gorzystaw	Gorzystaw nr 8	budynek gospodarczy		
22	Gorzystaw	Gorzystaw-Roby	aleja lipowa		
23	Gorzystaw	Gorzystaw-Nowielice	aleja lipowa		
24	Gorzystaw		cmentarz		
25	Gostaw	Gostaw nr 46	budynek gospodarczy		
26	Gostaw	Gostaw nr 46	stodoła		
27	Gostaw	Gostaw nr 46	chałupa		
28	Gostaw	Gostaw nr 31	stodoła		
29	Gostaw	Gostaw nr 49	chałupa		
30	Gostaw	Gostaw nr 31	chałupa		
31	Gostaw	Gostaw nr 1/2	stodoła		
32	Gostaw	Gostaw nr 1/2	budynek gospodarczy		
33	Gostaw	Gostaw nr 1/2	chałupa		
34	Gostaw	Gostaw nr 1/2	budynek inwentarski		
35	Gostaw	Gostaw nr 21/22	chałupa		

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027**

I.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nazwa własna	Uwagi
36	Gostaw	Gostaw nr 77	plebania	pastorówka	
37	Gostaw	Gostaw	układ ruralistyczny - owalnica		
38	Gostaw	Gostaw nr 28	budynek mieszkalno- gospodarczy	zajazd	
39	Gostaw	Gostaw nr 87	chałupa		
40	Gostaw		cmentarz		cm. II
41	Gostaw		cmentarz przykościelny		cm. I
42	Gostaw	Gostaw nr 20	chałupa		
43	Kłodkowo	Kłodkowo nr 16	budynek gospodarczy		
44	Kłodkowo	Kłodkowo nr 15	chałupa		
45	Kłodkowo	Kłodkowo nr 22	stodoła		
46	Kłodkowo	Kłodkowo nr 15	stodoła		
47	Kłodkowo	Kłodkowo nr 9	stodoła		
48	Kłodkowo	Kłodkowo nr 3	chałupa		
49	Kłodkowo		cmentarz		cm. I
50	Kłodkowo		cmentarz przykościelny		cm. II
51	Lewice		cmentarz		
52	Mirostawice		zespół folwarczny		
53	Mirostawice		cmentarz		
54	Mirostawice	Mirostawice-Trzebiatów	droga - kamienna nawierzchnia i obsadzenie		
55	Mirostawice	Mirostawice-Gąbin	droga z aleją lipową i kamienną nawierzchnią		
56	Mrzeżyno		zespół koszarowy	jedn. wojsk. w Mrzeżynie	
57	Mrzeżyno		budynek koszarowy w zespole koszarowym	jedn. wojsk. w Mrzeżynie	typowy
58	Mrzeżyno	Mrzeżyno dz.67	kościół z cmentarzem przykościelnym	p.w. św. Piotra i Pawła Ap.	
59	Mrzeżyno	Słoneczna – Sosnowa - Wojska Polskiego - Świerczewskiego ul.	zespół zabudowy mieszkalnej - osiedle wojskowe	"Mrzeżyno Za Regą"	
60	Nowielice		magazyn (2) w zespole folwarcznym		
61	Nowielice	Nowielice nr 24	szkoła ob. budynek mieszkalny		
62	Nowielice		stajnia (18) w zespole folwarcznym		
63	Nowielice	Nowielice nr 22	dwór		
64	Nowielice		zespół folwarczny		
65	Nowielice		rzędcówka (1) w zespole folwarcznym		
66	Nowielice	Nowielice nr 21	chałupa (4) w zespole folwarcznym		
67	Nowielice	Nowielice nr 13	chałupa (30) w zespole folwarcznym		
68	Nowielice	Nowielice-Trzebiatów	aleja lipowa		
69	Nowielice		most kolejowy		
70	Nowielice		cmentarz		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

I.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nazwa własna	Uwagi
71	Roby	Roby nr 55., dz. nr 339	Chałupa – wykreślona z ewidencji		Pismo WKZ z dn. 23.05.2014., zn.: DZ.5140.21.2.2014.AR
72	Roby	Roby nr 23	budynek gospodarczy		
73	Roby	Roby nr 34	chałupa		
74	Roby	Roby nr 17	zagroda: dom, bud. inw., stodoła, ogrodzenie		
75	Roby	Roby nr 19	plebania	pastorówka	
76	Roby	Roby nr 34	stodoła		
77	Roby	Roby nr 34	budynek gospodarczy		
78	Roby		cmentarz przykościelny		
79	Rogozina	Rogozina nr 25	szkoła		
80	Rogozina	Rogozina nr 28	chałupa		
81	Rogozina	Rogozina nr 5	Mleczarnia - budynek gospodarczy na zapleczu mleczarni (dz. nr 134/2) wykreślony z WEZ; wykonano inwentaryzację		Pismo WKZ z dn. 26.11.2014 r., zn.: DZ.5140.54.1.2014.AR
82	Rogozina	Rogozina nr 39, dz.180/2, 181/1	zagroda: dom, bud. gospodarcze		
83	Rogozina	Rogozina nr 26	chałupa		
84	Sadlenko	Sadlenko - droga do Trzebiatowa	aleja dębowa		
85	Sadlno		zespół folwarczny		
86	Sadlno	Sadlno nr 31	budynek mieszkalny	siedziba zarządcy domeny	
87	Sadlno	Sadlno nr 21	budynek mieszkalny	pastorówka	
88	Sadlno		cmentarz		cm. I
89	Sadlno		cmentarz		cm. II
90	Sadlno		cmentarz przykościelny		cm. III
91	Siemidarżno		cmentarz		
92	Siemidarżno	Siemidarżno nr 38/39	chałupa		
93	Trzebiatów	ul. Morska ul.	teren założenia klasztornego	Białoboki	przewodzone badania archeologiczne
94	Trzebiatów	ul. II Pułku Ułanów 4	kamienica		ob. policja
95	Trzebiatów	ul. Kopernika 10	kamienica		
96	Trzebiatów	Dworcowa ulica	układ urbanistyczny		
97	Trzebiatów	II Pułku Ułanów ulica	układ urbanistyczny		
98	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 5	kamienica		
99	Trzebiatów	ul. Kopernika 9	kamienica		
100	Trzebiatów	ul. Żółwia 1	kościół ewang.-augsburski	p.w. św. Jana	d. starołuterański
101	Trzebiatów	Wojska Polskiego ulica	park dworski		
102	Trzebiatów		cmentarz przykościelny		cm. I
103	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 45	kamienica z oficyną		
104	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 50	kamienica		
105	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 51	kamienica		
106	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 57	hotel		
107	Trzebiatów	Trzebiatów-Kołobrzeg	aleja klonowo-lipowa		
108	Trzebiatów	Wojska Polskiego ul., dz.182/8	sala gimnastyczna		

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027**

I.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nazwa własna	Uwagi
109	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 27	kamienica		
110	Trzebiatów	ul. Dworcowa 12	willa		
111	Trzebiatów	ul. Żółwia 2	pastorówka		
112	Trzebiatów	ul. Zajazdowa 1	spichlerz		
113	Trzebiatów	ul. Dworcowa 16-16a	budynek mieszkalny		
114	Trzebiatów	ul. II Pułku Ułanów 12	kamienica		
115	Trzebiatów	ul. II Pułku Ułanów 11	kamienica		
116	Trzebiatów	ul. II Pułku Ułanów 10	budynek mieszkalny		ob. przedszkole
117	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 65	kamienica		
118	Trzebiatów	ul. II Pułku Ułanów 14	kamienica		
119	Trzebiatów	ul. Szkolna 1	budynek mieszkalny	d. szkoła	
120	Trzebiatów	ul. Torowa 18	budynek mieszkalny	miesz.-biurowy k/rzeźni	
121	Trzebiatów	ul. Słowackiego 11	kamienica		
122	Trzebiatów	ul. Torowa	wieża wodna kolejowa		
123	Trzebiatów	ul. Słowackiego 41	kamienica		
124	Trzebiatów	ul. II Pułku Ułanów 19	kamienica		
125	Trzebiatów	ul. Wąska 1	budynek użyteczności publicznej		
126	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 6	kamienica		
127	Trzebiatów	ul. Kamieniecka 1	willa		
128	Trzebiatów	ul. II Pułku Ułanów 15	willa		
129	Trzebiatów	ul. Słowackiego 18	kamienica		
130	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 12	kamienica z oficyną		
131	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 14	kamienica		
132	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 25	kamienica		
133	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 26	kamienica		
134	Trzebiatów	ul. II Pułku Ułanów 25	kamienica		
135	Trzebiatów		cmentarz żydowski		cm. IV Karta włączona do WEZ pismem DZ.5140.94.2018.IW z dnia 25.04.2018 r.
136	Trzebiatów		cmentarz przykościelny		cm. VI
137	Trzebiatów	Słowackiego ul.	cmentarz przykościelny		cm. VII
138	Trzebiatów	Kołobrzaska ul.	cmentarz		cm. II
139	Trzebiatów	ul. II Pułku Ułanów 16	kamienica		
140	Trzebiatów	Rynek 29	kamienica		
141	Trzebiatów	ul. Kopernika 6	kamienica		
142	Trzebiatów	ul. II Pułku Ułanów 13	kamienica		
143	Trzebiatów	ul. II Pułku Ułanów 8	willa		
144	Trzebiatów	ul. Dworcowa 11	willa		
145	Trzebiatów	ul. Dworcowa 10	willa		
146	Trzebiatów	ul. Dworcowa 7	budynek mieszkalny		
147	Trzebiatów	Dworcowa 3 ul.	willa		
148	Trzebiatów	ul. Dworcowa 2	willa		
149	Trzebiatów	ul. Szkolna 2	budynek mieszkalny		
150	Trzebiatów	Rynek 33	kamienica		
151	Trzebiatów	ul. Słowackiego 19	kamienica		
152	Trzebiatów	Rynek 26	Kamienica		

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

I.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nazwa własna	Uwagi
153	Trzebiatów	Rynek 16	kamienica		
154	Trzebiatów	Rynek 4	kamienica		
155	Trzebiatów	Rynek 3	kamienica		
156	Trzebiatów	ul. Kołobrzaska 46	kamienica		
157	Trzebiatów	Wąska ul., dz. Nr 142/2	trafostacja		
158	Trzebiatów	ul. Słowackiego 8	kamienica		
159	Trzebiatów	ul. II Pułku Ułanów 1	kamienica		
160	Trzebiatów	ul. Słowackiego 17	kamienica		
161	Trzebiatów	ul. Kopernika 7	kamienica		
162	Trzebiatów	ul. Daszyńskiego 26	szkoła		
163	Trzebiatów		kolejowa wieża ciśnień		
164	Trzebiatów	Kołobrzaska ul.	stopień wodny elektrowni		
165	Trzebiatów	ul. Głęboka 21	budynek mieszkalny		
166	Trzebiatów	Rynek 17	kamienica		
167	Trzebiatów	Obr. Stalingradu ul.	dworzec kolejowy		
168	Trzebiatów	ul. Lipowa 16	spichlerz		
169	Trzebiatów	ul. Lipowa 10	plebania		
170	Trzebiatów	ul. Jana Pawła II 1	szkoła		
171	Trzebiatów	ul. Sienkiewicza 3	kamienica		
172	Trzebiatów	ul. Słowackiego 2	kamienica		
173	Trzebiatów		jaz		
174	Trzebiatów		mosty kolejowe		
175	Trzebiatów	Głęboka ul.	most drogowy		
176	Trzebiatów	Śluzowa 21	kamienica		
177	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 67	pałac	d. klasztor norbertanek	
178	Trzebiatów	ul. Witosa 1	kamienica		
179	Trzebiatów	ul. Wojska Polskiego 33	kamienica		
180	Trzebiatów	ul. Słowackiego 20	kamienica		
181	Trzebiatów	Rynek 31	kamienica		
182	Trzebiatów	ul. Mleczna 8	mleczarnia		
183	Trzebiatów- Jaromin		cmentarz		cm. V
184	Trzebiatów- Wyszków		kościół		
185	Trzebiatów- Wyszków		cmentarz		cm. III
186	Trzebusz	Trzebusz nr 51	zagroda chłopska pozytywna opinia w sprawie rozbiórki budynku inwentarskiego położonego we wschodniej części podwórza, dz. nr 48/3		Pismo z dn. 29.05.2015 r., znak ZN.5181.3.2.2015.MD)
187	Trzebusz		cmentarz		cm. II
188	Trzebusz	Trzebusz nr 14	zagroda chłopska		
189	Trzebusz	Trzebusz nr 48a	świątlica-gospoda		
190	Trzebusz		cmentarz przykościelny		cm. I
191	Trzebusz	Trzebusz nr 2	stodoła		
192	Trzebusz	Trzebusz nr 1	stodoła		
193	Trzebusz	Trzebusz nr 10	zagroda chłopska		

**PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027**

I.p.	Miejscowość	Adres	Obiekt	Nazwa własna	Uwagi
194	Trzebusz	Trzebusz nr 4	stodoła		
195	Trzebusz	Trzebusz nr 11	zagroda chłopska		
196	Trzebusz	Trzebusz nr 29	zagroda z budynkiem bramnym		
197	Trzebusz	Trzebusz nr 12/13	zagroda chłopska		
198	Trzebusz	Trzebusz nr 2	budynek mieszkalny		
199	Trzebusz	Trzebusz	układ ruralistyczny - owalnica		
200	Trzebusz	Trzebusz nr 50	zagroda chłopska		
201	Trzebusz	Trzebusz nr 2	budynek gospodarczy		
202	Trzebusz	Trzebusz nr 8-8a	zagroda z budynkiem bramnym		
203	Trzebusz	Trzebusz nr 1	budynek mieszkalny		
204	Trzebusz	Trzebusz nr 2	budynek gospodarczy		
205	Trzebusz	Trzebusz nr 15	zagroda chłopska		
206	Węgorzyn		cmentarz		
207	Wlewo	Wlewo	aleja do wsi kasztanowo- lipowa		
208	Wlewo	Wlewo	park podworski		
209	Wlewo		zespół folwarczny		
210	Włodarka		cmentarz przykościelny		
211	Włodarka		cegielnia		
212	Włodarka	Włodarka nr 2	zagroda chłopska		
213	Włodarka	Włodarka nr 16	stodoła		
214	Włodarka	Włodarka nr 16	budynek gospodarczy		
215	Włodarka	Włodarka nr 11	chałupa		
216	Włodarka		kuźnia		
217	Włodarka		kościół	Podwyższenia Krzyża Świętego	
218	Włodarka	Włodarka nr 16	chałupa		
219	Włodarka	Włodarka nr 16	budynek gospodarczy		
kolor niebieski – obiekt wpisane do rejestru zabytków					
kolor czerwony – obiekty wykreślone z wojewódzkiej ewidencji zabytków					

ZAŁĄCZNIK NR 3

Obiekty nieruchome ujęte w gminnej ewidencji zabytków (komplet)

Na podstawie wykazu przekazanego przez UG Trzebiatów (18.05.2023)

Miejscowość	Obiekt	Rejestr / ewidencja	Nr karty w ewidencji zabytków
TRZEBIATÓW			
Trzebiatów	Teren Starego Miasta	rej.	A/B - 300
Trzebiatów	Kościół Parafialny pw. Macierzyństwa NMP	rej.	A - 301
Trzebiatów	Kaplica pw. św. Gertrudy	rej.	A - 302
Trzebiatów	Obwarowania miejskie	rej.	A - 303
Trzebiatów	Baszta „Kaszana”	rej.	A - 303a
Trzebiatów	Kaplica pw. Św. Ducha	rej.	A - 304
Trzebiatów	Kaplica Św. Jerzego, ob. dom mieszkalny Nr 6	rej.	A - 305
Trzebiatów	Ratusz	rej.	A - 306
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 31 ul. Rynek 31	rej.	A - 307
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 5 ul. Rynek 5	rej.	A - 308
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 13 ul. Rynek 13	rej.	A - 309
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 27 ul. Rynek 27	rej.	A - 310
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 28 ul. Rynek 28	rej.	A - 311
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 54 ul. Słowackiego 54	rej.	A - 312
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 62 ul. Wojska Polskiego 62	rej.	A - 313
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 58 ul. Wojska Polskiego 58	rej.	A - 314
Trzebiatów	Sgraffito Nr 26	rej.	A - 315
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica z oficyną) Rynek 26 (wpisana w czerwcu 2011)	ew.	A - 315.a
Trzebiatów	Klasztor Norbertanek, Pałac (ob. dom kultury)	rej.	A - 316
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) NR 63 ul. Wojska Polskiego 63	rej.	A - 317
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 7 ul. Rynek 7	rej.	A - 318
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 14 ul. Rynek 14	rej.	A - 319
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 30 ul. Rynek 30	rej.	A - 320
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 32 ul. Rynek 32	rej.	A - 321
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) z oficyną Nr 1	rej.	A - 322

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

	ul. Słowackiego 1		
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 64 ul. Wojska Polskiego 64	rej.	A - 323
Trzebiatów	Park miejski	rej.	A - 324
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 60 ul. Wojska Polskiego 60	rej.	A - 325
Trzebiatów	Most drogowy	rej.	A - 326
Trzebiatów	Stacja kolejki wąskotorowej - zespół	rej.	A - 327
Trzebiatów	Zespół elektrowni wodnej Nr 22	rej.	A - 329
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 12 ul. Rynek 12	rej.	A - 330
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 2 ul. Rynek 2	rej.	A - 331
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 8 ul. Rynek 8	rej.	A - 332
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 15 ul. Rynek 15	rej.	A - 333
Trzebiatów	Młyn gospodarczy Nr 58 - 59	rej.	A - 334
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 25 ul. Rynek 25	rej.	A - 335
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 12 ul. Mostowa 12	rej.	A - 336
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) z oficyną Nr 7 ul. Witosa 7	rej.	A - 337
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 4-5 ul. Słowackiego 4-5	rej.	A - 338
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 10 ul. Słowackiego 10	rej.	A - 339
Trzebiatów	Zespół zakładu dla obłąkanych, ob. DPS	rej.	A/B - 340
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 6 ul. Słowackiego 6	rej.	A - 341
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 39 ul. Wojska Polskiego 39	rej.	A - 342
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 52 ul. Wojska Polskiego 52	rej.	A - 343
Trzebiatów	Oficina Nr 52a ul. Wojska Polskiego 52a	rej.	A - 343a
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) z oficyną Nr 59-59a ul. Wojska Polskiego 59-59a	rej.	A - 344
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 2 ul. Henryka Sienkiewicza 2	rej.	A - 345
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 3 ul. Henryka Sienkiewicza 3	rej.	A - 346
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 4 ul. Henryka Sienkiewicza 4	rej.	A - 347
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 5 ul. Henryka Sienkiewicza 5	rej.	A - 348
Trzebiatów	Magazyn Nr 28 (16)	rej.	A - 349
Trzebiatów	Zespół koszarowy (d. Szkoła Podoficerska)	rej.	A/B-350
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 20	rej.	A - 351

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

	ul. Wojska Polskiego 20		
Trzebiatów	Dom mieszkalny (willa) Nr 2 ul. Ciasna 2	ew.	A - 352
Trzebiatów	Dom mieszkalny (willa) Nr 3 ul. Ciasna 3	ew.	A - 353
Trzebiatów	Dom mieszkalny (willa) Nr 4 ul. Ciasna 4	ew.	A - 354
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 7 ul. Ciasna 7	ew.	A - 355
Trzebiatów	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 1 ul. Cicha 1	ew.	A - 356
Trzebiatów	Dom mieszkalny (willa) Nr 5 ul. Cicha 5	ew.	A - 357
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 4-6 ul. Daszyńskiego 4-6	ew.	A - 358
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 9 ul. Daszyńskiego 9	ew.	A - 359
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 10 ul. Daszyńskiego 10	ew.	A - 360
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 17 ul. Daszyńskiego 17	ew.	A - 361
Trzebiatów	Szkoła Nr 26 ul. Daszyńskiego 26	ew.	A - 362
Trzebiatów	Dom mieszkalny (willa) Nr 2 ul. Dworcowa 2	ew.	A - 363
Trzebiatów	Dom mieszkalny (willa) Nr 3 ul. Dworcowa 3	ew.	A - 364
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 7 ul. Dworcowa 7	ew.	A - 365
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 9 ul. Dworcowa 9	ew.	A - 366
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 10 ul. Dworcowa 10	ew.	A - 367
Trzebiatów	Dom mieszkalny (willa) Nr 11 ul. Dworcowa 11	ew.	A - 368
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 12 ul. Dworcowa 12	ew.	A - 369
Trzebiatów	Dom mieszkalny (willa) Nr 13 ul. Dworcowa 13	ew.	A - 370
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 14 ul. Dworcowa 14	ew.	A - 371
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 15 ul. Dworcowa 15	ew.	A - 372
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 16-16a ul. Dworcowa 16-16a	ew.	A - 373
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 17 Dworcowa 17	ew.	A - 374
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 18 ul. Dworcowa 18	ew.	A - 375
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) z oficyną Nr 21 ul. Głęboka 21	ew.	A - 376
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 23 ul. Głęboka 23	ew.	A - 377

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Trzebiatów	Dom mieszkalny (willa) Nr 1 ul. Kamieniecka 1	ew.	A - 378
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 2 ul. Kamieniecka 2	ew.	A - 379
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 8 ul. Kamieniecka 8	ew.	A - 380
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 9 ul. Kamieniecka 9	ew.	A - 381
Trzebiatów	Krzyż pokutny na terenie posesji nr 83	ew.	A - 382
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 1 ul. Kołobrzeska 1	ew.	A - 383
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 4 ul. Kołobrzeska 4	ew.	A - 384
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 5 ul. Kołobrzeska 5	ew.	A - 385
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 42 ul. Kołobrzeska 42	ew.	A - 386
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 44 ul. Kołobrzeska 44	ew.	A - 387
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 46 ul. Kołobrzeska 46	ew.	A - 388
Trzebiatów	Kaplica cmentarna	ew.	A - 389
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 6 ul. Kopernika 6	ew.	A - 390
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 7 ul. Kopernika 7	ew.	A - 391
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 8 ul. Kopernika 8	ew.	A - 392
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 9 ul. Kopernika 9	ew.	A - 393
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 10 ul. Kopernika 10	ew.	A - 394
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 11 ul. Kopernika 11	ew.	A - 395
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 12 ul. Kopernika 12	ew.	A - 396
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 13 ul. Kopernika 13	ew.	A - 397
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 13a ul. Kopernika 13a	ew.	A - 398
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 1 ul. Kościuszki 1	ew.	A - 399
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 2 ul. Kościuszki 2	ew.	A - 400
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 3 ul. Kościuszki 3	ew.	A - 401
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 5-6 ul. Kościuszki 5-6	ew.	A - 402
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 23 ul. Kościuszki 23	ew.	A - 403
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 24 ul. Kościuszki 24	ew.	A - 404
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 33 ul. Kościuszki 33	ew.	A - 405
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 35	ew.	A - 406

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

	ul. Kościuszki 35		
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 36 ul. Kościuszki 36	ew.	A - 407
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 3 ul. Lipowa 3	ew.	A - 408
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 4 ul. Lipowa 4	ew.	A - 409
Trzebiatów	Dom mieszkalny, ob. plebania Nr 10 ul. Lipowa 10	ew.	A - 410
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 26 ul. Lipowa 26	ew.	A - 411
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 3 Plac Lipowy 3	ew.	A - 412
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 6 Plac Lipowy 6	ew.	A - 413
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 14 Plac Lipowy 14	ew.	A - 414
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 1 ul. Łukowa 1	ew.	A - 415
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 2 ul. Łukowa 2	ew.	A - 416
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 25 ul. Łukowa 25	ew.	A - 417
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 26 ul. Łukowa 26	ew.	A - 418
Trzebiatów	Budynek gospodarczo – przemysłowy Nr 27 ul. Łukowa 27	ew.	A - 419
Trzebiatów	Mleczarnia Nr 8 ul. Mleczna 8	ew.	A - 420
Trzebiatów	Zespół zagród - Baiałoboki	ew.	A/B - 421
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 11 ul. Mostowa 11	ew.	A - 422
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 13 ul. Mostowa 13	ew.	A - 423
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 21 ul. Mostowa 21	ew.	A - 424
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 1 ul. Plac Muzealny 1	ew.	A - 425
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 2 ul. Plac Muzealny 2	ew.	A - 426
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 3 ul. Plac Muzealny 3	ew.	A - 427
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 4 ul. Plac Muzealny 4	ew.	A - 428
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 1 ul. Nadbrzeźna 1	ew.	A - 429
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 4 ul. Nadbrzeźna 4	ew.	A - 430
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 1 ul. Ogrodowa 1	ew.	A - 431
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 2 ul. Parkowa 2	ew.	A - 432
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 1 ul. Piaskowa 1	ew.	A - 433
Trzebiatów	Zespół stodoł Nr 4-7 ul. Piaskowa 4-7	ew.	A - 434
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 15 ul. Piaskowa 15	ew.	A - 435
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 3 ul. Pietruszkowa 3	ew.	A - 436
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 1 ul. Podmiejska 1	ew.	A - 437
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 2 ul. Podmiejska 2	ew.	A - 438

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 3 ul. Podmiejska 3	ew.	A - 439
Trzebiatów	Stacja „Mokre”, ob. dom mieszkalny Nr 1 ul. Podmiejska 4	ew.	A - 440
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 3 ul. II Pułku Ułanów 3	ew.	A - 445
Trzebiatów	Dom mieszkalny, ob. posterunek policji Nr 3 ul. II Pułku Ułanów 3	ew.	A - 446
Trzebiatów	Dom mieszkalny (willa) Nr 8 ul. II Pułku Ułanów 8	ew.	A - 447
Trzebiatów	Dom mieszkalny (willa), ob. Przedszkole Nr 10 ul. II Pułku Ułanów 10	ew.	A - 448
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 11 ul. II Pułku Ułanów 11	ew.	A - 449
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 12 ul. II Pułku Ułanów 12	ew.	A - 450
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 13 ul. II Pułku Ułanów 13	ew.	A - 451
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 14 ul. II Pułku Ułanów 14	ew.	A - 452
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 15 ul. II Pułku Ułanów 15	ew.	A - 453
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 16 ul. II Pułku Ułanów 16	ew.	A - 454
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 17 ul. II Pułku Ułanów 17	ew.	A - 455
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 18a ul. II Pułku Ułanów 18a	ew.	A - 456
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 19 ul. II Pułku Ułanów 19	ew.	A - 457
Trzebiatów	Magazyn Nr 19 ul. II Pułku Ułanów 19	ew.	A - 458
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 23 ul. II Pułku Ułanów 23	ew.	A - 459
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 24 ul. II Pułku Ułanów 24	ew.	A - 460
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 25 ul. II Pułku Ułanów 25	ew.	A - 461
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 27 ul. II Pułku Ułanów 27	ew.	A - 462
Trzebiatów	Zespół stodoł ul. Rolnicza	ew.	A - 463
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 3 Rynek 3	ew.	A - 464
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 4 Rynek 4	ew.	A - 465
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 9-10 Rynek 9-10	ew.	A - 466
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) nr 11 Rynek 11	ew.	A - 467
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 16 Rynek 16	ew.	A - 468
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 17 Rynek 17	ew.	A - 469

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 29 Rynek 29	ew.	A - 470
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 33 Rynek 33	ew.	A - 471
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 1 ul. H. Sienkiewicza 1	ew.	A - 472
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 6 ul. H. Sienkiewicza 6	ew.	A - 473
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 7 ul. H. Sienkiewicza 7	ew.	A - 474
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 9 ul. H. Sienkiewicza 9	ew.	A - 475
Trzebiatów	Budynek przy kościele, ob. dom mieszkalny ul. H. Sienkiewicza 9	ew.	A - 476
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 2 ul. Słowackiego 2	ew.	A - 477
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 7 ul. Słowackiego 7	ew.	A - 478
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 8 ul. Słowackiego 8	ew.	A - 479
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 9 ul. Słowackiego 9	ew.	A - 480
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 11 ul. Słowackiego 11	ew.	A - 481
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 17 ul. Słowackiego 17	ew.	A - 482
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 18 ul. Słowackiego 18	ew.	A - 483
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 19 ul. Słowackiego 19	ew.	A - 484
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 41 ul. Słowackiego 41	ew.	A - 485
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 12 ul. Strumykowa 12	ew.	A - 486
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 14 ul. Strumykowa 14	ew.	A - 487
Trzebiatów	Szkoła, ob. dom mieszkalny Nr 1 ul. Szkolna 1	ew.	A - 488
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 2 ul. Szkolna 2	ew.	A - 489
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 3 ul. Szkolna 3	ew.	A - 490
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 10 ul. Śluzowa 10	ew.	A - 491
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 14-16 ul. Śluzowa 14-16	ew.	A - 492
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 15 ul. Śluzowa 15	ew.	A - 493
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) ze świetlicą Nr 21 ul. Śluzowa 21	ew.	A - 494
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 1 ul. Torowa 1	ew.	A - 495
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 4 ul. Torowa 4	ew.	A - 496
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 12 ul. Torowa 12	ew.	A - 497
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 13 ul. Torowa 13	ew.	A - 498

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 2 ul. Torowa 14	ew.	A - 499
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 18 ul. Torowa 18	ew.	A - 500
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 23 Torowa 23	ew.	A - 501
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 24 ul. Torowa 24	ew.	A - 502
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 27 ul. Torowa 27	ew.	A - 503
Trzebiatów	Zespół dworca kolejowego	ew.	A - 504
Trzebiatów	Wieża ciśnień (kolejowa)	ew.	A - 505
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 9 ul. Wąska 9	ew.	A - 506
Trzebiatów	Szpital ul. Wąska 12	ew.	A - 507
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 13 ul. Wąska 13	ew.	A - 508
Trzebiatów	Trafostacja ul. Wąska	ew.	A - 509
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 1 ul. Witosa 1	ew.	A - 510
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 2 ul. Witosa 2	ew.	A - 511
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 3 ul. Witosa 3	ew.	A - 512
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 5 ul. Witosa 5	ew.	A - 513
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 6 ul. Witosa 6	ew.	A - 514
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 5 ul. Wojska Polskiego 5	ew.	A - 515
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 6 ul. Wojska Polskiego 6	ew.	A - 516
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) z oficyną Nr 12 ul. Wojska Polskiego 12	ew.	A - 517
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 13 ul. Wojska Polskiego 13	ew.	A - 518
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 14 ul. Wojska Polskiego 14	ew.	A - 519
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 17 ul. Wojska Polskiego 17	ew.	A - 520
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 18 ul. Wojska Polskiego 18	ew.	A - 521
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 19 ul. Wojska Polskiego 19	ew.	A - 522
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) z oficyną Nr 21 ul. Wojska Polskiego 21	ew.	A - 523
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 22 ul. Wojska Polskiego 22	ew.	A - 524
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 23 ul. Wojska Polskiego 23	ew.	A - 525
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 25 ul. Wojska Polskiego 25	ew.	A - 526

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 26 ul. Wojska Polskiego 26	ew.	A - 527
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 27 ul. Wojska Polskiego 27	ew.	A - 528
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 28 ul. Wojska Polskiego 28	ew.	A - 529
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 29 ul. Wojska Polskiego 29	ew.	A - 530
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 30 ul. Wojska Polskiego 30	ew.	A - 531
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 33 ul. Wojska Polskiego 33	ew.	A - 532
Trzebiatów	Sala taneczna (ob. Dom Kultury) Nr 38 ul. Wojska Polskiego 38	rej.	A - 533
Trzebiatów	Budynek administracyjny (ob. Dom Kultury) Nr 38 ul. Wojska Polskiego 38	ew.	A - 533a
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 40 ul. Wojska Polskiego 40	ew.	A - 534
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) z oficyną Nr 45 ul. Wojska Polskiego 45	ew.	A - 535
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 48 ul. Wojska Polskiego 48	ew.	A - 536
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 49 ul. Wojska Polskiego 49	ew.	A - 537
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 50 ul. Wojska Polskiego 50	ew.	A - 538
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 51 ul. Wojska Polskiego 51	ew.	A - 539
Trzebiatów	Oficina Nr 51 ul. Wojska Polskiego 51	ew.	A - 539a
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 53 ul. Wojska Polskiego 53	ew.	A - 540
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 57 ul. Wojska Polskiego 57	ew.	A - 541
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 61 ul. Wojska Polskiego 61	ew.	A - 542
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 65 ul. Wojska Polskiego 65	ew.	A - 543
Trzebiatów	Sala gimnastyczna ul. Wojska Polskiego 65	ew.	A - 544
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 3 ul. Zagórska 3	ew.	A - 545
Trzebiatów	Dom mieszkalny (willa) Nr 5 ul. Zagórska 5	ew.	A - 546
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 7 ul. Zagórska 7	ew.	A - 547
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 1 ul. Zajazdowa 1	ew.	A - 548
Trzebiatów	Spichlerz nr 1 ul. Zajazdowa 1	ew.	A - 549
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 2 ul. Zajazdowa 2	ew.	A - 550
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 1 ul. Zielona 1	ew.	A - 551
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) nr 1a ul. Zielona 1a	ew.	A - 552

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 2 ul. Zielona 2	ew.	A - 553
Trzebiatów	Dom mieszkalny, ob. piekarnia Nr 1 Plac Zjednoczenia 1	ew.	A - 554
Trzebiatów	Dom mieszkalny, ob. restauracja Nr 2 Plac Zjednoczenia 2	ew.	A - 555
Trzebiatów	Dom mieszkalny Nr 3 Plac Zjednoczenia 3	ew.	A - 556
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 6 Plac Zjednoczenia 6	ew.	A - 557
Trzebiatów	Dom mieszkalny (kamienica) Nr 7 Plac Zjednoczenia 7	ew.	A - 558
Trzebiatów	Dom mieszkalny (dom parafialny) Nr 2 ul. Żółwia 2	ew.	A - 559
Trzebiatów	Kościół (ob. Kościół ewangelicko – augsburski) ul. Żółwia 2a	ew.	A - 560
Trzebiatów	Obszar między murami a Młynówką i Regą	ew.	B - 561
Trzebiatów	Układ przestrzenny wzdłuż ulicy Dworcowej	ew.	B - 562
Trzebiatów	Przedmieście Gryfickie	ew.	B - 563
Trzebiatów	Przedmieście Kołobrzeskie	ew.	B - 564
Trzebiatów	Obszar między murami a Młynówką i Regą	ew.	B - 565
Trzebiatów	Cmentarz przykościelny św. Gertrudy	ew.	C - 566
Trzebiatów	Cmentarz ewangelicki, ob. Komunalny	ew.	C - 567
Trzebiatów	Cmentarz przykościelny - Wyszków	ew.	C - 568
Trzebiatów	Cmentarz żydowski	ew.	C - 569
Trzebiatów	Cmentarz przyszpitalny - Jaromin	ew.	C - 570
WSIE			
Bieczyno	Kościół filialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	rej.	A - 600
Bieczyno	Stacja kolejowa	ew.	A - 601
Bieczyno	Zagroda Nr 11 (chałupa, budynki inwentarsko – składowe)	ew.	A - 602
Bieczyno	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 22	ew.	A - 603
Bieczyno	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 25	ew.	A - 604
Bieczyno	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 26	ew.	A - 605
Bieczyno	Szkoła (ob. budynek mieszkalny) Nr 46	ew.	A - 606
Bieczyno	Plac wiejski (nawsie)	ew.	B - 607
Bieczyno	Cmentarz poewangelicki	ew.	C - 608
Chełm Gryficki	Szkoła (ob. budynek mieszkalny) Nr 1	ew.	A - 609
Chomętowo	Pomnik poległych w czasie I Wojny Światowej	ew.	A - 610
Chomętowo	Dom mieszkalny Nr 2	ew.	A - 611
Chomętowo	Zagroda Nr 3 (chałupa, stodoła, bud. inwentarskie)	ew.	A - 612
Chomętowo	Dom mieszkalny Nr 5	ew.	A - 613
Chomętowo	Budynek inwentarski Nr 6	ew.	A - 614
Chomętowo	Budynek mieszkalny Nr 10	ew.	A - 615

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Chomętowo	Dom mieszkalny Nr 12	ew.	A - 616
Chomętowo	Dom mieszkalny Nr 13	ew.	A - 617
Chomętowo	Dom mieszkalny Nr 14	ew.	A - 618
Chomętowo	Dom mieszkalny ze sklepem Nr 21	ew.	A - 619
Chomętowo	Dom mieszkalny Nr 24	ew.	A - 620
Chomętowo	Zagroda Nr 29 (dom, stodoła, bud. inwentarski)	ew.	A - 621
Chomętowo	Zagrodna Nr 31 (dom, stodoła, bud. inwentarski)	ew.	A - 622
Chomętowo	Zagrodna Nr 35 (dom, bud. stod. - inwentr.)	ew.	A - 623
Chomętowo	Zagroda Nr 36 (dom, bud. inwentarski)	ew.	A - 624
Chomętowo	Młyn Nr 36	ew.	A - 625
Chomętowo	~~Zagroda Nr 37 (dom, stodoła)~~	~~ew.~~	~~A - 626~~
Chomętowo	Owalnicowy układ przestrzenny wsi	ew.	B - 627
Chomętowo	Cmentarz poewangelicki	ew.	C - 628
Gąbin	Posterunek policji, ob. biblioteka Nr 2	ew.	A - 629
Gąbin	Szkoła, ob. dom mieszkalny Nr 5a-b	ew.	A - 630
Gąbin	Dom mieszkalny Nr 6b (d. 39/40)	ew.	A - 631
Gąbin	Dom mieszkalny Nr 20	ew.	A - 632
Gąbin	Dom mieszkalny Nr 25	ew.	A - 633
Gąbin	Dom mieszkalny Nr 31	ew.	A - 634
Gąbin	Dom mieszkalny Nr 24	ew.	A - 635
Gąbin	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 17 - 18	ew.	A - 636
Gąbin	Ulicowy układ przestrzenny wsi	ew.	B - 637
Gąbin	Cmentarz poewangelicki	ew.	C - 638
Gołańcz Pomorska	Biblioteka i poczta	ew.	A - 639
Gołańcz Pomorska	Sklep - świetlica	ew.	A - 640
Gołańcz Pomorska	Młyn (ob. magazyn)	ew.	A - 641
Gołańcz Pomorska	Spichlerz	ew.	A - 642
Gołańcz Pomorska	Trafostacja	ew.	A - 643
Gołańcz Pomorska	Zagroda Nr 4 (dom, budynek inwentarski)	ew.	A - 644
Gołańcz Pomorska	Szkoła, ob. dom mieszkalny Nr 16	ew.	A - 645
Gołańcz Pomorska	Dom mieszkalny Nr 31 (?)	ew.	A - 646
Gołańcz Pomorska	Zagroda Nr 35/36 (dom, budynek gospodarczy)	ew.	A - 647
Gołańcz Pomorska	Zagroda Nr 40 (dom, budynek inwentarski, ogrodz.)	ew.	A - 648
Gołańcz Pomorska	Zagroda Nr 42-43 (dom, budynek inwentarski, stodoła)	ew.	A - 649

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Gołańcz Pomorska	Zagroda Nr 46 (dom, budynek inwentarski, stodoła)	ew.	A – 650
Gołańcz Pomorska	Dom mieszkalny Nr 48	ew.	A – 651
Gołańcz Pomorska	Budynek mieszkalno – inwentarski Nr 50	ew.	A – 652
Gołańcz Pomorska	Dom mieszkalny Nr 51	ew.	A – 653
Gołańcz Pomorska	Dom mieszkalny Nr 58	ew.	A – 654
Gołańcz Pomorska	Zagroda Nr 60 (dom, budynek gospodarczy)	ew.	A – 655
Gołańcz Pomorska	Budynek mieszkalno – magazynowy Nr 67	ew.	A – 656
Gołańcz Pomorska	Okolnicowy układ przestrzenny wsi	ew.	B – 657
Gołańcz Pomorska	Cmentarz poewangelicki	ew.	C – 658
Gołańcz Pomorska	Aleja lipowa	ew.	D – 659
Gorzystaw	Szkoła, ob. dom mieszkalny	ew.	A – 660
Gorzystaw	Zlewnia mleka, ob. dom mieszkalny	ew.	A – 661
Gorzystaw	Remiza	ew.	A – 662
Gorzystaw	Zagroda Nr 4 (dom, budynek gospodarczy)	ew.	A – 663
Gorzystaw	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 8	ew.	A – 664
Gorzystaw	Dom mieszkalny Nr 9	ew.	A – 665
Gorzystaw	Dom mieszkalny Nr 10	ew.	A – 666
Gorzystaw	Zagroda Nr 31 (dom – kaplica, kuźnia – sklep)	ew.	A – 667
Gorzystaw	Zagroda Nr 38 (dom, bud. inwent., stodoła)	ew.	A – 668
Gorzystaw	Zagroda Nr 39 (dom, bud. inwentarski, stodoła)	ew.	A – 669
Gorzystaw	Zagroda Nr 40 (dom, bud. inwentarski)	ew.	A – 670
Gorzystaw	Cmentarz poewangelicki	ew.	C – 671
Gorzystaw	Aleje lipowa	ew.	D – 672
Gostaw	Kościół pw. Chrystusa Króla	rej.	A – 673
Gostaw	Zagroda Nr 66 (25)	rej.	A – 674
Gostaw	Mleczarnia, ob. dom mieszkalny	ew.	A – 675
Gostaw	Zagroda Nr 10-11 (dom, stodoła, bud. inwentarski)	ew.	A – 676
Gostaw	Zagroda Nr 14 – 15 (dom, bud. inwentarski)	ew.	A – 677
Gostaw	Świątlica wiejska Nr 16	ew.	A – 678
Gostaw	Zagroda Nr 17 (dom, stodoła, bud. inwentarski, ogrodz.)	ew.	A – 679
Gostaw	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 19	ew.	A – 680
Gostaw	Szkoła, ob. dom mieszkalny Nr 20	ew.	A – 681
Gostaw	Dom mieszkalny Nr 26-27	ew.	A – 682

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Gosław	Budynek mieszkalno – gospodarczy Nr 28	ew.	A – 683
Gosław	Zagroda Nr 46 (dom, bud. gospodarcze)	ew.	A – 684
Gosław	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 49	ew.	A – 685
Gosław	Dom mieszkalny Nr 54	ew.	A – 686
Gosław	Dom mieszkalny Nr 59	ew.	A – 687
Gosław	Dom mieszkalny Nr 60	ew.	A – 688
Gosław	Dom mieszkalny Nr 67 – 68	ew.	A – 689
Gosław	Dom mieszkalny Nr 74 – 75	ew.	A – 690
Gosław	Plebania Nr 77	ew.	A – 691
Gosław	Dom mieszkalny Nr 79 – 80	ew.	A – 692
Gosław	Budynek mieszkalno – inwentarski Nr 82	ew.	A – 693
Gosław	Zagroda Nr 83-84 (dom, bud. inwentar., stodoła)	ew.	A – 694
Gosław	Działka kościelna – nawsie	ew.	B/C – 695
Gosław	Cmentarz poewangelicki i komunalny	ew.	C – 696
Kłodkowo	Kościół pw. MB Królowej Polski	rej.	A – 697
Kłodkowo	Remiza	ew.	A – 698
Kłodkowo	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 4a	ew.	A – 699
Kłodkowo	Dom mieszkalny Nr 6	ew.	A – 700
Kłodkowo	Dom mieszkalny Nr 8 – 9	ew.	A – 701
Kłodkowo	Dom mieszkalny Nr 11	ew.	A – 702
Kłodkowo	Zagroda Nr 15 (dom, stodoła)	ew.	A – 703
Kłodkowo	Dom mieszkalny Nr 16 – 16a	ew.	A – 704
Kłodkowo	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 17 – 17a	ew.	A – 705
Kłodkowo	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 19	ew.	A – 706
Kłodkowo	Zagroda Nr 21-21a (chałupa, bud. inwentarski)	ew.	A – 707
Kłodkowo	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 22	ew.	A – 708
Kłodkowo	Dom mieszkalny Nr 26	ew.	A – 709
Kłodkowo	Cmentarz przykościelny	rej.	C – 710
Kłodkowo	Owalnicowy układ przestrzenny wsi	ew.	B – 711
Kłodkowo	Cmentarz poewangelicki i komunalny	ew.	C – 712
Lewice	Dom mieszkalny Nr 9	ew.	A – 713
Lewice	Gospoda – świetlica, ob. kancelaria parafialna Nr 13a-c	ew.	A – 714
Lewice	Dom mieszkalny Nr 14	ew.	A – 715
Lewice	Dom mieszkalny Nr 17	ew.	A – 716
Lewice	Dom mieszkalny Nr 28	ew.	A – 717
Lewice	Zagroda Nr 30 – 30a (dom, bud. inwentarski, stodoła)	ew.	A – 718
Lewice	Dom mieszkalny b. Nr (10)	ew.	A – 719
Lewice	Okolnicowy układ przestrzenny wsi	ew.	B – 720
Lewice	Cmentarz poewangelicki	ew.	C – 721
Mirostawice	Cmentarz poewangelicki	ew.	C – 722

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Mirostawice	Aleje	ew.	D – 723
Mrzeżyno	Chałupa rybacka Nr 4 ul. Zabytkowa 4	rej.	A – 724
Mrzeżyno	Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła	ew.	A – 725
Mrzeżyno	Budynek mieszkalny Nr 2 ul. Wypoczynkowa 2	ew.	A – 726
Mrzeżyno	Budynek mieszkalny Nr 4 ul. Wypoczynkowa 4	ew.	A – 727
Mrzeżyno	Budynek mieszkalny (dwojak) Nr 10 ul. Wypoczynkowa 10	ew.	A – 728
Mrzeżyno	Budynek mieszkalny (dwojak) Nr 12 ul. Wypoczynkowa 12	ew.	A – 729
Mrzeżyno	Dom mieszkalny Nr 1 ul. Trzebiatowska 1	ew.	A – 730
Mrzeżyno	Dom mieszkalny, gospoda Nr 4 ul. Trzebiatowska 8	ew.	A – 731
Mrzeżyno	Zabudowa osiedla wojskowego ul. Woj. Polskiego – Sosnowa – Plażowa – Krótka – Zielona – Słoneczna – Świerczewskiego	ew.	A/B – 732
Mrzeżyno	Cmentarz przykościelny ul. Nadmorska	ew.	C – 733
Nowielice	Czworak, ob. dom mieszkalny Nr 12	ew.	A – 734
Nowielice	Dom mieszkalny (pięciorak) Nr 13	ew.	A – 735
Nowielice	Dom mieszkalny (czworak) Nr 14	ew.	A – 736
Nowielice	Budynek administracyjny ob. mieszkalny Nr 18a	ew.	A – 737
Nowielice	Dom mieszkalny (czworak) Nr 21	ew.	A – 738
Nowielice	Dwór, ob. mieszkalno – administracyjny Nr 22	ew.	A – 739
Nowielice	Rządówka ob. dom mieszkalny Nr 23	ew.	A – 740
Nowielice	Szkoła ob. mieszkalny Nr 24	ew.	A – 741
Nowielice	Spichlerz	ew.	A – 742
Nowielice	Stajnie (cztery budynki)	ew.	A – 743
Nowielice	Ambulatorium ob. budynek mieszkalno – inwentarski	ew.	A – 744
Nowielice	Kuźnia	ew.	A – 745
Nowielice	Warsztat, ob. budynek gospodarczy	ew.	A – 746
Nowielice	Stajnia – kwarantannik ob. ujeżdżalnia	ew.	A – 747
Nowielice	Zespół stadniny koni wojskowych	ew.	B – 748
Nowielice	Cmentarz poewangelicki	ew.	C – 749
Paliczyno	Zagroda leśnictwa Nr 2 (leśniczówka, bud. gospodarczy)	ew.	A – 750
Roby	Kościół pw. Niepokalanego Serca NMP	rej.	A – 751
Roby	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 3	ew.	A – 752
Roby	Zagroda Nr 17 (dom, bud. inwentarski, stodoła, ogrodz.)	ew.	A – 753
Roby	Dom mieszkalny Nr 18	ew.	A – 754
Roby	Dom mieszkalny (pastorówka) Nr 19	ew.	A – 755
Roby	Dom mieszkalny Nr 21-22	ew.	A – 756

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Roby	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 23	ew.	A – 757
Roby	Dom mieszkalny Nr 27	ew.	A – 758
Roby	Zagroda Nr 34 (chałupa, bud. inwentarski)	ew.	A – 759
Roby	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 37	ew.	A – 760
Roby	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 38	ew.	A – 761
Roby	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 42	ew.	A – 762
Roby	Szkoła, ob. dom mieszkalny Nr 44	ew.	A – 763
Roby	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 46-47	ew.	A – 764
Roby	Zagroda Nr 54 (chałupa, bud. inwentarski, stodoła, ogrodzenie)	ew.	A – 765
~~Roby~~	~~Dom mieszkalny (chałupa) Nr 55~~	~~ew.~~	~~A – 766~~
Roby	Ulicowo – placowy układ przestrzenny wsi	ew.	B – 767
Roby	Cmentarz przykościelny	ew.	B/C – 768
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 39	ew.	A – 769
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 40	ew.	A – 770
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 41	ew.	A – 771
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 43	ew.	A – 772
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 44	ew.	A – 773
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 45	ew.	A – 774
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 46	ew.	A – 775
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 47	ew.	A – 776
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 48	ew.	A – 777
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 49	ew.	A – 778
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 50	ew.	A – 779
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 51	ew.	A – 780
Rogowo	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 53	ew.	A – 781
Rogowo	Osiedle mieszkalne (wojskowe)	ew.	B – 782
Rogowo	Hangar lotniczy		
Rogozina	Zespół kolei wąskotorowej Nr 22	rej.	A – 783
Rogozina	Remiza	ew.	A – 784
Rogozina	Mleczarnia z cz. mieszkalną Nr 5	ew.	A – 785
Rogozina	Dom mieszkalny Nr 8	ew.	A – 786
Rogozina	Zagroda Nr 9 (dom, stodoła, bud. inwentarski)	ew.	A – 787
Rogozina	Budynek mieszkalno – gospodarczy Nr 10 (?)	ew.	A – 788
Rogozina	Szkoła ob. dom mieszkalny Nr 25	ew.	A – 789
Rogozina	Chałupa Nr 28	ew.	A – 790
Rogozina	Zagroda Nr 39 (dom, bud. gospodarcze)	ew.	A – 791
Sadlenko	Aleja dębowa	ew.	D – 792
Sadlno	Kościół pw. MB Częstochowskiej	rej.	A – 793
Sadlno	Remiza	ew.	A – 794
Sadlno	Zagroda Nr 6 (chałupa, stodoła, bud. gospodarcze)	ew.	A – 795

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Sadlno	Zagroda Nr 8 (chałupa, bud. stód.-inwentarskie)	ew.	A – 796
Sadlno	Dom mieszkalny Nr 17	ew.	A – 797
Sadlno	Dom mieszkalny Nr 18	ew.	A – 798
Sadlno	Pastrówka ob. dom mieszkalny Nr 21	ew.	A – 799
Sadlno	Zarząd, ob. dom mieszkalny Nr 31	ew.	A – 800
Sadlno	Dom mieszkalny Nr 39	ew.	A – 801
Sadlno	Dom mieszkalny Nr 41	ew.	A – 802
Sadlno	Cmentarz przykościelny	ew.	A/C – 803
Sadlno	Linia kolei wąskotorowej	rej.	B-804
Sadlno	Plac wiejski – działka kościelna	ew.	B – 805
Sadlno	Plac śródlwiejski	ew.	B – 806
Sadlno	Ekspozycja na kościół	ew.	B – 807
Sadlno	Cmentarz poewangelicki	ew.	C – 808
Sadlno	Cmentarz poewangelicki	ew.	B – 809
Siemidarżno	Świetlica, sklep	ew.	A – 810
Siemidarżno	Kuźnia	ew.	A – 811
Siemidarżno	Dom mieszkalny Nr (?)	ew.	A – 812
Siemidarżno	Zagroda Nr 6-7 (dom, stodoła, bud. inwentarski)	ew.	A – 813
Siemidarżno	Zagroda Nr 10 (dom, bud. inwentarski)	ew.	A – 814
Siemidarżno	Dom mieszkalny Nr 12	ew.	A – 815
Siemidarżno	Leśniczówka Nr 28	ew.	A – 816
Siemidarżno	Dom mieszkalny Nr 31	ew.	A – 817
Siemidarżno	Dom mieszkalny Nr 35-36	ew.	A – 818
Siemidarżno	Dom mieszkalny z częścią inwentarską Nr 37	ew.	A – 819
Siemidarżno	Szkoła, ob. kaplica Nr 47	ew.	A – 820
Siemidarżno	Ulicowy układ przestrzenny wsi (fragment)	ew.	B – 821
Siemidarżno	Cmentarz poewangelicki	ew.	C – 822
Trzebusz	Kościół pw. św. Józefa	rej.	A – 823
Trzebusz	Remiza	ew.	A – 824
Trzebusz	Zagroda Nr 1 (chałupa, bud. bramny)	ew.	A – 825
Trzebusz	Zagroda Nr 2 (dom, bud. bramny i gospodar.)	ew.	A – 826
Trzebusz	Zagroda Nr 4 (bud. bramny i inwentarski)	ew.	A – 827
Trzebusz	Dom mieszkalny Nr 5	ew.	A – 828
Trzebusz	Zagroda Nr 7 (dom, bud. gospodarczy)	ew.	A – 829
Trzebusz	Zagroda Nr 8 – 8a (dom, bud. gospodarcze)	ew.	A – 830
Trzebusz	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 9	ew.	A – 831
Trzebusz	Zagroda Nr 10 (dom, bud. inwentarski, stodoła)	ew.	A – 832
Trzebusz	Zagroda Nr 11 (dom, bud. inwentarski, bramny)	ew.	A – 833

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Trzebusz	Zagroda Nr 12 – 13	ew.	A – 834
Trzebusz	Zagroda Nr 14	ew.	A – 835
Trzebusz	Zagroda Nr 15	ew.	A – 836
Trzebusz	Zagroda Nr 16-17	ew.	A – 837
Trzebusz	Zagroda Nr 18	ew.	A – 838
Trzebusz	Dom mieszkalny (dwojak) Nr 25 – 26	ew.	A – 839
Trzebusz	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 27	ew.	A – 840
Trzebusz	Zagroda Nr 29 (dom, bud. inwent., bramny)	ew.	A – 841
Trzebusz	Zagrodna Nr 33 (dom, bud. inwentarskie, stodoła)	ew.	A – 842
Trzebusz	Zagroda Nr 34 (dom, stodoła)	ew.	A – 843
Trzebusz	Zagroda Nr 50 (dom, stodoła)	ew.	A – 844
Trzebusz	Zagroda Nr 51 (bud. bramny, bud. inwentarskie)	ew.	A – 845
Trzebusz	Działka kościelna – nawsie	ew.	B – 846
Trzebusz	Placowy układ przestrzenny wsi	ew.	B – 847
Trzebusz	Cmentarz przykościelny	ew.	C – 848
Trzebusz	Cmentarz poewangelicki	ew.	C – 849
Wlewo	Rządówka	ew.	A – 850
Wlewo	Spichlerz	ew.	A – 851
Wlewo	Stodoła	ew.	A – 852
Wlewo	Park Podworski	ew.	D – 853
Wlewo	Aleja lipowo - kasztanowa	ew.	D – 854
Włodarka	Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Św.	ew.	A – 855
Włodarka	Świetlica, sklep	ew.	A – 856
Włodarka	Remiza	ew.	A – 857
Włodarka	Dom mieszkalny Nr 1	ew.	A – 858
Włodarka	Zagroda Nr 2 (dom, bud. inwentarski, stodoła)	ew.	A – 859
Włodarka	Dom mieszkalny Nr 5	ew.	A – 860
Włodarka	Dom mieszkalny Nr 6	ew.	A – 861
Włodarka	Dom mieszkalny Nr 7	ew.	A – 862
Włodarka	Dom mieszkalny Nr 10	ew.	A – 863

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

Włodarka	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 11-a	ew.	A – 864
Włodarka	Dom mieszkalny (chałupa) Nr 13	ew.	A – 865
~~Włodarka~~	~~Dom mieszkalny Nr 14~~ ~~(wykreślono w kwietniu 2011 r.)~~	~~ew.~~	~~A – 866~~
Włodarka	Zagroda Nr 16 (dom, bud. inwentarsko – stodołne)	ew.	A – 867
Włodarka	Zagroda Nr 27 (dom, bud. gospodarczy)	ew.	A – 868
Włodarka	Zagroda Nr 30 (dom, bud. inwentarskie)	ew.	A – 869
Włodarka	Dom mieszkalny Nr 31	ew.	A – 870
Włodarka	Dom mieszkalny Nr 33	ew.	A – 871
Włodarka	Zespół kolei wąskotorowej Nr 42	rej.	A – 872
Włodarka	Dom mieszkalny Nr 44	ew.	A – 873
Włodarka	Działka (wzgórze) kościelne	ew.	B/C – 874
Włodarka	Ulicowy – placowy układ przestrzenny wsi	ew.	B – 875
Zapolice	Dom mieszkalny Nr 1	ew.	A – 876
Zapolice	Dom mieszkalno – magazynowy Nr 3	ew.	A – 877
Zapolice	Szkoła, ob. budynek mieszkalny Nr 4	ew.	A – 878
Zapolice	Dom mieszkalny Nr 8	ew.	A – 879
Chomętowo	Szkoła, ob. świetlica wiejska Nr 24	ew.	A – 1000/z
Trzebusz	Świetlica wiejska Nr 48a	ew.	A - 1001/z

~~Przekreślenia tekstu~~ – obiekty wyłączone z Gminnej Ewidencji Zabytków

Kolor czerwony - obiekt wpisany do rejestru zabytków

ZAŁĄCZNIK NR 4

Sprawozdanie Gminy Trzebiatów z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2023

Pierwszy (dwuletni) okres sprawozdawczy: 2019-2021

WPROWADZENIE

Gminny Program Opieki nad Zabytkami na lata 2019 – 2023 przyjęty został Uchwałą Nr XV/108/19 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 28 listopada 2019 r. Uchwała została opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 23 grudnia 2019 r. pod poz. Nr 6835.

Podstawowym celem sporządzenia i realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami jest utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie władania samorządu, poprzez różnorodne działania służące utrzymaniu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków, ich zagospodarowaniu w sposób odpowiadający wartościom zabytkowym oraz działania zmierzające do podniesienia wiedzy o zabytkach i świadomości potrzeby utrzymania dziedzictwa kulturowego.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2021 poz. 710 z późniejszymi zmianami) Burmistrz sporządza co 2 lata sprawozdanie z realizacji Programu, które przedstawia Radzie Miejskiej.

CELE PERSPEKTYWICZNE, CELE OPERACYJNE, ZADANIA PRZYJĘTE W PROGRAMIE – OCENA REALIZACJI.

Na podstawie przeglądu zasobu dziedzictwa kulturowego, zdiagnozowaniu stanu zachowania zabytków przy uwzględnieniu sprawozdania z realizacji poprzedniego GPOnZ na lata 2014-2018 określone zostały cele i zadania w kolejnym GPOnZ na lata 2019-2023 przyjętym uchwałą nr XV/108/19 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 28 listopada 2019 r.

W opracowaniu wskazano cele perspektywiczne, dalekosiężne, służące osiągnięciu finalnych efektów w zakresie opieki nad zabytkami:

1. Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego (cel 1),
2. Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku Miasta (cel 2),
3. Budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania (cel 3).

Realizacja zdefiniowanych w GPOnZ celów wygląda następująco:

Ad 1. CEL PERSPEKTYWICZNY 1 - UTRZYMANIE I WYEKSPONOWANIE ZACHOWANYCH ZASOBÓW I STRUKTURY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

- 1) Od 2008 r. prowadzona jest gminna ewidencja zabytków (GEZ) zawierająca, zgodnie z art. 22 ust.5 ww. ustawy: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza i są to w szczególności: zabytkowe budynki, układy urbanistyczne, cmentarze, aleje drzew, stanowiska archeologiczne. W celu ujednolicenia formy jego istnienia wydano Zarządzenie Nr 140/2020 Burmistrza Trzebiatowa z dnia 18.05.2020 r.
GEZ jest na bieżąco aktualizowana poprzez wykreślenia i nowe wpisy, i tak w okresie 2019-2021 wykreślono 1 obiekt (na wniosek właściciela):

- zagroda nr 37 (dom, stodoła) w Chomętowie (karta adresowa GEZ nr A-626) z wagi na utratę jego wartości zabytkowych i dewaloryzację substancji zabytkowej głównego elementu zagrody jakim jest budynek mieszkalny oraz zły stan budynku inwentarskiego.
- 2) W sporządzanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i ich zmianach uwzględniane są warunki ochrony konserwatorskiej zabytków i ochrony okazów pomnikowych przyrody. Najstarszym obowiązującym (i znaczącym ze względu na utrzymanie zabytkowych walorów) jest plan miejscowy dla terenu Starego Miasta w Trzebiatowie – przyjęty uchwałą Nr XXIX/210/96 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 30.12.1996 r. i zmieniany kilkakrotnie dla wytypowanych obszarów z zachowaniem zasad rewaloryzacji.
- 3) Monitorowany jest wniosek o ustanowienie Starego Miasta w Trzebiatowie Pomnikiem Historii, złożony przez Burmistrza Trzebiatowa w 2011r. – w kolejnej odpowiedzi na nasze monity, podpisanej przez zastępcę dyrektora Departamentu Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, z dnia 24 grudnia 2019r. poinformowano, że spośród złożonych zgłoszeń o uznanie za Pomnik Historii wyłoniono w pierwszej kolejności zabytki wpisujące się w wieloletni Program Rządowy „Niepodległa” a termin wpływu wniosków nie ma znaczenia.
- 4) w celu zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania dofinansowane są prace remontowo- konserwacyjne przy zabytkach nie będących własnością gminy na mocy uchwały Nr X/91/07 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 30.08.2007 r. i tak:

I.p	Podmiot otrzymujący dotację	Zakres prac	Rok	Wysokość dotacji
1.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. Chrystusa Króla w Gosławiu	prace konserwatorskie przy kościele w Gosławiu polegające na: konserwacji okien (witraży).	2020	10.000
2.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. Chrystusa Króla w Gosławiu	prace konserwatorskie przy kościele w Gosławiu.	2021	10.000
3.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. Macierzyństwa NMP w Trzebiatowie,	prace renowacyjno-konserwatorskie w Farze Trzebiatowskiej.	2020	30.000
4.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. Macierzyństwa NMP w Trzebiatowie,	prace renowacyjno-konserwatorskie w Farze Trzebiatowskiej	2021	50.000
5.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP w Konarzewie	prace remontowe kościoła w Sadlnie - wykonanie dokumentacji projektowej na remont elewacji.	2021	10.000
6.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św Józefa w Trzebuszu,	prace remontowe w kościele filialnym w Bieczynie oraz kościele parafialnym w Trzebuszu.	2020	20.000
7.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św Józefa w Trzebuszu,	prace remontowe w kościele filialnym w Bieczynie oraz kościele parafialnym w Trzebuszu.	2021	30.000
8.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Ap. Piotra i Pawła w Mrzeżynie	prace remontowe w zabytkowym kościele filialnym w Robach.	2020	10.000
9.	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Ap. Piotra i Pawła w Mrzeżynie	prace remontowe w zabytkowym kościele filialnym w Robach.	2021	10.000
10.	Wspólnota Mieszkaniowa Wojska Polskiego 60 w Trzebiatowie	prace remontowe na całej elewacji z kolorystyką ściany frontowej i bocznej budynku przy ulicy Wojska Polskiego 60-60A.	2020	14.000
11.	Wspólnota Mieszkaniowa Wojska Polskiego 62 w Trzebiatowie	Prace związane z remontem dachu	2021	50.000

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY TRZEBIATÓW
NA LATA 2024-2027

- 5) W latach 2020-2021 samorząd pozyskał fundusze zewnętrznych na prace konserwatorskie lub roboty budowlane przy zabytkach będących własnością gminy.

lp	Zakres prac	data	
1	Rewitalizacja murów obronnych wraz z zagospodarowaniem terenu oraz rewitalizacja parku wzdłuż murów obronnych w Trzebiatowie wzdłuż ul. Krętej (na odcinku od ul. Głębokiej do ul. Kościuszki)	2020-2021	Koszt całkowity: 3 296 002,00 zł w tym: -2 132 081,00 zł dofinansowanie z RPOWZ 2014-2020, - 1 163 921,00zł środki własne
2	Przebudowa młyna przy ul. Słowackiego w Trzebiatowie: - wykonanie projektu	2020-2021	62.735,00 – środki własne
	- renowacja i adaptacja zabytkowego obiektu młyna gospodarczego pod cele wystawiennicze	2021	1 275 000,00 dofinansowanie z Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych na renowację i adaptację zabytkowego obiektu młyna gospodarczego na cele wystawiennicze.
3	Ekspertyza stanu technicznego fundamentów budynku po byłej Baltonie (budynek oficyny)	2020	Koszt całkowity: 21.894,00 zł w tym: -15 000,00zł dofinansowanie z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego, - 6 894,00 środki własne.
4	Remont kapitalny zabytkowego mostu nad rzeką	2021	8 000 000,00 zł Dofinansowanie z Rządowego Funduszu „Polski Ład”

- 6) Tylko z własnych środków (z budżetu gminy) wykonano między innymi: remont Baszty Kaszanej (18 063,71zł), bieżące prace remontowe budynku dawnego Domu Kultury (naprawa daszku nad przejściem dla pieszych), prace remontowe Ratusza (osuszanie ścian piwnic: 84 255,00zł, naprawa pokrycia dachowego: 69 740,00 zł)
- 7) Z informacji uzyskanych od prezesa zarządu ZBK „Trzebiatów” Spółka z o.o. wynika, że w latach: 2020 – 2021 wykonano następujące zadania

lp	Adres nieruchomości	data	Zakres prac
1.	Trzebiatów, ul. Wojska Polskiego 60-60A (budynek w rejestrze zabytków)	2020	Remont elewacji (kwota: 41 113,58zł- dotacja Gminy Trzebiatów w wysokości 14 000,00zł)
2	Trzebiatów, ul. Kołobrzeska nr 4 (budynek w GEZ)	2020	Remont dachu (kwota: 168 210,87zł)
3.	Trzebiatów, ul. II-go Pułku Ułanów 23 (budynek w GEZ)	2020	Remont elewacji i dachu (kwota: 155 042,85zł)
4.	Trzebiatów ul. Rynek 11 (budynek w GEZ)	2020	Remont dachu, elewacja (kwota 307 000,00zł – dotacja Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego w wysokości 25 000,00zł)
5	Trzebiatów, ul. Wojska Polskiego nr 60 (budynek w rejestrze zabytków)	2021	Wykonanie elewacji budynku
6.	Trzebiatów, ul. Wojska Polskiego nr 59 (budynek w rejestrze zabytków)	2021	Renowacja balkonu
7.	Trzebiatów, ul. Wojska Polskiego nr 62 (Budynek w rejestrze zabytków)	2021	Rozpoczęcie remontu dachu pokrytego dachówką karpiówką
8.	Trzebiatów, ul. Wojska Polskiego nr 13 (budynek w GEZ)	2021	Wymiana witryny w lokalu użytkowym
9.	Trzebiatów, ul. H. Sienkiewicza 6 (budynek w GEZ)	2021	Odświeżenie istniejącej elewacji

- 8) Informację o zadaniach realizowanych przez Trzebiatowski Ośrodek Kultury zawarto w zał. nr 1

Ad.2. CEL PERSPEKTYWICZNY 2 - FUNKCJONOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W PROCESACH AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I EKONOMICZNEJ ORAZ BUDOWIE WIZERUNKU MIASTA

- 1) W ramach stworzenia warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym ciągle funkcjonuje uchwała Nr X/91/07 Rady Miejskiej w Trzebiatowie z dnia 30.08.2007 r. dotycząca dotacji do prac przy zabytkach. I tak:
  - w 2020 r. na dotacje do prac przy zabytkach przewidziano w budżecie 94 000,00zł (wykorzystano 84 000,00zł),
  - a w 2021 r. zabezpieczono w budżecie na ww. cel 160 000,00zł (wykorzystano 160 000,00zł).
- 2) Informację o zadaniach realizowanych przez TOK zawarto w zał. nr 1, a informację o zadaniach realizowanych przez Referat Rozwoju i Promocji/Referat Promocji Urzędu Miejskiego w Trzebiatowie zawarto w zał. nr 2.

Ad. 3. CEL PERSPEKTYWICZNY 3 - BUDOWA ŚWIADOMYCH WIĘZI SPOŁECZNYCH Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM I POTRZEBY JEGO ZACHOWANIA

- 1) W ratuszu, od wielu lat znajduje się stała wystawa detalu architektonicznego (fotografie) oraz akwael dotyczących zabytków Trzebiatowa.
Informację o zadaniach realizowanych przez TOK zawarto w zał. nr 1, a informację o zadaniach realizowanych przez Referat Rozwoju i Promocji /Referat Promocji Urzędu Miejskiego w Trzebiatowie zawarto w zał. nr 2.